

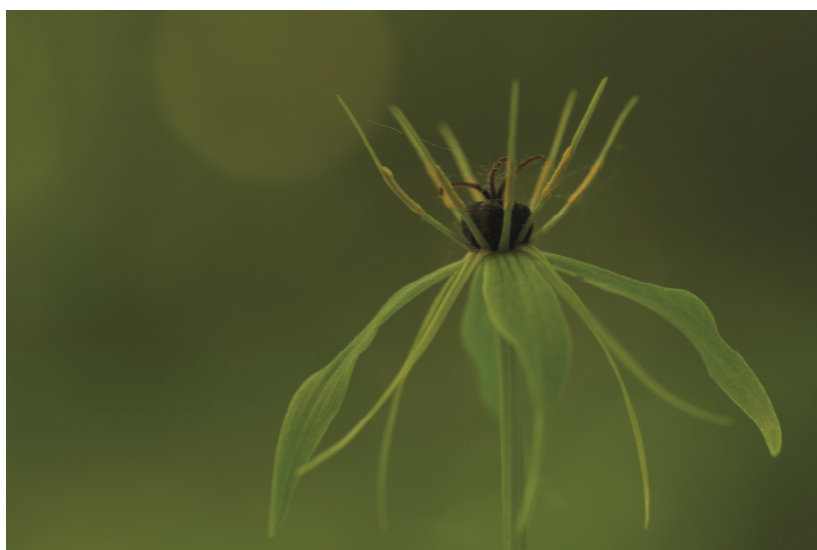
NATUURPLAN

ONTWERP VAN HET GEWESTELIJK NATUURPLAN VOOR BRUSSEL

→ 26 september 2013

Meer informatie
www.leefmilieubrussel.be

02 775 75 75

LEEFMILIEU BRUSSEL
BIM - BRUSSELS INSTITUUT VOOR MILIEUBEHEER

NATUURPLAN

Ontwerp van het Gewestelijk natuurplan voor Brussel

INHOUD

Samenvatting	3
Grondslagen en doelstellingen van het Natuurplan	8
Opstellingsmodaliteiten en follow-up-instrumenten	9
Waarom een Natuurplan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest?	10
Natuur en biodiversiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tegen 2050.....	16
Doelstellingen voor de natuur en de biodiversiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tegen 2020.....	18
1. De toegang van de Brusselaars tot de natuur verbeteren	18
2. Het gewestelijke groene netwerk versterken.....	20
3. De uitdagingen op het vlak van natuur opnemen in de plannen en projecten	24
4. Het ecologisch beheer van de groene ruimten uitbreiden en versterken	25
5. Onthaal van wilde dieren en planten en stadsontwikkeling met elkaar verzoenen.....	28
6. De Brusselaars wakker schudden en op de been brengen voor natuur en biodiversiteit.....	30
7. Het bestuur inzake de natuur verbeteren.....	31
Bepalingen die van kracht zijn en die moeten worden herzien	35
Maatregelenprogramma.....	36
Bibliografie	95
Lijst van afkortingen	98
Inhoud.....	99
Colofon	105
Cartografische bijlage.....	106

SAMENVATTING

EEN ORIËNTATIE-, PROGRAMMATIE- EN INTEGRATIEDOCUMENT

Het ontwerp van een gewestelijk natuurplan is een van de planningsinstrumenten voor de instandhouding van de natuur die werden ingevoerd door de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud.

Het natuurplan:

- is een oriëntatie-, programmatie- en integratiedocument voor het natuurbehoudsbeleid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
- legt de richtlijnen vast die op korte, middellange en lange termijn moeten worden gevolgd bij de besluitvorming door de Regering, het gewestelijk bestuur, de instellingen van openbaar nut, de privépersonen belast met een missie van openbare dienst en, in aangelegenheden van gewestelijk belang, de gemeenten;
- heeft een indicatieve waarde;
- wordt om de vijf jaar opgesteld en blijft van toepassing zolang het niet is gewijzigd, vervangen of opgeheven.

De Regering wil via de opstelling van dit plan:

1. de prioriteit bepalen van de uitdagingen in termen van biodiversiteit;
2. een strategie voor de bescherming en de ontwikkeling van de natuur bepalen, die deel uitmaakt van en aansluit bij de strategieën van stadsinrichting en -ontwikkeling;
3. de samenwerking van gewestbesturen, gemeenten, professionals die werken op het grondgebied van het Gewest en burgers aanmoedigen, met het oog op de uitvoering van concrete acties gericht op een harmonieuze integratie van de natuur en de biodiversiteit ten bate van allen en tot in het centrum van de stad;
4. de Brusselaars te sensibiliseren van en te mobiliseren voor de biodiversiteit.

Het ontwerp van natuurplan wil de integratie van de natuur in het dagelijkse leven van de Brusselaars vergemakkelijken. Met enerzijds de tools voor bescherming van de natuurlijke habitats en de wilde soorten die zijn ingevoerd door de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud en anderzijds het ontwerp van Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling, past het ontwerp van natuurplan in een ruimere strategie die gericht is op de ontwikkeling van een aangename en aantrekkelijke stedelijke leefomgeving. Hierbij komt ook een gestructureerde visie inzake de totstandkoming van een natuurnetwerk in de stad. Het ontwerp van Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling wil immers de groene hulpbronnen van het Gewest versterken en ze beter verdelen over het gewestelijk grondgebied.

BRUSSEL IN DE PERIODE TOT 2050

De stad verzoenen met de natuur en de integratie van de natuur in de stedelijke ordenings- en ontwikkelingsplannen en -projecten vergemakkelijken: dat is de uitdaging die het gewestelijk natuurplan wil aangaan.

Brussel is een groene stad. Dit natuurlijk erfgoed moet behouden, beschermd en verder ontwikkeld worden, voor zijn intrinsieke waarde en ten voordele van alle Brusselaars. De nabijheid van natuur heeft immers een zeer gunstig effect op de kwaliteit van het leven in de stad. Het ontwerp van gewestelijk natuurplan ondersteunt de inspanningen voor behoud van de natuur en ontwikkeling van de biodiversiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De Regering wil het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in de periode tot 2050 zien uitgroeien tot:

- Een Gewest dat groen is tot in de kern, waar de natuur toegankelijk is voor alle bewoners.
- Een Gewest waarin alle vormen van de natuur hun plek hebben, en waar de bewoners zich bewust zijn van de waarde van hun natuurlijk patrimonium en dit ook respecteren.
- Een Gewest waar de investeerders en de overheid dit natuurlijk erfgoed beschouwen als een troef voor de aantrekkelijkheid en de duurzame ontwikkeling van de stad.
- Een Gewest met een rijk en divers natuurlijk erfgoed, dankzij de acties voor instandhouding en herstel. De elementen van de biologische diversiteit vormen ook de sokkel van tal van diensten die aan de basis liggen van de menselijke ontwikkeling en het welzijn.

DOELSTELLINGEN 2020 VAN HET ONTWERP VAN NATUURPLAN

Op middellange termijn is het plan opgebouwd rond 7 grote doelstellingen:

1. De toegang van de Brusselaars tot de natuur verbeteren: dat elke Brusselaar beschikt over een toegankelijke en gezellige groene ruimte van meer dan 1 hectare op minder dan 400 m afstand van zijn woning en over een groene ruimte van minder dan 1 hectare op minder dan 200 m.
2. Het gewestelijke groene netwerk versterken: het groene karakter van het Gewest behouden en de coherentie van het Brusselse ecologische systeem versterken om de nodige voorwaarden te bieden voor de goede werking van de ecosystemen en om een hoog biodiversiteitsniveau tot uiting te laten komen, wat de levenskwaliteit in de stad en de aantrekkelijkheid van het Gewest ten goede zou komen.
3. De uitdagingen op het vlak van natuur opnemen in de plannen en projecten: beter rekening houden met de natuur en het groene netwerk in de plannen en projecten, ook buiten de beschermde gebieden.
4. Het ecologisch beheer van de groene ruimten uitbreiden en versterken: beter beheer van de openbare ruimten en samenhang in de aanpak van de vele beheerders.
5. Onthaal van wilde dieren en planten en stadsontwikkeling met elkaar verzoenen: behoud of herstel van de natuurlijke habitats en de soorten in een gunstige staat van instandhouding en vermindering van de hinder door probleemsoorten.
6. De Brusselaars wakker schudden en mobiliseren voor natuur en biodiversiteit: ontwikkelen, in overleg met de spelers in het veld, van een algemene communicatiestrategie om te bepalen welke boodschap moet worden overgebracht, en welke doelgroepen met voorrang moeten worden bereikt. Het doel zal er ook in bestaan het respect voor de publieke groene ruimten en de uitrustingen ervan te bevorderen.
7. Het bestuur inzake de natuur verbeteren: de transversaliteit en de samenhang van deze aanpak ontwikkelen door de ontmoetingen en uitwisselingen tussen de actoren die verantwoordelijk zijn voor het beheer van de groene ruimten en de openbare ruimte enerzijds, en de publieke en private actoren van de ontwikkeling en de ruimtelijke ordening van het Gewest anderzijds, te vergemakkelijken.

EEN PROGRAMMA IN 26 MAATREGELLEN

DE TOEGANG VAN DE BRUSSELAARS TOT DE NATUUR VERBETEREN

Het ontwerpplan voorziet de verbetering van de toegang van de Brusselaars tot de natuur door tegelijk aan twee aspecten van de toegankelijkheid te werken: de versterking van de aanwezigheid van natuur in het stadscentrum en het onthaal van het publiek in de groene ruimten.

Het plan overweegt de ontwikkeling van het groene netwerk in het stadscentrum door de aanleg van nieuwe parken, maar ook door een versteking van de aanwezigheid van groenvoorziening rond gebouwen, in openbare ruimten en langs openbare wegen.

Strategieën voor onthaal van het publiek in de bestaande groene ruimten zullen worden ontwikkeld om hun potentieel voor onthaal van het publiek te verbeteren, rekening houdend met vereisten op het vlak van de bescherming van hun ecologische, historische en erfgoedwaarde. Het plan voorziet ook een ruimere openstelling voor het publiek van ruigten of andere verlaten stukken grond, en steun aan scholen die de vegetatie op hun speelplaatsen willen ontwikkelen.

Om deze doelstelling te bereiken, zullen de volgende vier maatregelen worden getroffen:

Titel van de maatregel	Nr.	Prioriteit
Een strategie ontwikkelen voor onthaal van het publiek in de groene ruimten	1	1
De aanwezigheid van natuur versterken ter hoogte van de publieke ruimten	2	2
De aanwezigheid van natuur versterken ter hoogte van de gebouwen en hun directe omgeving	3	3
De toegang van het publiek tot ruigten verhogen en de begroening van speelplaatsen van scholen vergroten	4	3

HET GEWESTELIJKE GROENE NETWERK VERSTERKEN

De Regering voorziet de onderlinge verbinding van de natuurlijke ruimten voor een betere veerkracht van de ecosystemen en om hun voordelen voor de samenleving te vergroten. Dit groene netwerk heeft niet alleen ecologische functies, maar ook sociaal-recreatieve, landschappelijke en erfgoedfuncties.

Om de samenhang van dit netwerk te versterken, zullen nauwkeurige ecologische doelstellingen worden gedefinieerd voor de verschillende zones van het groene netwerk (zoals gedefinieerd in het GPDO) en zal een operationeel uitvoeringsplan worden uitgewerkt in overleg met de verschillende betrokken overheidsinstanties. Deze oriëntaties zullen worden overgenomen in de plannen en projecten voor stedenbouwkundige ontwikkeling en in de ontwikkelings- en bestemmingsplannen en -programma's.

Daarnaast zal Leefmilieu Brussel de biologische waarde van de natuurlijke gebieden beoordelen, ook van de niet-beschermden natuurlijke gebieden, en de Regering concrete voorstellen doen voor versterking van het ecologisch netwerk.

Voor de meest strategische gebieden zal de versterking van het groene netwerk kunnen steunen op grondaankopen door het Gewest, op het sluiten van erfpachten of beheercontracten en op de toewijzing van wettelijke erfdienstbaarheden van openbaar nut.

Daarnaast zullen ook maatregelen voor de bescherming en de opwaardering van de open biotopen en de landbouwgronden die nog goed vertegenwoordigd zijn in Neerpede, worden voorgesteld aan de Regering, in overleg met de betrokken actoren.

Om deze doelstelling te halen, zullen de volgende drie maatregelen worden getroffen:

Titel van de maatregel	Nr.	Prioriteit
Zorgen voor aangepaste bescherming en beheer voor de gebieden van hoge biologische waarde en toezien op de uitvoering van het ecologisch netwerk	5	1
Het grondbeheer van strategische gebieden verwerven	6	3
Een geïntegreerde visie ontwikkelen voor de instandhouding en het herstel van de relict-landbouwgebieden	7	2

DE UITDAGINGEN OP HET VLAK VAN NATUUR OPNEMEN IN DE PLANNEN EN PROJECTEN

In een stedelijke context waar de ruimte zeer beperkt is en de gronddruk groot, bevat het plan ook pistes en tools voor een verbetering van de – zowel publieke als private – stadsprojecten.

Een “natuurfacilitator” zal worden aangesteld om de ontwerpers van plannen en projecten te begeleiden en te adviseren over herinrichtingswerken die de natuur en de biodiversiteit in de stad ten goede komen.

Een synthetische indicator (biotoop-oppervlaktefactor) zal worden opgesteld om de integratie van de natuur in de plannen en projecten op kwantitatief en op kwalitatief vlak te beoordelen. Deze tool zal ter beschikking worden gesteld van de instanties die belast zijn met de toekenning van milieu- en stedenbouwkundige vergunningen.

Om deze doelstelling te halen, zullen de twee volgende maatregelen worden getroffen:

Titel van de maatregel	Nr.	Prioriteit
Invoeren van de functie “Natuurfacilitator”	8	1
Een synthetische indicator ontwikkelen om te beoordelen in welke mate in de projecten rekening wordt gehouden met de natuur	9	3

HET ECOLOGISCH BEHEER VAN DE GROENE RUIMTEN UITBREIDEN EN VERSTERKEN

De Regering voorziet de opstelling van een gemeenschappelijk referentiesysteem dat ter beschikking zal worden gesteld van tal van beheerders om het ecologisch beheer van de openbare groene ruimten te vergemakkelijken en te versterken.

Daarnaast moedigt het Gewest de aanleg en het ecologisch beheer aan van de weg- en spoorwegbermen. Een bijzondere aandacht zal worden besteed aan de bomenrijen. Daarnaast wordt een beheermonitoring ingevoerd.

Voor de ruimten onder zijn beheer zal het Gewest geleidelijk multifunctionele beheerplannen opstellen om de combinatie van de verschillende functies van deze groene ruimten te optimaliseren.

De promotie en de verspreiding van goede inrichtings- en beheerpraktijken zijn eveneens voorzien.

De ontwikkeling van een coherent systeem van "natuurpremies" zal het Gewest in staat stellen om concrete acties die de natuur ten goede komen, te ondersteunen. Deze ondersteuningsmechanismen zullen overigens beter worden gecoördineerd en begeleid door de goedkeuring van een duidelijk en transparant kader.

Om deze doelstelling te halen, zullen de vijf volgende maatregelen worden getroffen:

Titel van de maatregel	Nr.	Prioriteit
Een gemeenschappelijk referentiesysteem aannemen voor het ecologisch beheer van de groene ruimten	10	2
Plannen voor de inrichting en voor multifunctioneel beheer van de groene ruimten ontwikkelen en uitvoeren	11	3
Plannen ontwikkelen en uitvoeren voor de inrichting en het ecologisch beheer van de ruimten die verbonden zijn aan de vervoersinfrastructuren	12	2
De mechanismen van ondersteuning van de natuur coördineren en in goede banen leiden	13	2
De goede praktijken voor beheer van de groene ruimten promoten	14	2

ONTHAAL VAN WILDE DIEREN EN PLANTEN EN STADSONTWIKKELING MET ELKAAR VERZOENEN

Naast de goedkeuring van beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden en voor de natuureservaten, georganiseerd voor de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud, voorziet het ontwerpplan de uitvoering van ontsnipperingsmaatregelen om de connectiviteit tussen de verschillende delen van het Zoniënwoud te herstellen.

Ook zijn specifieke maatregelen voorzien om de ontwikkeling van de beschermde soorten te vergemakkelijken, waarbij prioriteit wordt gegeven aan de soorten van de vochtige en natte habitats.

Het Gewest wil ook de hinder door probleemsoorten, en vooral invasieve uitheemse soorten, verminderen.

Aan de hand van een vijfjarig toezichtsschema, dat een beheermonitoring van de gewestelijke groene ruimten omvat, kan de doeltreffendheid van de uitgevoerde acties worden geëvalueerd.

Om deze doelstelling te halen, zullen de zes volgende maatregelen worden getroffen:

Titel van de maatregel	Nr.	Prioriteit
De beheersplannen van de beschermde gebieden uitvoeren	15	1
Actieve beschermingsmaatregelen treffen voor de planten- en diersoorten die tot het erfgoed behoren	16	3
De doorlatendheid van de vervoersinfrastructuren voor de fauna verbeteren	17	3
Het beheer van de invasieve uitheemse soorten optimaliseren	18	2
Het beheer van de hinder door fauna en flora optimaliseren	19	3
Een toezichtsschema opstellen en uitvoeren voor de natuurlijke habitats, de fauna en de flora	20	3

DE BRUSSELAARS WAKKER SCHUDDEN EN OP DE BEEN BRENGEN VOOR NATUUR EN BIODIVERSITEIT

Het plan stelt ook initiatieven voor om de kennis over de uitdagingen voor de natuur en de stad te versterken, en om gedrag aan te moedigen waardoor beide naast elkaar kunnen bestaan.

Het ontwerpplan voorziet de ontwikkeling van initiatieven voor informatie van het publiek, om het imago van Brussel als groene stad, natuurlijke stad, te promoten en partnerschappen te smeden met verschillende verenigingen die actief zijn op het vlak van de bescherming van en de bewustmaking voor de natuur.

Tot slot zal het participatief beheer van de groene ruimten in de buurt eveneens worden ondersteund, opdat de mensen zich er dichter bij betrokken zouden voelen en om het engagement van de burgers te versterken.

Om deze doelstelling te bereiken, zullen de drie volgende maatregelen worden getroffen:

Titel van de maatregel	Nr.	Prioriteit
Een algemene communicatiestrategie ontwikkelen	21	2
De steun aan organisaties op het vlak van bewustmaking en educatie verhogen	22	2
Het participatief beheer van de openbare groene ruimten bevorderen	23	3

HET BESTUUR INZAKE DE NATUUR VERBETEREN

De integratie van de natuur in de stad veronderstelt een multidisciplinaire aanpak van alle actoren op het vlak van ruimtelijke ordening en stadsbeheer. Hoofdstuk 7 van het ontwerpplan heeft als doel bruggen te slaan voor een rijker sectoraal beleid op het vlak van zowel leefmilieu als architectuur, stedenbouw en mobiliteit.

De samenstelling van de Brusselse Hoge Raad voor Natuurbehoud zal worden uitgebreid. Deze Raad zal worden opgenomen in de Raad voor het Leefmilieu om multidisciplinaire uitwisselingen tussen de institutionele actoren en de actoren van de verenigings- en academische wereld aan te moedigen.

Bovendien wordt het sluiten van doelstellingencontracten tussen Leefmilieu Brussel, de BROH, Mobiel Brussel, de gemeenten, de MIVB en de andere overheidsinstanties die belast zijn met de inrichting en het beheer van de publieke ruimten, aangemoedigd om de bestaande samenwerkingen op het vlak van de inrichting en het beheer van de groene ruimten te versterken en te formaliseren.

Tot slot zal de Regering de nodige voorzieningen treffen voor een betere coördinatie tussen de besturen die betrokken zijn bij het beheer van de natuurlijke gebieden die onder verschillende beschermingsstelsels vallen.

Om deze doelstelling te halen, zullen de drie volgende maatregelen worden getroffen:

Titel van de maatregel	Nr.	Prioriteit
Een echt "Natuurplatform" invoeren, via een hervorming en een uitbreiding van de BHRN	24	2
De "Natuurpartnerschappen" met de gewestelijke actoren van de stadsontwikkeling formaliseren door de ondertekening van doelstellingencontracten	25	3
De aansluiting tussen verschillende systemen voor bescherming van de groene ruimten optimaliseren	26	3

GRONDSLAGEN EN DOELSTELLINGEN VAN HET NATUURPLAN

JURIDISCHE GRONDSLAGEN

De mensheid is voor haar overleven afhankelijk van de biodiversiteit. De bestaande plannen en programma's van de Verenigde Naties en Europa ten spijt, blijkt uit de rapporten echter dat de diversiteit van de genen, soorten en ecosystemen erop blijft achteruitgaan. Zo komt uiteindelijk ook de welvaart en het welzijn van de mensensamenlevingen in gevaar. De tiende Conferentie van de Partijen bij het Verdrag inzake Biologische Diversiteit is in oktober 2010 samengekomen in Nagoya in Japan. De conferentie erkende dat dringende nieuwe acties moeten worden ondernomen, en heeft een nieuw "Strategisch Plan voor Biodiversiteit 2011-2020" goedgekeurd. Afgemeten aan deze nieuwe doelstellingen heeft de Europese Unie in juni 2011 eveneens haar nieuwe "EU 2020-biodiversiteitsstrategie" aangenomen. De Belgische strategie wordt op dit moment herzien, om er een aantal ontbrekende doelstellingen in over te nemen.

In Nagoya werd overigens een bijzondere aandacht besteed aan de steden en lagere overheden, die erkend zijn als sleutelactoren in de uitvoering van de instandhoudingsmaatregelen. Het "Actieplan voor subnationale overheden, steden en andere lokale overheden voor biodiversiteit (2011-2020)" werd hier goedgekeurd door de Conferentie. Dit plan heeft tot doel de lagere overheden en hun partners te ondersteunen via de ontwikkeling van beleidstools, richtlijnen en programma's op maat van het lokale niveau.

Het Regeerakkoord 2009-2014 voorziet tevens de opstelling van een natuurplan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Artikel 6 van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud voert een planningsproces in, dat het volgende omvat:

- de redactie van een rapport over de staat van de natuur;
- de redactie van een gewestelijk natuurplan;
- desgevallend, de opstelling van actieplannen;
- de opstelling van inventarissen en het toezicht op de soorten en natuurlijke habitats.

Dit proces voldoet aan artikel 6, a, van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit, dat de verplichting voorziet voor de ondertekenende landen om, "*in overeenstemming met haar eigen omstandigheden en mogelijkheden (...) strategieën, plannen of programma's voor het behoud en het duurzame gebruik van de biologische diversiteit te ontwikkelen*".

In toepassing van artikel 7 van deze ordonnantie werd een rapport over de staat van de natuur in het Gewest voor de eerste keer gepubliceerd in 2012.

Om de vijf jaar wordt een gewestelijk natuurplan opgesteld, en het eerste plan wordt aangenomen uiterlijk binnen twee jaar na de publicatie van de ordonnantie van 1 maart 2012 (artikel 8, §1 van de ordonnantie).

NAGESTREEFDE DOELSTELLINGEN

De Regering wil via de opstelling van dit plan:

5. de prioriteit bepalen van de uitdagingen in termen van biodiversiteit;
6. een strategie voor bescherming en ontwikkeling van de natuur bepalen, die deel uitmaakt van en aansluit bij de strategieën van stadsinrichting en -ontwikkeling;
7. de samenwerking van gewestbesturen, gemeenten, professionals die werken op het grondgebied van het Gewest en burgers aanmoedigen, met het oog op de uitvoering van concrete acties gericht op een harmonieuze integratie van de natuur en de biodiversiteit ten bate van allen en tot in het hart van de stad;
8. de Brusselaars bewust maken van en op de been brengen voor de biodiversiteit.

Het plan ontvouwt de visie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de ontwikkeling van de natuur op zijn grondgebied op lange termijn, en is op middellange termijn georganiseerd rond 7 grote doelstellingen die zijn opgesplitst in een programma van 26 concrete maatregelen.

Conform de natuurordonnantie is het een "*oriëntatie-, programmatie- en integratiedocument voor het natuurbehoudbeleid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het plan legt de richtlijnen vast die op korte, middellange en lange termijn gevolgd moeten worden bij de besluitvorming door de Regering, het gewestelijk bestuur, de instellingen van openbaar nut, de privépersonen belast met een missie van openbare dienst en – in aangelegenheden van gewestelijk belang – de gemeentes.*" (art. 8, §1).

Het legt een aantal verplichtingen vast voor de overheidsinstanties. Het heeft indicatieve waarde voor het overige.

OPSTELLINGSMODALITEITEN EN FOLLOW-UP-INSTRUMENTEN

EEN WETENSCHAPPELIJKE BASIS, EEN INTEGRERENDE METHODE

Om een objectieve basis te hebben voor de oriëntatie van het beleid heeft het Gewest in 2012 voor de eerste keer een Rapport over de staat van de natuur gepubliceerd, waardoor het niet alleen beschikt over een totaalbeeld van het biologisch erfgoed en de staat van de (al dan niet beschermde) natuurlijke milieus van het Gewest, maar ook een analyse kan maken van de grootste gevaren die dit erfgoed bedreigen (Leefmilieu Brussel, 2012). Dit rapport was het voorwerp van een advies van de Brusselse Hoge Raad voor Natuurbehoud. Het vormde het uitgangspunt voor de denkoefening die aan de basis lag van de oriëntaties van het onderhavige plan.

Om deze denkoefening te voeden, heeft Leefmilieu Brussel, na een eerste raadpleging van de Brusselse Hoge Raad voor Natuurbehoud, in het najaar van 2012 een reeks van ontmoetingen en besprekingen georganiseerd met de gewestelijke en gemeentelijke besturen, en met tal van andere betrokken actoren. Deze cyclus van 6 ontmoetingen, voorafgaand aan de voorziene wettelijke raadplegingen en het openbaar onderzoek over het ontwerpplan, bracht ruim 100 deelnemers samen. Zo kon klaarheid worden geschept over de verwachtingen en verplichtingen van de actoren, en kon de gegrondheid van de doelstellingen worden getest en de haalbaarheid van de potentiële maatregelen beoordeeld.

Conform artikel 9 van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud werd het onderhavige plan dus in het bijzonder opgesteld steunend op de resultaten van het toezicht op de staat van instandhouding van de soorten en natuurlijke habitats, de biologische waarderingskaart en de conclusies van het Rapport over de staat van de natuur. Hierbij werd geput uit het participatieproces, rekening houdend met de doelstellingen en eisen van artikel 2 van de ordonnantie, de beschermingsmaatregelen voor natuurlijke ruimten die van kracht zijn en de relevante voorschriften van de strategieën, plannen en programma's die het natuurbehoudbeleid begeleiden of verstoren, waaronder die van de nationale en internationale strategieën die hierboven worden beschreven, van het ontwerp van het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling, het Gewestelijk Bestemmingsplan en de milieuplannen en -programma's. Daarnaast werd heel wat aandacht besteed aan de complementariteit van de tools.

VERSCHILLENDE EVALUATIEMOMENTEN

Conform de voorschriften van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud zal de uitvoering van het onderhavige plan het voorwerp zijn van een beoordeling in het kader van het volgende Rapport over de staat van de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (art. 7, 3°).

Om zich te vergewissen van de vooruitgang van de toestand op het terrein in de zin en op het niveau van de nagestreefde doelstellingen, zal bovendien een tussentijdse beoordeling plaatsvinden.

WAAROM EEN NATUURPLAN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST?

DE NATUUR: EEN ESSENTIEEL ONDERDEEL VAN HET WELBEHAGEN VAN DE BRUSSELAARS

BRUSSEL, EEN GROENE EN COMPACTE STAD

In een compacte stad wordt de stadsuitbreiding ingeperkt, wordt er spaarzaam omgesprongen met hulpbronnen en wordt het natuurlijke karakter van de omgeving behouden. Toch blijft ook de aanwezigheid van groene ruimten in het stadscentrum essentieel voor de leefbaarheid van de stad en voor het welbevinden van de inwoners.

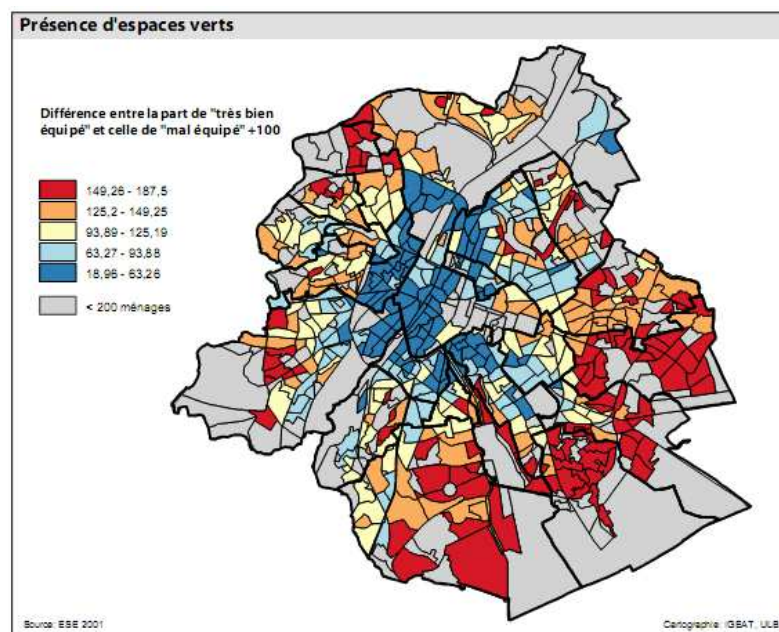
Brussel heeft dan wel een hoge verstedelijgingsgraad, het is ook een groene stad met een rijk natuurlijk erfgoed¹ (Leefmilieu Brussel, 2012). Die rijkdom vindt zijn oorsprong in de verscheidenheid aan geomorfologische en geologische structuren: grote, asymmetrische vallei met moerassen, droge bodem op de hellingen en plateaus, kalkhoudende, klei- en zandgronden, aanwezigheid van zandsteen en leemafzettingen (Peeters et al. 2003). Tegenwoordig is deze rijkdom het resultaat van een unieke combinatie van elementen die stammen uit de periode vóór de verstedelijking van het dorp dat Brussel vroeger was, namelijk het Zoniënwoud en de halfnatuurlijke landschappen, en van typisch stedelijke elementen zoals openbare parken en tuinen. Samen met de privé domeinen vertegenwoordigt die laatste categorie het grootste deel van de Brusselse groene ruimten (tussen 50% en 60%) (Leefmilieu Brussel, 2012).

TOCH NOG ONTEVREDENHEID

In een peiling die in mei 2011 in opdracht van Leefmilieu Brussel werd uitgevoerd door Dedicated Research, zei 94% van de Brusselaars gehecht te zijn aan de natuur. 71% van de respondenten was van mening dat Brussel een groene stad is, met veel kwaliteitsvolle groene ruimten.²

Toch moet de tevredenheid van de Brusselaars over het aanbod aan groene ruimten worden genuanceerd.

Perceptie van het aanbod aan groene ruimten door de Brusselse gezinnen

Bron: Deboosere et al. 2009 – SEE 2001: Samengesteld indexcijfer per statistische sector

➔ Een indexcijfer lager dan 100 geeft aan dat het aandeel ontevreden gezinnen groter is dan het aandeel tevreden gezinnen

¹ 54% van de oppervlakte van het gewestelijke grondgebied is bedekt met vegetatie. Er leven bijna 800 plantensoorten en 45 soorten zoogdieren, waarvan 18 soorten vleermuizen, 103 soorten broedvogels, duizenden soorten insecten, enzovoort (Leefmilieu Brussel, 2012).

² De jongste groep (16-34 jaar) bleek kritischer te zijn op dit punt: slechts 57% van hen deelde deze mening.

De sociaal-economische enquête die in 2001 bij de Belgische gezinnen werd gehouden, toonde aan dat meer Brusselse gezinnen zeer tevreden (34%) dan ontevreden (25%) waren, maar dat de waardering sterk verschilde van wijk tot wijk (ADSEI, SEE 2001). Er is een duidelijk verschil tussen de waardering van de gezinnen uit de oude stad, die dicht bevolkt is, en die van de andere Brusselse gezinnen. Die verschillen moeten in verband worden gebracht met de ruimtelijke verdeling van de groene ruimten en het tekort daaraan in de centrale wijken en in de eerste kroon (Leefmilieu Brussel, 2012).

WELKE NATUUR IN DE STAD? MET WELKE DOEL?

De perceptie van de rollen en functies van de natuur, alsook van de diensten die ze biedt aan de stad en haar inwoners, is in de loop der eeuwen sterk geëvolueerd. De huidige opvatting over de stadsomgeving leidt ertoe dat een groeiend aantal stadsbewoners om een grotere aanwezigheid van natuur in de stad vraagt of er toch mee instemt, in welke vorm dan ook.

De gehechtheid van de Brusselse bevolking aan haar groene ruimten, haar stemmen en de politieke invloed die daaruit voortvloeide, zijn bepalend geweest voor de bescherming van de meest symbolische natuurlijke ruimten (Hendrickx & Koedam, 2010), maar tegenwoordig hebben de uitdagingen eerder betrekking op het behoud en de ontwikkeling van de meer artificiële vormen van natuur, die dichter staan bij de plaatsen waar mensen leven. Het gaat om de groene ruimten van het stadscentrum, de siertuinen, de moestuinen, de braakliggende terreinen, zelfs de kleine groene tussenruimten, voor zover ze bijdragen aan het groene netwerk en aan de opwaardering van de openbare ruimten door de bomen, struiken, klimplanten, sierplanten, wilde bloemen, ... die er groeien en de fauna die er leeft. Ook de aanwezigheid van aquatische elementen wordt als een troef gezien.

Vandaag wordt de stad steeds meer gezien als een volwaardige habitat, die gastvrij is voor al zijn bewoners (en niet alleen de mensen), en waarvan de goede buurtrelaties iedereen ten goede komen (ook de mensen) via een hele reeks van milieudiensten, maar ook socioculturele en economische diensten.

De natuurzones in de stad en de soorten waaruit deze zones bestaan, garanderen, door middel van natuurlijke ecologische processen, de functies die nodig zijn voor het behoud en de goede gezondheid van de ecosystemen. Uit deze functies vloeit een hele reeks diensten voort op ecologisch, sociocultureel en economisch vlak. Deze diensten worden "ecosysteemdiensten" genoemd.³ De maatschappelijke voordelen die mensen uit die ecosysteemdiensten kunnen halen, zonder dat ze er zelf iets voor moeten doen, zijn even talrijk als fundamenteel.

De ecologische voordelen

De natuurlijke zones liggen aan de oorsprong van de zogenaamde regelings- en bevoorradingsdiensten die onontbeerlijk zijn voor de instandhouding van een gezonde en aangename stedelijke omgeving, doorgaans doordat er een bodem is die de ontwikkeling van een plantendeck, en van bomen in het bijzonder, toestaat. Deze diensten omvatten in het bijzonder:

- het behoud van een biodiversiteit, die borg staat voor de verspreiding van de zaden, de bestuiving van planten, de regeling van parasieten en ongedierte, de bestandheid tegen invasieve soorten;
- het behoud van de luchtkwaliteit door de opvang, de neutralisatie en/of de ontbinding van luchtverontreinigende stoffen;
- de ontgifting en de ontbinding van de polluenten in de bodems;
- de beperking van de bodemerosie (bescherming tegen grondverschuivingen) en de stabilisering van hellende terreinen (rond wegen, oevers van waterlopen);
- het onderhoud en de vernieuwing van de humus en de vruchtbaarheid van de bodem;
- de regeling van de hydrologische cyclus en het behoud van de waterkwaliteit: neerslagpieken worden afgevlakt doordat de regen wordt opgevangen door de bomen en of in de begroeide bodems dringt;
- de regeling van het klimaat en de matiging van extreme weersomstandigheden (waaronder het stedelijk hitte-eilandeffect), dankzij beschaduwing, verdamping en windschermeffecten;
- de opvang van kooldioxide, het belangrijkste antropogene broeikasgas, door de groeiende bomen.

Zoals blijkt uit de onderstaande voorbeelden behoren de diensten aangeboden door de bomen tot de meest bestudeerde en de meest in cijfers uitgedrukte diensten.

³ Het begrip 'ecosysteemdiensten' is recentelijk geïntroduceerd. Het werd op internationaal niveau verduidelijkt door het Millennium Ecosystems Assessment dat in 2000 door de VN werd besteld, werd opgesteld door een panel internationale experts, en werd gepubliceerd in 2005. Een samenvatting (in het Frans of Engels) is te vinden op <http://www.unep.org/maweb/fr/index.aspx>.

Beheer van het water

In het algemeen verbruiken bomen 10 tot 200 liter water per dag. Sommige auteurs schatten dat 100 volgroeide bomen bijna 950.000 liter regenwater per jaar opvangen met hun bladeren, hun takken en hun wortels. Het behoud van een goede bosoppervlakte kan zo, onder bepaalde voorwaarden, vermijden dat de overheid zwaar moet investeren in regenwatercollectoren en spaarbekkens.⁴

Luchtverontreiniging

Bomen en struiken filteren de lucht doordat ze een deel van de pollutanten vasthouden.⁵ Een oordeelkundige aanplanting van bomen, struiken en andere planten in een stedelijke omgeving kan, onder bepaalde voorwaarden, de concentraties van NO₂ op grondniveau doen dalen met 40%, en de concentraties van fijne deeltjes met 60% (Pugh *et al.*, 2012).⁶ Bovendien blijft de plantengroei de luchtkwaliteit verbeteren, zelfs wanneer de pollutiebronnen en het verkeer afnemen.

Beheer van extreme temperaturen

De aanwezigheid van bomen draagt bij tot een daling van de temperaturen en gaat het hitte-eilandeffect tegen. Metingen van de temperatuurverschillen tussen stadsparken en omliggende bebouwde zones wijzen op een daling van de luchttemperatuur die, naargelang van de klimaatomstandigheden, de grootte van de parken en de aard van de vegetatie, tot 6°C kan belopen. De aanwezigheid van natuur in de stad vormt dus een lokale maatregel van aanpassing aan de klimaatveranderingen.

Stadslandbouw en moestuinen

De voorbije jaren was er een sterke heropleving van de belangstelling van de stadsbewoners, ook in Brussel, voor de fruit- en groenteteelt, vooral in volle grond, maar ook op daken en balkons (Verdonck *et al.*, 2012). De beplante ruimten, boomgaarden en moestuinen, zorgen niet alleen voor verse producten uit de buurt, maar dragen ook bij aan de meeste ecosysteemfuncties die hierboven al werden vermeld. Indien ze op ecologische wijze worden beheerd (wat in toenemende mate het geval is), vormen deze ruimten ook biodiversiteitsreservoirs, zowel voor wilde soorten als voor geteelde soorten.

De natuurlijke ecosystemen en de andere beplante zones, waaronder de tuinen en moestuinen, zijn dus belangrijke hulpmiddelen voor de uitvoering van andere lokale beleidslijnen ter bestrijding van overstromingen, luchtvervuiling of klimaatveranderingen. Ze bepalen op fundamentele wijze de "bewoonbaarheid" van een stad, m.a.w. het vermogen van de ruimten van een stad om de diensten (water, lucht, groene ruimten, ...) aan te bieden die onmisbaar zijn, en die zorgen dat de kwaliteit van de woonomgeving behouden blijft op lange termijn.

De socioculturele voordelen

De stedelijke groene ruimten vervullen ook belangrijke sociale functies. Toen hen in 1998 werd gevraagd naar de belangrijkste functie van bossen (van de Leemput *et al.*, 1998), vermeldden de Brusselaars de functie "ontspanning" op de tweede plaats (de eerste functie die ze aanhaalden, was de ecologische functie). In een recentere peiling, die in 2007 door Dedicated Research werd uitgevoerd in opdracht van Leefmilieu Brussel, verklaarde de grote meerderheid van de Brusselaars (93%) in de voorbije twaalf maanden in een park, een bos, een woud of een andere groene ruimte te zijn gaan wandelen.

Een studie waarin in 2011 een zone van 84 ha van het Zoniënwoud onder de loep werd genomen, schat dat bijna 800.000 bezoekers jaarlijks die ene zone bezochten (Colson *et al.*, 2012). Dat resultaat bevestigt de omvang van de sociale en recreatieve rol van het Zoniënwoud.

---

⁴ Een studie voor de stad Atlanta in de Verenigde Staten gaf aan dat een vermindering van de bosoppervlakte van 48% naar 26% de hoeveelheid afvloeiend regenwater met een derde deed toenemen, waardoor moest worden geïnvesteerd in regenwatercollectoren en spaarbekkens voor een bedrag van 1,18 miljard dollar (Cutler, 2005).

⁵ Volgens een studie absorbeert de vegetatie van de stad Toronto bijna 1.000 ton luchtverontreinigende stoffen per jaar, wat voor 1998 een winst van 5,6 miljoen Canadese dollars vertegenwoordigt voor de maatschappij (Nowak *et al.*, 2002).

⁶ Wetende dat de concentratie van deze twee verontreinigende stoffen in veel steden de volksgezondheidsnormen overschrijdt, bevelen de auteurs aan om, naast de al aanbevolen aanplantingen, ook gevels te begroenen (bijvoorbeeld met klimplanten) om het bladvolume te verhogen en dit effect te optimaliseren. Begroeide muren worden in het bijzonder aangeraden in smalle straten, waar, volgens de modellen van VITO, de aanwezigheid van een groen plafond, veroorzaakt door de kruinen van laanbomen, de ventilatie van de ruimte en de verspreiding van de pollutanten juist tegengaan (Aertsen *et al.*, 2012).

Het belang van de sociale vraag naar natuur in de stad en de opwaardering en het beplanten van openbare ruimten, is niet eigen aan Brussel. Een onderzoek dat in Frankrijk werd gevoerd, toonde aan dat drie Fransen op vier regelmatig de groene ruimten van hun gemeente bezoeken.⁷ Een andere enquête boog zich over de vraag welke wensen en prioriteiten de Parijzenaren hebben voor een betere woonomgeving. Hieruit blijkt dat ze vragen dat de gronden die nog beschikbaar zijn in de toekomst meer zouden worden aangelegd als groene ruimten, nog vóór kinderopvang, woningbouw en sport- en cultuurvoorzieningen (Garin, 2004).

Bij de burger daagt dus een nieuw begrip van de socioculturele rol van de natuur in de stad. Bovendien wordt dit geschraagd door een toenemend aantal wetenschappelijke studies. Meer dan 80 ervan werden recentelijk samengevat en zetten vijf grote types van socioculturele voordelen in de kijker (Keniger *et al.*, 2013).

Het psychologisch welzijn

Dit is het voordeel dat tot nog toe het meest werd bestudeerd. De betrokken studies tonen opvallende positieve gevolgen voor de mentale gezondheid: een gestage interactie met de natuur kan mensen helpen om zich over trauma's of eerder bestaande problemen heen te zetten, kan een immuniserend effect hebben doordat ze mensen beschermt tegen toekomstige tegenspoed en kan mentale vermoeidheid, angst en agressiviteit verminderen. Omgekeerd kan wonen in een bebouwde omgeving zonder natuur agressiviteit en geweld opwekken. De terugkeer van groen in wijken met het grootste tekort aan groen, wordt dus een echte uitdaging voor sociale rechtvaardigheid. De aanleg van verschillende prestigieuze groene ruimten in Brussel, zoals het Ter Kamerenbos, het Jubelpark, het park van Woluwe, beantwoordde zowel aan de wil de stad te verfraaien als aan het verlangen de bewoners van de volkswijken te laten beschikken over parken in de buurt⁸.

Bewuste interacties met de natuur, zoals tuinieren, bevorderen bovendien het psychologisch welzijn (Catanzaro & Ekanem, 2004). Tot slot is ook aangetoond dat een direct contact met de natuur aan de hand van activiteiten op school een positieve impact heeft op de manier waarop de kinderen in de toekomst, als volwassenen, tegenover de natuur zullen staan (Lohr & Pearson-Mims, 2005). Het educatief potentieel van de moestuin is op dit vlak zeer waardevol: de grond bewerken is een perfecte manier om vertrouwd te raken met de natuur en de werking van de ecosystemen te leren begrijpen, wat een cruciale vaardigheid is voor de 21ste eeuw.

Plaatsen voor ontspanning en spel

Bewuste en indirecte interacties met de natuur in een stedelijke omgeving geven nieuwe krachten, dragen bij tot een betere concentratie bij het werk, verminderen de geestelijke vermoeidheid en kunnen de cognitieve functie en de prestaties aanzienlijk verbeteren (Berman *et al.*, 2008; Hartig *et al.*, 2001; Herzog *et al.*, 1997).

Een Engelse studie toont bijvoorbeeld aan dat de voordelen voor de bewoners van de aanwezigheid van natuur in hun wijk, gemeten door het vermogen van de mensen om "na te denken", toenamen naarmate ook de rijkdom van de biodiversiteit en van de groene ruimten toenam (Fuller *et al.*, 2007). Een andere studie toonde aan dat het voorkomen en de ernst van aandachtsstoornissen bij kinderen afnamen naarmate het aantal groene ruimten toenam (Tzoulas *et al.*, 2007). In open lucht kunnen spelen is van het grootste belang voor de ontwikkeling van kinderen. Onder invloed van de bevolkingstoename is er een sterke stijging van de vraag naar ruimten waar jongeren kunnen ravotten en zich uitleven, vooral in het stadscentrum.

De fysiologische voordelen

In de jaren '80 toonde een eerste golf van studies aan dat de aanwezigheid van natuur rond ziekenhuizen fysiologische voordelen heeft voor de genezing. Zo werd aangetoond dat herstel na operaties minder lang duurde, minder pijnstillers vereiste en minder postoperatieve complicaties meebracht voor de patiënten die uitkeken op bomen (Ulrich, 1984).

⁷ Onderzoek van januari 2008 door het studie bureau Ipsos in opdracht van de Franse *Union nationale des entrepreneurs du paysage*.

⁸ <http://www.reflexcity.net/bruxelles/personnes-celebres/biographies-rois-des-belges/oeuvre-leopold-2-roi-batisseur>

De voordelen van contact met de natuur werden vervolgens ook aangetoond met betrekking tot verschillende oorzaken van stadsstress, zoals verkeer, criminaliteit of dichte menigten. Zo hebben studies respectievelijk aangetoond dat het cortisolniveau (stressgerelateerd hormoon) afneemt na een half uur lezen of tuinieren in een natuurlijke ruimte (Van Den Berg & Custers, 2011); dat de bloeddruk daalt na bewust contact met de natuur (Pretty *et al.*, 2005); dat men vlotter herstelt van stress en vermoeidheid in de nabijheid van groene ruimten (Maller *et al.*, 2005); of zelfs dat obesitas bij kinderen afneemt (Vries *et al.*, 2008).

De sociale voordelen

In de stad hebben mensen heel wat negatieve sociale ervaringen: individueel isolement, conflicten tussen rassen of gemeenschappen en een toename van criminaliteit en geweld. Tal van studies opereren dat toegang tot groene ruimten in de stadszones en participatie van de bewoners aan projecten voor herstel van natuurlijke milieus of collectief tuinieren, deze ervaringen kunnen verzachten of zelfs omkeren, de sociale interactie tussen volwassenen, kinderen en verschillende gemeenschappen vergemakkelijken, de sociale cohesie verbeteren (Shinew *et al.*, 2004), de sociale autonomie bevorderen en leiden tot een grotere burgerzin (Maller *et al.*, 2005). Bovendien nemen criminaliteit en geweld aanzienlijk af (Kuo & Sullivan, 2001), met een beter veiligheidsgevoel en meer hoffelijkheid tot gevolg.

De economische voordelen

Ook de economische voordelen die voortvloeien uit het behoud of de verhoging van de aanwezigheid van natuur in de stad, werden onderworpen aan kwalitatieve en kwantitatieve evaluaties. Ze kunnen worden ingedeeld in twee grote categorieën: de producten en de diensten.

De producten

Hoewel de functies van economische productie van de stedelijke ecosystemen nog beperkt zijn, kan de recente ontwikkeling van de stadslandbouw nieuwe perspectieven openen op dit vlak. Het recente enthousiasme voor stadsmoestuinen heeft ecologische en socioculturele voordelen, maar de eerste functie blijft de productie van groenten en kleinfruit, die de telers een aanzienlijke besparing kan opleveren. Bovendien leidt de groeiende vraag van de stadsbewoners naar verse, kwaliteitsvolle en lokale producten tot een professionalisering van binnen- en randstedelijke landbouw, wat in Noord-Amerika en elders in Europa ook al kan worden vastgesteld.

Door de ontwikkeling van de stadslandbouw kunnen de bomen en de “stadsbossen”, die weer opgang maken in de westerse steden, overigens op een andere manier worden gevaloriseerd. Zowel de ontwikkeling van substraten voor de daklandbouw als de behoefte aan organisch materiaal om de vruchtbaarheid van de bodem op peil te houden, kunnen deels worden opgevangen door het gebruik van de biomassa die de bomen elk jaar produceren in de vorm van dode bladeren die worden gecomposteerd of van houtsnippers. Deze koppeling tussen groenafval en landbouw binnen stad zou de aanzet kunnen geven voor een geherlokaliseerde kringloopeconomie.

Tot slot is er ook sprake van het gebruik van het snoeiafval van de stadsbossen als bron van energiehout (Velasquez-Martí *et al.*, 2013).

De diensten

De economische diensten die de natuur in de stad verstrekt, zijn uiteenlopend, en sommige ervan komen overeen met de reeds vermelde ecosysteemdiensten die sinds kort worden uitgedrukt in gerealiseerde financiële besparingen.

Een eerste voorbeeld betreft de rol van de vegetatie, en de bomen in het bijzonder, als bijdrage aan de isolatie van gebouwen tegen de effecten van de wind (in de winter) en de zon (in de zomer), waardoor ook het energieverbruik afneemt. Verschillende studies tonen aan dat een hogere dichtheid van de bomen in de straten kan leiden tot een vermindering van de kosten van verwarming en klimaatregeling met 12% tot 80% (naargelang van het klimaat in kwestie, de bouwwijze en het gebruik van de gebouwen).⁹ Een optimalisering is mogelijk: bladverliezende bomen kunnen bijvoorbeeld voldoen aan de behoefte aan koeling in de zomer, zonder dat ze de behoefte aan verwarming verhogen in de winter (Musy, 2010).

---

⁹ Ook van de besparingen die dankzij het gebruik van groendaken en -gevels kunnen worden gerealiseerd, beginnen er cijfergegevens beschikbaar te worden: winsten uit de gunstige gevolgen op het vlak van het beheer van overtollig regenwater, het hitte-eilandeffect, de luchtkwaliteit en de isolatie van de gebouwen (Banting *et al.*, 2005).

Bomen beïnvloeden dus niet alleen de energie-uitgaven van gebouwen, maar maken het ook mogelijk heel wat andere diensten, op het vlak van water-, bodem- en luchtbeheer en de fixatie van koolstof, in cijfers te vertalen. Dit bracht Amerikaanse onderzoekers ertoe een methode voor financiële modellering te ontwikkelen (met bijhorende computerapplicatie)¹⁰, met de steun van het Ministerie van Landbouw. Terwijl ze hoogstens een balans in evenwicht verwachtten, bleek uit deze studies dat de verschillende voordelen van de stadsboom ruim opwegen tegen de kosten van aanplanting en onderhoud ervan. De verhouding tussen voordelen en kosten zou 1,4 tot 2,7 bedragen, volgens de vele studies en situaties (Watson, 2002; McPherson, 2007). Investeren in de stadsboom is dus niet alleen van groot belang voor de levenskwaliteit, maar brengt ook nog eens op.

Een andere bijdrage van de natuur in de stad, die wordt vermeld onder de socioculturele functies, wordt sinds kort in cijfers uitgedrukt: de voordelen voor de gezondheid. In een recent verslag, dat steunt op een studie in de Amsterdamse buitenwijken, stelde KPMG dat een verhoging van de oppervlakte van de groene ruimten in de buurt van een bevolking van 10 miljoen personen (de stedelijke bevolking van Nederland), een meerwaarde van ongeveer 400 miljoen euro zou meebrengen voor de samenleving. Het grootste deel hiervan is het resultaat van een daling van het aantal ziektedagen (50.000 ziektedagen minder per jaar) en een daling van de kosten van de gezondheidszorg (TEEB NL, 2012).

Bovendien zijn de natuur, de parken en de tuinen belangrijke trekpleisters in de stad. Vooral in sterk toeristische steden vertaalt dit zich in een intense economische activiteit die te maken heeft met de aanleg en het onderhoud van groene ruimten. Deze investeringen hebben een grote economische weerslag op de tuinbouwsector (Reygrobellet, 2007).

Een laatste economisch voordeel van de natuur in de stad, dat voortvloeit uit alle vorige, is de stijging van de grondwaarde van de woningen en de groene wijken in de meeste bestudeerde gevallen¹¹. Quebecse studies tonen aan dat landschapsaanleg in de buurt de waarde van een woning kan doen stijgen met 7,7% (Des Rosiers *et al.*, 2002.), en dat mooie hoge bomen de waarde van een bouwgrond kunnen doen stijgen met tot 25% (Boucher & Fontaine, 2010). Door haar effect op de waarde van de woningen heeft de nabijheid van de natuur ook een weerslag op de grondrechten van de gemeente.¹²

---

¹⁰ Zie in het bijzonder <http://www.itreetools.org/> et <http://www.fs.fed.us/psw/programs/uesd/uep/>

¹¹ De economische waarde van toegang tot een natuurlijke ruimte kan worden berekend aan de hand van de technieken voor hedonische waardebeoordeling die de invloed van een natuurlijke ruimte op de marktprijs ramen. Zie bijvoorbeeld Morancho A.B. (2003) voor de studie van Castellon, in Spanje.

¹² Zo raamt de stad Montreal de stijging van de grondwaarde van eigendommen gelegen op minder dan 200 meter van een groene ruimte op 5% tot 20 %.

http://ville.montreal.qc.ca/portal/page?_pageid=7377,94727585&_dad=portal&_schema=PORTAL

NATUUR EN BIODIVERSITEIT IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST TEGEN 2050

TWEE GROTE AMBITIES EN ZEVEN GROTE STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN

De visie die aan de basis ligt van dit eerste gewestelijk natuurplan is een brede visie, die betrekking heeft op de stad in zijn geheel, geïntegreerd in de metropool. Ze wil de stad verzoenen met de natuur, en de integratie van de natuur in de stedelijke ordenings- en ontwikkelingsplannen vergemakkelijken.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is eerst en vooral een plaats voor wonen, werken en ontdekkingen voor bijna twee miljoen mensen. De mens staat dus centraal in de gevolgde benadering. De ontplooiing van de natuur wordt gezien als een sleutelfactor van de levenskwaliteit en het welzijn van de stadsbewoners. Burgers die dicht bij de natuur staan, zijn sterker verankerd in hun omgeving, zijn gezonder, kennen meer levensvreugde (zie hierboven "Waarom een Natuurplan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest").

De ambitie voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tegen 2050 is dus die van een Gewest dat groen is tot in de kern, een Gewest met een hartelijke uitstraling waar het aangenaam leven is. Een Gewest waar de natuur toegankelijk is voor alle bewoners, met inbegrip van de inwoners van de dichtst bebouwde centrale wijken. Een Gewest waarin alle vormen van de natuur hun plek hebben, van de meest spontane tot de meer beheerste, en waar de bewoners zich bewust zijn van de waarde van hun natuurlijk erfgoed en dit ook respecteren. Investeerdere en overheid beschouwen de natuur als een troef voor de aantrekkelijkheid en de duurzame ontwikkeling van de stad.

Tegen 2050 wil het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een rijk, divers, functioneel en veerkrachtig natuurlijk erfgoed in stand houden of zelfs herstellen, rekening houdend met de historische component en de erfgoedcomponent van de betrokken sites. De elementen van de biologische diversiteit en hun interacties bezitten een intrinsieke waarde, los van het belang ervan voor de mens, maar ze vormen ook de sokkel van tal van diensten die aan de basis liggen van de ontwikkeling van mens en welzijn.

Indien deze twee ambities worden waargemaakt, kan het Brussels levend erfgoed in goede staat worden overgedragen aan de toekomstige generaties, die er zorg voor zullen willen en kunnen dragen.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wil zo de engagementen uitvoeren die werden aangegaan op internationaal niveau, om de biodiversiteit te behouden en toe te zien op een duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Dit zijn voorwaarden voor de uitvoering van een geïntegreerde en duurzame stadsontwikkeling.

Om verder te gaan in deze richting, stelt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de zeven volgende grote doelstellingen voorop:

1. De toegang van de Brusselaars tot de natuur verbeteren;
2. Het gewestelijke groene netwerk versterken;
3. De natuuruitdagingen integreren in plannen en projecten;
4. Het ecologisch beheer van de groene ruimten uitbreiden en versterken;
5. De aanwezigheid van wilde dieren en planten verzoenen met de stadsontwikkeling;
6. De Brusselaars wakker schudden en op de been brengen voor natuur en biodiversiteit;
7. Zorgen voor een beter bestuur op het vlak van natuur.

Deze doelstellingen zijn hieronder opgesplitst in concrete maatregelen.

PRINCIPES DIE DE ACTIES ONDERSTEUNEN

De uitvoering van de doelstellingen voor de ontwikkeling van de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest steunt op de volgende actieprincipes.

Verantwoordelijkheidsprincipe. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest draagt zijn deel van de verantwoordelijkheid, in naleving van de internationale en Europese bepalingen die het heeft goedgekeurd, door toe te zien op:

- het behoud of het herstel in een gunstige staat van instandhouding van de natuurlijke beschermde habitats en de soorten van de fauna en flora van gewestelijk en communautair belang die voorkomen op zijn grondgebied;
- het duurzame gebruik van de natuurlijke hulpbronnen.

Subsidiariteitsprincipe en partnerschappen. Volgens het subsidiariteitsprincipe wordt de beslissings- en handelingsbevoegdheid toevertrouwd aan de meest aangewezen niveaus voor een efficiënte overheidsoptreden. Via de coördinatieacties die dit plan voorstelt, wil het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het werk van de verschillende actoren vergemakkelijken en de doeltreffendheid van hun acties op zijn grondgebied verbeteren. Het partnerschap is een van de actiewijzen die dit plan naar voor schuift.

Principe van integratie van de bestanddelen van een duurzame ontwikkeling. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ziet erop toe dat het beleid dat onder zijn verantwoordelijk wordt ontwikkeld, de drie dimensies van de duurzame ontwikkeling omvat, zonder ze tegen elkaar op te zetten. De uitvoering van de doelstellingen voor de ontwikkeling van de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest houdt dus enerzijds rekening met de interacties met de andere milieubeleidslijnen en, anderzijds, met de sociale en economische dimensies die op het spel staat. Tegelijk is de inaanmerkingneming van de natuur geïntegreerd in het volledige overheidsbeleid ter zake.

Transversaliteitsprincipe. De veelheid van actoren, sectoren en disciplines die betrokken zijn bij de ontwikkeling van de natuur, vereist een versterking van de transversale benaderingen. De invoering van een natuurfacilitatordienst, de ontwikkeling van ruimten voor uitwisselingen tussen de actoren of de definitie van een gemeenschappelijk referentiesysteem voor de aanleg en het beheer van Brusselse groene ruimten, zijn voorbeelden van maatregelen die dit soort van benadering moeten vergemakkelijken.

Preventieprincipe, gedefinieerd als de verplichting om milieuschade te voorkomen door maatregelen die erop gericht zijn de gevolgen daarvan te beperken, en waaruit de noodzaak volgt om een langetermijnperspectief te hanteren. Dit principe wordt vooral toegepast in de strijd tegen de invasieve uitheemse soorten.

Gelijkheidsprincipe. In toepassing van dit principe wil het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor alle Brusselaars een milieu van goede kwaliteit garanderen, en iedereen een gelijke toegang bieden tot de groene ruimten en tot de natuur.

Deelnemingsprincipe en noodzakelijkheid van een goed bestuur. De deelneming van de betrokken burgers op het gepaste niveau, vormt een sleutelement van de ontwikkelingsprocessen. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ziet er zo op toe een zo ruim mogelijke toegang tot correcte informatie te garanderen, de bewustmaking te ontwikkelen en de deelneming van het publiek aan te moedigen.

Principe van optimalisatie van de bestaande toestand. De maatregelen die in dit plan worden voorgesteld, zijn vooral voortgevloeid uit de opgedane ervaringen, steunend op lopende projecten en bestaande actoren en structuren.

DOELSTELLINGEN VOOR DE NATUUR EN DE BIODIVERSITEIT IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST TEGEN 2020

1. DE TOEGANG VAN DE BRUSSELAARS TOT DE NATUUR VERBETEREN

Een van de voorwaarden voor een leefbare stad heeft te maken met de mogelijkheden die ze biedt om gevoelsmatig en zintuiglijk rijke natuurervaringen op te doen (Blanc, 2010). Natuurlijke ruimten in een stedelijke omgeving maken de stad mooier en herkwalficeren de openbare ruimte, en dragen zo in ruime mate bij aan de levenskwaliteit en het welzijn van de stadsbewoners (zie hierboven "Waarom een Natuurplan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest").

Groene ruimten in de stad verminderen de stress en nodigen uit tot lichaamsbeweging in open lucht. Hierdoor vormen ze een kostbaar hulpmiddel voor de volksgezondheid, voor lichaam en geest (Hermey *et al.*, 2005). Ook aan de noodzaak van direct contact met de natuur voor de ontwikkeling van kinderen zijn al tal van publicaties gewijd (Louv, 2005). Het is dan ook uiterst belangrijk dat de banden tussen de stadsbewoners en de natuurlijke wereld weer strakker worden aangehaald. Een essentiële voorwaarde is dat elke burger kan beschikken over toegankelijke groene ruimten dicht bij zijn woonplaats.

Een ander belangrijk element om de stadsbewoners weer dicht bij de natuur te brengen, ligt in de organisatie van het onthaal van het publiek in de groene ruimten. Voor elke ruimte moet een ander evenwicht worden gezocht tussen voldoen aan de soms tegenstrijdige ambities van het publiek enerzijds, en instandhouding van de biologische waarde anderzijds.

FASTSTELLINGEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Het groene karakter van de Hoofdstad mag dan wel uitgesproken zijn, maar het komt niet tot even sterk uiting op het hele grondgebied van het gewest. In de eerste kroon ligt het percentage van het plantendek per woonblok vaak onder de 30%, of zelfs onder de 10% in het stadscentrum (Van de Voorde *et al.*, 2010).

Er heerst dus een echte sociaal-ecologische ongelijkheid tussen de bewoners van het stadscentrum en die van de eerste kroon enerzijds, en de bewoners van de zones die meer in de groene rand gelegen zijn, anderzijds. Een opiniepeiling onder de Brusselse gezinnen in 2001 toonde een duidelijk verschil tussen de waardering van de gezinnen uit de oude stad, die dichtbevolkt is, en die van de andere Brusselse gezinnen: in het stadscentrum zijn er meer ontevreden gezinnen dan tevreden gezinnen (Deboosere *et al.*, 2009).

In deze context vormen sommige stedelijke ruigtes echte natuuroases. De afsluiting van deze zones en de ontoegankelijkheid ervan, soms gedurende lange periodes, is vanuit sociaal oogpunt moeilijk te aanvaarden in de dichtbevolkte wijken van de stad waar veel te weinig groene ruimten zijn. Het initiatief Parckdesign heeft in 2012 een denkoefening gestart over de manier waarop verwaarloosde of ontoegankelijk gemaakte publieke ruimten (ruigten of braakliggende gronden), in het kader van een overeenkomst met de betrokken eigenaars, tijdelijk toegankelijk kunnen worden gemaakt voor de bewoners en de gebruikers.

Het perspectief van een sterke bevolkingsgroei in de komende jaren versterkt alleen maar de noodzaak aan en de dringendheid van maatregelen om, enerzijds, de aanwezigheid van de natuur in het stadscentrum te versterken, en anderzijds het potentieel van de groene ruimten te vergroten wat het onthaal van het publiek betreft.

De acties van de overheid om de natuur te ontwikkelen in de ruimten waarvan ze eigenaar is (grondreserves, openbare ruimten en gebouwen, wegen, enz.), is niet alleen belangrijk voor de kwaliteit van de stad en het welzijn van de bewoners, maar hebben ook een voorbeeldrol die ondernemingen en particulieren kan motiveren hetzelfde te doen.

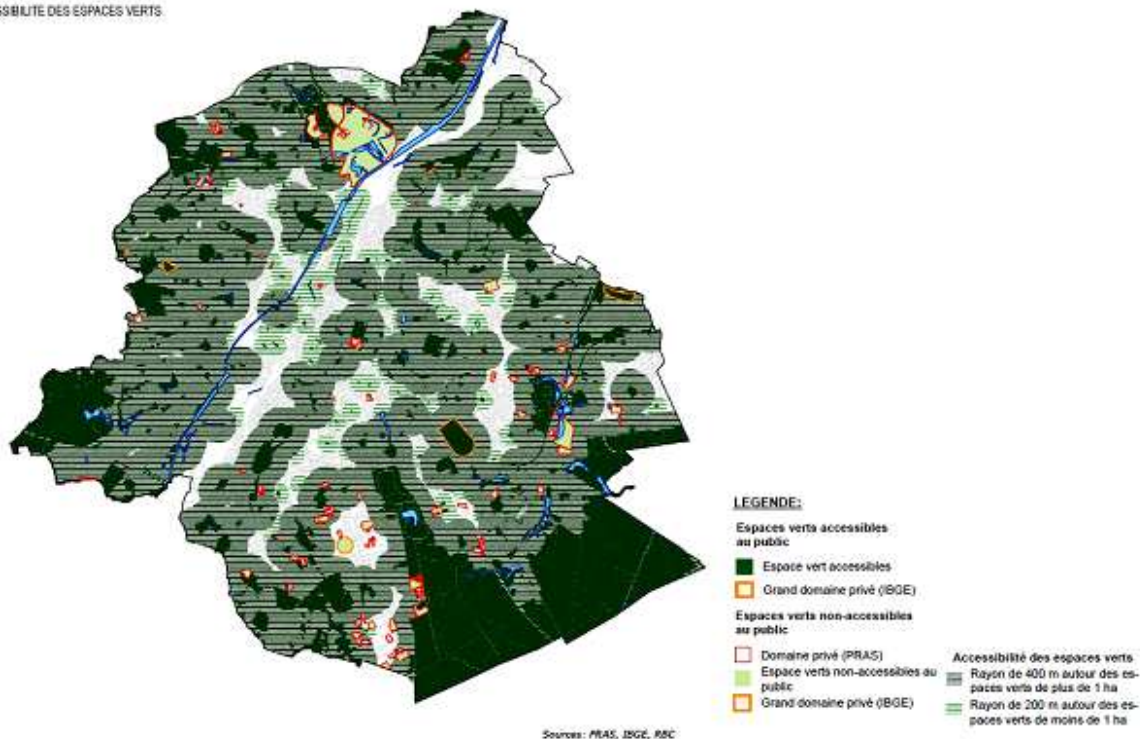

FIGUUR O1.1

Zones met een gebrek aan voor het publiek toegankelijke groene ruimten

Bron: GPDO

ACCESSIBILITE DES ESPACES VERTS

Elementen voor de interpretatie

- De zones met een gebrek aan openbare groene ruimten zijn de zones op meer dan 400 m of 200 m van een voor het publiek toegankelijke groene ruimte. De drempel van 200 m is toegepast op groene ruimten met een oppervlakte kleiner dan 1 ha. De drempel van 400 m is toegepast op groene ruimten met een grotere oppervlakte.
- Het plantendek van de ruimten die gesitueerd zijn in zones met een gebrek aan openbare groene ruimten kan sterk variëren tussen het stadscentrum en de eerste kroon.
- De wijken die het minst toegang hebben tot natuur zijn dus gelegen in het stadscentrum, langs het kanaal, en, in mindere mate weliswaar, in de eerste kroon. In de tweede kroon wordt het gebrek aan voor het publiek toegankelijke groene ruimten over het algemeen gecompenseerd door de aanwezigheid van private groene ruimten.

DOELSTELLINGEN & MAATREGELEN

Het doel van de Regering is dat elke Brusselaar beschikt over een toegankelijke en gezellige groene ruimte van meer dan 1 hectare op minder dan 400 m afstand van zijn woning en over een groene ruimte van minder dan 1 hectare op minder dan 200 m.

Hiervoor moet de natuur opnieuw een plek krijgen in het centrum van de stad. Dit zal gebeuren door het groene netwerk te versterken. In het stadscentrum is het potentieel voor de aanleg van nieuwe groene ruimten logischerwijs beperkter dan in de rand. Daarom zal de ontwikkeling van het groene netwerk grotendeels steunen op inrichtingswerken ter hoogte van gebouwen en langs de vervoersinfrastructuren, om de verplaatsingen naar de grotere beschikbare ruimten te vergemakkelijken en aangenamer te maken, en tegelijk de ecologische continuïteit te versterken.

Alle geschikte vormen van begroening van de ruimten en van voorzieningen om wilde fauna aan te trekken, worden aangemoedigd. Naast klassieke groene ruimten in volle grond, die grotere oppervlakken vereisen, en laanbomen, worden andere technieken voor de begroening van openbare ruimten en gebouwen, die worden aanbevolen in het kader van de toepassing van een biotoop-oppervlaktefactor (BAF – *biotope area factor*), aangemoedigd. Ook kunnen er nestkastjes worden opgehangen, en andere voorzieningen om fauna aan te trekken.

Daarnaast moet de nodige aandacht worden besteed aan een verbetering van de toegankelijkheid van de bestaande ruimten en hun potentieel voor onthaal van het publiek.

De mogelijkheden om ruigten open te stellen voor het publiek, al was het maar tijdelijk, zullen worden bestudeerd, en kansen zullen zo snel mogelijk worden gegrepen, tenzij er gevaar bestaat voor de veiligheid en de volksgezondheid (instabiele infrastructures, bodemverontreiniging, enz.). Het baanbrekende initiatief Parckdesign zal worden voortgezet in het kader van het Natuurplan, met kleine acties op lange termijn, die mikken op het vermogen de stad te transformeren door in te grijpen in kleine stadscellen, en tegelijk verwaarloosde gronden nieuw leven inblazen, bewoners betrekken bij de aanleg van de stad en de biodiversiteit beschermen.

Strategieën om het publiek te onthalen, zullen worden ontwikkeld voor publieke groene ruimten, waarbij ernaar wordt gestreefd de bestaande toegankelijkheid te behouden, en waarbij evenzeer rekening wordt gehouden met de kwetsbaarheid ervan met betrekking tot de recreatieve druk, als met de historische en erfgoedwaarde, en met het aanbod en de behoefte aan infrastructures met een sociaal-recreatieve functie. De Regering wil immers de capaciteit van de Brusselse groene ruimten om publiek te ontvangen, versterken.

Om deze doelstellingen te bereiken, verbindt de Regering zich ertoe de volgende maatregelen te treffen:

Titel van de maatregel	Nr.	Prioriteit
Een strategie ontwikkelen voor onthaal van het publiek in de groene ruimten	1	1
De aanwezigheid van natuur versterken ter hoogte van de publieke ruimten	2	2
De aanwezigheid van natuur versterken ter hoogte van de gebouwen en hun directe omgeving	3	3
De toegang van het publiek tot ruigten verhogen en de begroening van speelplaatsen van scholen vergroten	4	3

2. HET GEWESTELIJKE GROENE NETWERK VERSTERKEN

Dankzij hun fundamenteel ecologische, stedenbouwkundige en landschappelijke functie dragen de stedelijke groene ruimten bij tot een gezond milieu en bieden ze de stadsbewoners een kwaliteitsvolle leefomgeving. Door de diensten die ze verlenen, zijn het stadsvoorzieningen van groot belang (zie hoger "Waarom een Natuurplan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest").

Op basis van deze vaststelling heeft het Gewest in het Gewestelijk Ontwikkelingsplan van 2002 het concept "groen netwerk" uitgewerkt, dat tot doel heeft de kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van de groene ruimten en van de stedelijke leefomgeving in het algemeen aan te moedigen. Het groene netwerk veronderstelt, door zijn doelstellingen, dat andere, specifieke en aanvullende strategieën en benaderingen, zoals het blauwe netwerk, het netwerk van moestuinen en het ecologisch netwerk, er deel van gaan uitmaken.

Een van de belangrijkste doelstellingen van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud is het bijdragen aan de invoering van een Brussels ecologisch netwerk. Een coherent ecologisch netwerk biedt immers de nodige voorwaarden voor het behoud van de natuurlijke habitats en de soorten in een gunstige staat van instandhouding. Tal van studies hebben aangetoond dat het onthaalpotentieel voor de biodiversiteit van habitats die onderling verbonden zijn door ecologische corridors, in verhouding veel groter is dan dat van habitats van gelijkaardige grootte, maar die van elkaar zijn afgezonderd. De aanwezige ecosystemen zijn er dus evenwichtiger, stabiel en veerkrachtiger, wat betekent dat ze eventuele verstoringen kunnen overwinnen, zoals verstoringen die verband houden met de klimaatverandering of met biologische invasies.

Het behoud van gezonde en functionele ecosystemen garandeert hun vermogen om de diensten te leveren die onontbeerlijk zijn voor het welzijn en de levenskwaliteit in de stad (EEA, 2010; EU, 2010).

Om deze doelstellingen te bereiken, geeft artikel 66 van de natuurordonnantie de Regering de mogelijkheid bijzondere beschermingsbesluiten en aanmoedigingsmaatregelen goed te keuren voor het behoud, het beheer en de ontwikkeling van de stadsbiotopen en de landschapselementen die, vanwege hun lineaire en ononderbroken structuur, hun overgangsfunctie of hun rol als schuilplaats, essentieel zijn voor de migratie van wilde soorten en de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk en van het Brussels ecologisch netwerk verbeteren.

Zoals hierboven wordt benadrukt, streeft het ecologisch netwerk uiteraard doelstellingen na die een aanvulling vormen bij die van de andere bestanddelen van het groene netwerk, en overlappen de tracés van de verschillende onderdelen elkaar ruimschoots. Enerzijds dragen het blauwe netwerk, het sociaal-recreatieve netwerk en het moestuinnetwerk bij tot de bescherming van de biodiversiteit. Anderzijds draagt het ecologisch netwerk, dat nochtans de bescherming van de fauna en de flora als hoofddoel heeft, ook bij aan de sociaal-recreatieve, ecologische, landschappelijke, culturele en patrimoniale functies van het groene netwerk. Het ecologisch netwerk steunt hoofdzakelijk op de natuurreservaten, de bosreservaten, de Natura 2000-gebieden op het gewestelijk grondgebied en de gebieden met hoge biologische waarde in de zin van het GBP. Ook steunt het op de publieke parken en de andere landschapselementen die de samenhang van het Brusselse ecologische netwerk zouden kunnen verbeteren.

VASTSTELLINGEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Dankzij de verschillende tools voor bescherming van de groene ruimten kon het Brussels Hoofdstedelijk Gewest groen blijven over bijna de helft van zijn oppervlakte (Leefmilieu Brussel, 2012). De natuurlijke ruimten liggen grotendeels in de rand, en vormen een echte groene gordel rond de stad. Deze gordel bestaat vooral uit bossen. Vegetatievlekken zijn schaarser, en liggen verspreid over de stad. Dit zijn vooral parken en tuinen. Andere elementen van het stedelijk landschap, zoals waterlopen met hun oevers, heggen, bermen, grachten, groene ruimten rond het spoorweginet of wegen, groene gevels en groendaken, laanbomen, stedelijke ruigten, ... dragen eveneens bij aan de aanwezigheid van natuur in het hart van de stad.

Onder invloed van de bevolkingsaanwas en de stijgende verstedelijking zijn we op dit moment echter getuige van een afname en een versnippering van de natuurlijke ruimten, vooral ten gevolge van de hogere bevolkingsdruk en de toenemende vraag naar woningen en voorzieningen (Leefmilieu Brussel, 2012).

De binnenplaatsen van huizenblokken vormen belangrijke verbindingsgebieden die de natuur tot in het hart van de stad brengen. Het behoud van dergelijke binnenplaatsen is een belangrijke uitdaging voor de versterking van het groene netwerk. De terreinen worden inmiddels meer en meer beschermd in het kader van de wijkcontracten. Deze dynamiek om dergelijke nabijgelegen groene ruimten tot hun recht te laten komen, moet worden voortgezet.

De open milieus zijn dan weer geconcentreerd in de rurale relictgebieden van Anderlecht (Neerpede), Jette (Koning Boudewijnpark), Molenbeek (Scheutbos), Ukkel (Kauwberg) en Neder-Over-Heembeek. Ze zijn sterk versnipperd en vertegenwoordigen slechts een vijfde van de totale met planten begroeide oppervlakte. Ze zijn ook niet zo goed beschermd. Hoewel ongeveer twee derde een of ander beschermingsstatuut geniet (groene ruimte, beschermd landschap, enz.), ligt slechts 210,5 ha, wat minder is dan 20% – tegen ruim 85% van de boshabitats – binnen een perimeter voor actieve bescherming, wat betekent dat instandhoudingsdoelstellingen moeten worden gedefinieerd en aangepaste beheersmaatregelen ondernomen (Leefmilieu Brussel, 2012).

Het behoud van de open milieus vertegenwoordigt nochtans een niet te verwaarlozen uitdaging voor het Gewest. Bloemenweiden omringd door kleine landschappelijke elementen vormen de habitat van tal van opmerkelijke dier- en plantensoorten, die de laatste jaren een sterke terugval kennen (Leefmilieu Brussel, 2012). Naast hun hoge biologische waarde hebben de open agrarische zones en relictgebieden ook een hoge patrimoniale, landschappelijke en recreatieve waarde die bewaard zou moeten blijven.

De overheid staat echter niet altijd in voor het grondbeheer van de gronden waarop de versterking van het groene netwerk zou kunnen steunen. Het ontbreken van grondbeheer vormt een van de belangrijkste hinderpalen voor de uitvoering van het beleid van het groene netwerk dat wordt beschreven in het Gewestelijk Ontwikkelingsplan van 2002 (Leefmilieu Brussel, 2012).

De goedkeuring van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud betekende een grote stap in de richting van een beter grondbeheer dat de instandhouding van de natuur ten goede zou moeten komen. Deze ordonnantie machtigt de Regering om onteigeningen (art. 16) en vastgoedtransacties (art. 17) uit te voeren om redenen van natuurbehoud. Bovendien maakt de integratie van de behoefte aan groene ruimten in de invoering van een "grondbeleid dat de gewestelijke overheden

in staat stelt meer druk uit te oefenen op de stedelijke ontwikkeling” deel uit van de doelstellingen van het ontwerp van GPDO (hoofdstuk bestuur).

DOELSTELLINGEN & MAATREGELEN

Het doel van de Regering is het groene karakter van het Gewest te behouden en de coherentie van het Brusselse ecologische systeem (zie kaart O2.1) te versterken om de nodige voorwaarden te bieden voor de goede werking van de ecosystemen en om een hoog biodiversiteitsniveau tot uiting te laten komen, wat de levenskwaliteit in de stad en de aantrekkelijkheid van het Gewest ten goede zou komen.

Hiervoor geeft de Regering de voorkeur aan een multifunctionele benadering, en werkt ze aan de versterking van het gewestelijk groen netwerk zoals bedoeld in het ontwerp van GPDO.

De bescherming van een gebied als natuureservaat of bosreservaat, of de aanwijzing ervan als Natura 2000-gebied, geeft het een actieve bescherming. Dit betekent dat instandhoudingsdoelstellingen moeten worden vastgelegd en dat beheersplannen moeten worden uitgevoerd om te garanderen dat deze doelstellingen worden gehaald (zie maatregel 15). Dit type van bescherming is alleen gerechtvaardigd voor gebieden met een zeer hoge biologische waarde die een strenge bescherming vereisen.

De indeling als groengebied met hoge biologische waarde of als groengebied in de zin van het GBP verleent de betreffende sites een passieve bescherming die kan worden aangepast, bijvoorbeeld om het voortbestaan van de groene continuïteit te garanderen. Een dergelijk statuut houdt op dit moment echter geen enkele verplichting in in termen van beheer. Hiervoor worden verschillende tools ontwikkeld, en maatregelen ter bewustmaking van zowel publieke beheerders als particulieren worden uitgevoerd (zie maatregelen 10 tot 14 en 21).

Buiten de reservaten, de Natura 2000-gebieden en de groene ruimten en landbouwgebieden, kan de Regering toezien op de instandhouding van de biologische waarde van de gebieden en van hun functie binnen het ecologisch netwerk door de voorschriften van het GBP en de BBP's aan te passen.

Voor de effectieve bescherming van de stadsbiotopen en de elementen van het natuurlijke of bebouwde landschap die, door hun lineaire en ononderbroken structuur en hun rol als verbingsgebied of schuilplaats essentieel zijn voor de wilde fauna en flora, en die de samenhang van het Brussels ecologisch netwerk verbeteren, kan de Regering “*bijzondere beschermingsbesluiten*” of, wat eenvoudiger is, aanmoedigingsmaatregelen, met inbegrip van subsidies, goedkeuren, in toepassing van artikel 66, §1 van de natuurordonnantie.

Om de complementariteit tussen de benaderingen te organiseren, en tegelijk te zorgen dat vorderingen kunnen worden gemaakt op korte termijn, zal de versterking van de samenhang van het Brussels ecologisch netwerk in verschillende fasen worden uitgevoerd. Ten eerste zullen nauwkeurige ecologische doelstellingen worden gedefinieerd voor de verschillende zones van het groene netwerk en zal een operationeel uitvoeringsplan worden uitgewerkt in overleg met de verschillende betrokken overheidsinstanties. Ten tweede zullen de bevoegde overheden erop toezien dat deze oriëntaties worden overgenomen in de plannen en projecten voor stedenbouwkundige ontwikkeling van de stad, door integratie ervan in de ontwikkelings- en bestemmingsplannen en -programma's. Ten derde zal Leefmilieu Brussel de biologische waarderingskaart bijwerken en de Regering op deze basis voorstellen doen ter versterking van het ecologisch netwerk.

Vanuit de optiek van het behoud en de herwaardering van de open milieus zal het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bovendien een geïntegreerde visie ontwikkelen voor de agrarische zones en relictgebieden, met prioriteit voor de zone van Neerpede. Aangezien agrarische zones doorgaans in de rand liggen en doorlopende gehelen vormen met gelijkaardige zones op het grondgebied van het aangrenzende Gewest, zal deze visie worden uitgewerkt in samenwerking met het Vlaams Gewest, met het oog op een coherente aanpak van ontwikkeling en beheer.

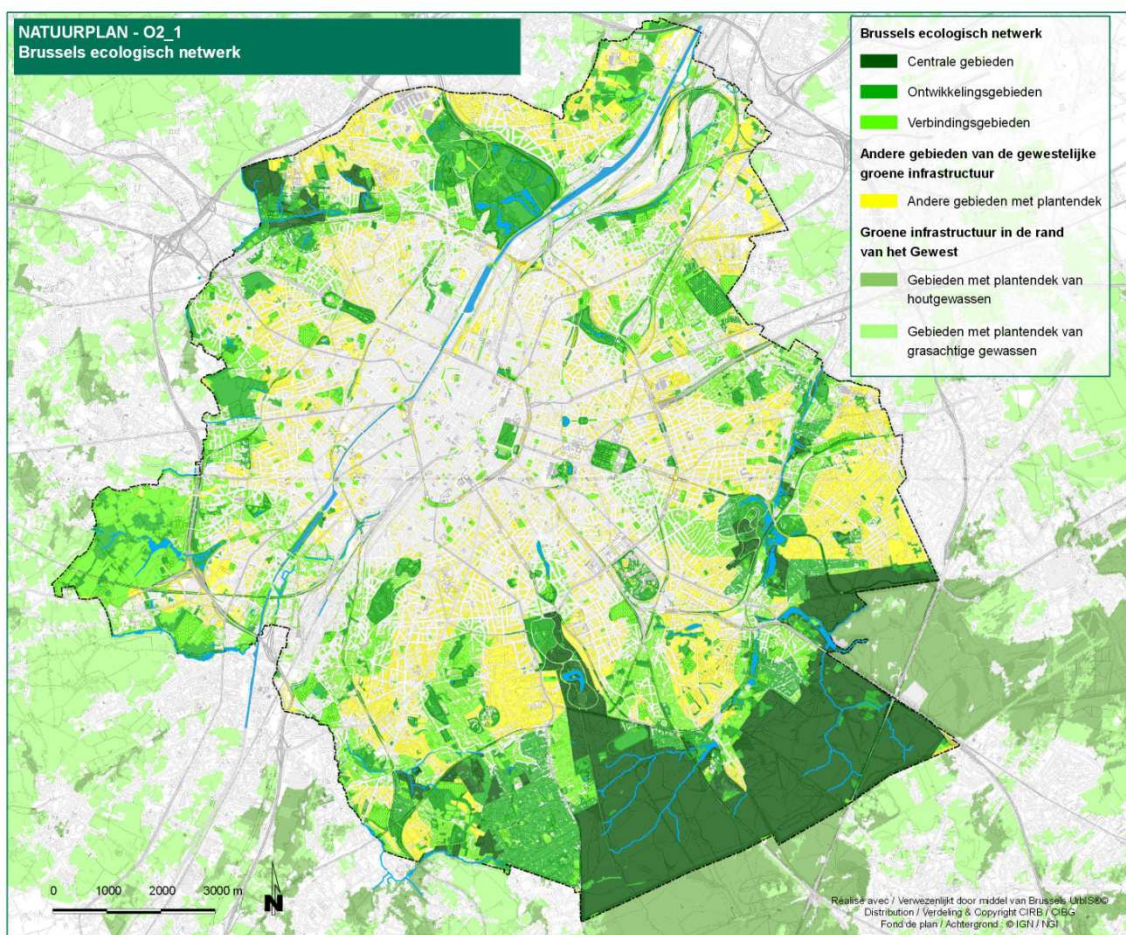

Om het grondbeheer van de strategische gebieden voor versterking van het groene netwerk in handen te krijgen, zal het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zich baseren op de bepalingen die hiervoor zijn opgenomen in de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud. Gelet op de potentieel hoge financiële impact van grondaankopen zal voorrang worden gegeven aan alternatieve methodes, zoals het sluiten van erfpachten of beheerscontracten en de toewijzing van wettelijke erfdiensbaarheden van openbaar nut.

KAART O2.1

Mogelijkheden voor de oprichting van een Brussels ecologisch netwerk

Bron: Leefmilieu Brussel – BIM – gebaseerd op Van den Balck (2011)

Elementen voor de interpretatie:

- Het Brussels ecologisch netwerk wordt gedefinieerd in artikel 3, 23° van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud. Het bestaat uit centrale gebieden, ontwikkelingsgebieden en verbindingengebieden, zoals gedefinieerd in artikel 23, 24° tot 26°.
- In toepassing van deze definities is de functie van een site binnen het ecologische netwerk afhankelijk van:
  - haar biologische waarde;
  - haar effectieve of potentiële bijdrage aan het behoud of het herstel in een gunstige staat van instandhouding van de natuurlijke soorten en habitats van communautair en gewestelijk belang.

Om deze doelstellingen te halen, verbindt de Regering zich ertoe de drie volgende maatregelen te treffen:

Titel van de maatregel	Nr.	Prioriteit
Zorgen voor aangepaste bescherming en beheer voor de gebieden van hoge biologische waarde en toezien op de uitvoering van het ecologisch netwerk	5	1
Het grondbeheer van strategische gebieden verwerven	6	3
Een geïntegreerde visie ontwikkelen voor de instandhouding en het herstel van de relict-landbouwgebieden	7	2

3. DE UITDAGINGEN OP HET VLAK VAN NATUUR OPNEMEN IN DE PLANNEN EN PROJECTEN

In de stad hangt de aanwezigheid en de kwaliteit van de natuurlijke ruimten nauw samen met de plannen en projecten van stadsontwikkeling. Omgekeerd zijn de aantrekkelijkheid van een stad en de kwaliteit van de stedelijke leefomgeving veel hoger wanneer het natuurlijk erfgoed toegankelijk en beschermd is en tot zijn recht komt. Om een hoog niveau van ecosysteemdiensten voor de bevolking te garanderen en conform de Europese en internationale doelstellingen, wil het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn ontwikkeling op termijn op zodanige wijze realiseren dat het op gewestelijke schaal geen nettoverlies aan biodiversiteit veroorzaakt.

Sensibilisering en begeleiding van de actoren van de stadsontwikkeling, om beter rekening te houden met de natuur vanaf de eerste ontwerpfasen, is in dit opzicht zeer belangrijk. Deze acties zullen bijdragen aan de integratie van de biologische diversiteit in zijn stedelijke context.

Om een netwerk van diverse, functionele en veerkrachtige ecosystemen te ontwikkelen die, tot in het hart van de stad, zorgen voor een leefomgeving van hoge kwaliteit voor de Brusselaars, stelt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zicht tot doel de natuuraspecten beter op te nemen in de plannen en projecten. Om deze ambitie waar te maken, moeten in het bijzonder de principes van de duurzame bouw worden toegepast.

VASTSTELLINGEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

De opleiding, de bewustmaking en de begeleiding van alle spelers van de stadsontwikkeling (stedenbouwkundigen, projectontwikkelaars, architecten, enz.) spelen een belangrijke rol in de inaanmerkingneming van natuur in plannen en projecten. Hierover rijzen immers tal van vragen in de ontwerpfase van een plan of een project: wat zijn de verbanden met het groene netwerk, hoe kunnen we rekening houden met de biodiversiteit en deze integreren in de projecten, wat zijn de wettelijke verplichtingen ter zake?

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn de plannen die een merkbare milieu-impact kunnen hebben, gebonden aan een milieubeoordeling in de zin van de ordonnantie van 18 maart 2004 betreffende de milieu-effectenbeoordeling van bepaalde plannen en programma's.

Voor de projecten wordt de milieu-effectenbeoordeling georganiseerd in het kader van de procedures voor afgifte van de milieu- en stedenbouwkundige vergunningen, conform de ordonnantie van 5 juni 1997 betreffende de milieuvergunningen en het Brussels Wetboek Ruimtelijke Ordening (BWRO). Afhankelijk van het type van inrichting en de functie van de geplande handelingen en werken, moeten de projecten het voorwerp zijn van een eenvoudige aangifte of zich houden aan bijzondere bekendmakingsmaatregelen en het voorwerp zijn van een effectenrapport, en voor de grotere projecten zelfs een effectenstudie.

De ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud verduidelijkt het juridische kader voor de passende beoordeling van de effecten van de plannen en projecten op de beschermde zones (natuur- of bosreservaten, Natura 2000-gebieden). Buiten deze zones, zo bepaalt artikel 66 van de natuurordonnantie, worden bijkomende instrumenten ingezet om te garanderen dat er een coherent ecologisch netwerk wordt uitgewerkt en ontwikkeld.

De realisaties die werden geselecteerd in het kader van de projectoproep “Duurzame gebouwen”, die sinds 2007 wordt georganiseerd, tonen aan dat er wel degelijk ruimte is voor biodiversiteit op het perceel in een stedelijke omgeving, door verschillende ontwerpkeuzes die aangepast zijn aan de context. Of het nu gaat om nieuwbouw of renovaties, op kleine of grote schaal, van een gebouw, kantoren of een school: er kan altijd een oplossing worden gevonden om biodiversiteitsaspecten op te nemen in het project. Zo ontdekt men een waaier van voorzieningen die biodiversiteit onthalen: extensieve of intensieve groendaken, verschillende types van begroende gevels (klimplanten, modules op basis van mos, ...), moestuinen in volle grond of op het dak, aanplantingen in volle grond maar ook bijenkasten of insectenhôtels.

DOELSTELLINGEN & MAATREGELEN

De Regering stelt zich tot doel beter rekening te houden met de natuur en het groene netwerk in de plannen en projecten, ook buiten de beschermde gebieden.

Hiervoor zal de Regering richtlijnen opstellen ten behoeve van de afleverende instanties, voor een aangepaste beoordeling van de effecten van de plannen en projecten voor de natuur en voor het groene netwerk. Bovendien zal ze erop toezien dat aangepaste besluitvormingshulpmiddelen worden ontwikkeld. Hiervoor zal een synthetische indicator worden uitgewerkt, om ex-ante de verwachte variaties in de natuurlijke waarde van de betreffende gebieden te beoordelen, naar het voorbeeld van de stad Berlijn (biotoop-oppervlaktefactor).

Rekening houden met de natuur in de plannen en projecten zou voor stadsontwikkelaars eerder een kans dan een verplichting moeten vormen. Om dit te bereiken, zal het Gewest erop toezien dat opleidingen worden gegeven en tools worden verspreid om het belang van de uitdaging te laten doordringen, de procedures en instrumenten te beheersen en praktijkgevallen van projecten waarin rekening wordt gehouden met de natuur in de kijker te zetten.

Een “Natuurfacilitator” zal worden aangesteld om de ontwerpers van plannen en projecten te begeleiden en te adviseren over inrichtingswerken die gunstig zijn voor de instandhouding en de ontwikkeling van de natuur en de biodiversiteit in de stad. De facilitator zal ook informeren over de gewestelijke technische en/of financiële steunmaatregelen voor de uitvoering van goede praktijken die het ecologisch netwerk helpen versterken.

Om deze doelstellingen te halen, verbindt de Regering zich ertoe de drie volgende maatregelen te treffen:

Titel van de maatregel	Nr.	Prioriteit
Invoeren van de functie “Natuurfacilitator”	8	1
Een synthetische indicator ontwikkelen om te beoordelen in welke mate in de projecten rekening wordt gehouden met de natuur	9	3

4. HET ECOLOGISCH BEHEER VAN DE GROENE RUITEN UITBREIDEN EN VERSTERKEN

De parken en tuinen zijn groene verankeringspunten voor de stadsbewoners. Er bestaan publieke parken van alle types en formaten: sterk geometrisch en weinig natuurlijk, maar ook grote landschapsparken, met vijvers, oude bomen en grasachtige zones met een soms heel rijke fauna en flora. In het Brussels Gewest worden de meeste van deze parken beheerd door Leefmilieu Brussel, maar tal van groene ruimten vallen onder de bevoegdheid van de gemeenten, de OCMW's, de GOMB, de BGHM, Mوبiel Brussel, de MIVB of de Grondregie.

Het hoofddoel van de stadsparken is de stadsbewoners plekken voor ontspanning en vrijetijdsbesteding te geven. Maar de parken vervullen ook andere functies, vooral de patrimoniale en hydrologische functie (bijdrage aan het blauwe netwerk). Deze parken zijn ook belangrijke verbindingengebieden voor de natuur in de stad. Het gebruik van ecologische beheerstechnieken in de groene ruimten en vooral van technieken van gedifferentieerd beheer, maaien en alternatieve technieken voor pesticiden, vormt een belangrijke uitdaging voor de ontwikkeling van een gevarieerde fauna en flora en de verbetering van de ecologische netwerken.

Een aangepast beheer houdt het vermogen voor onthaal van biodiversiteit in de groene ruimten op een hoog niveau, en herstelt ook gedeeltelijk bepaalde beschadigde milieus, waardoor een deel van de verloren gegane botanische verscheidenheid terugkeert met behulp van de nog aanwezige zaadvoorraden.

Het principe van gedifferentieerd beheer vormt een compromis tussen het relatief strenge en onnatuurlijke beheer van de parken en groene ruimten en het naturalistische beheer van de natuureservaten. Het gedifferentieerd beheer beoogt naleving en instandhouding van de natuurlijke milieus, maar integreert tegelijk de bekommernissen van de beheerders op het vlak van veiligheid, onthaal van gebruikers, onderhoud en behoud van de stedelijke landschappen.

Gedifferentieerd beheer tracht het beheer van de groene ruimten los te koppelen van de notie “netheid”, en meer rekening te houden met het milieu en de levende wezens die er deel van uitmaken. Het gaat ervan uit dat biodiversiteit en onderhoud verenigbaar zijn, en dat het mogelijk is een spontane biodiversiteit aan te moedigen zonder de veiligheid in gevaar te brengen en de omgeving lelijk te maken.

Naast de positieve gevolgen voor de biodiversiteit en de biotopen, bieden deze ecologische inrichtings- en beheerspraktijken nog tal van andere voordelen:

- het bannen of minstens het sterk verminderen van fyto-sanitaire producten (zie de eisen in de ordonnantie van 20 juni 2013 op dit vlak);
- een groot potentieel voor vermindering van de onderhoudskosten;
- een toegenomen aantrekkelijkheid van het landschap;
- een betere milieueducatie en sterkere banden tussen de Brusselaars en de natuur door de didactische aantrekkingskracht van deze “natuur in de buurt”.

De ruimten langs vervoersinfrastructuren zoals wegen, spoorwegen en kanalen zijn belangrijk voor het groene netwerk als verbindings- of zelfs ontwikkelingsgebieden voor het ecologisch netwerk. Het ecologisch beheer ervan kan dan ook sterk bijdragen tot de ontwikkeling van de mogelijkheden voor het onthaal van wilde fauna en flora in de stad.

Naast deze principes moet de invoering van processen voor planning van het beheer en de opstelling van beheersplannen worden bevorderd. Op die manier kunnen de beheerders afstand nemen, anticiperen op evoluties en de nagestreefde doelstellingen toelichten, vooral op het vlak van het evenwicht tussen de verschillende functies van de sites (recreatief, landschappelijk, natuurlijk, mobiliteit, ...) en de instandhouding van de patrimoniale elementen. Door beheersplannen op te stellen, kunnen bovendien ook de verschillende types van interventie die nodig zijn om deze doelstellingen te halen, vooraf worden gedefinieerd en gepland.

VASTSTELLINGEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Volgens het rapport over de staat van de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Leefmilieu Brussel 2012) wordt het grootste deel van de voor het publiek toegankelijke groene ruimten (meer dan 70%) beheerd door Leefmilieu Brussel.

Behalve indien ze vallen onder een beschermingsstatuut (natuur- of bosreservaten en sites met Natura 2000-statuut), wordt het beheer van de groene ruimten en parken niet in plannen vastgelegd. Het ecologisch beheer van een groene ruimte vereist echter dat men kan anticiperen op de landschappelijke evolutie, op de maatschappelijke functies en op de beheerswijze per ruimte, enz. De benadering die het “gedifferentieerd beheer” voorstelt, tracht conflicten op te lossen en een evenwichtige oplossing tussen de verschillende functies voor te stellen. Zo kunnen soms tegenstrijdige eisen met elkaar worden verzoend: verwachtingen van het publiek, veiligheid, behoud van historische kenmerken van beschermde parken, behoud van biodiversiteit, onthaal van wilde fauna, enz.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dateren de eerste experimenten met ecologisch en gedifferentieerd beheer van begin jaren '80, toen de eerste parken werden aangelegd waar bestaande elementen van het landschap en het natuurlijk erfgoed werden behouden: bosstroken, grasland, vochtige zones, waterlopen, enz. De resultaten worden in het algemeen sterk gewaardeerd door het publiek (Leefmilieu Brussel, 2012). Dit type van beheer zou moeten worden uitgebreid naar alle groene ruimten waarvan de kenmerken dit toelaten.

Voor het beheer van de ruimten rond de wegen, de spoorwegen of het kanaal werden al verschillende denkoefeningen en partnerschappen voor een ecologisch beheer op touw gezet tussen de beheerders (Infrabel, Mobiel Brussel en de Haven van Brussel) en Leefmilieu Brussel, die moeten worden uitgebreid en geformaliseerd voor een algemene toepassing op het terrein.

DOELSTELLINGEN & MAATREGELEN

Voor een beter beheer van de publieke ruimten en samenhang in de aanpak van de vele beheerders, zal een Brussels referentiesysteem voor het beheer van de groene ruimten worden opgesteld, dat zich inspireert op de tools die elders in Europa werden ontwikkeld. Dit referentiesysteem ondersteunt de meerjarenplanning van het beheer van de groene ruimten, doordat het aangeeft met welke milieu-indicatoren rekening moet worden gehouden.

Om de bijdrage van de parken en groene ruimten aan het onthaal van de biodiversiteit te ontwikkelen en de combinatie van de verschillende functies van deze ruimten te optimaliseren, zal het Gewest geleidelijk multifunctionele beheersplannen opstellen voor de ruimten onder zijn beheer. Om naderhand te kunnen beoordelen of de geplande beheerswijzen hun doel hebben bereikt, zal ook een monitoring van het beheer worden ingevoerd.

Bovendien zal het Gewest de beheerders van de ruimten rond de vervoersinfrastructuren begeleiden bij hun inspanningen op het vlak van inrichting en ecologisch beheer. De hulp van Leefmilieu Brussel op dit vlak zal worden voortgezet en de beheersplannen in opstellingsfase zullen worden afgewerkt en vervolgens uitgevoerd op het terrein. Een specifieke aandacht zal worden besteed aan de bomenrijen langs de wegen.

In het algemeen zullen gedragswijzigingen in het voordeel van een ecologische inrichting en beheer van de groene ruimten worden aangemoedigd door een efficiënt premie- en subsidiesysteem uit te werken. Deze subsidies zijn bedoeld om de Brusselse actoren, zowel bij de overheid als privé, aan te moedigen om concrete gebaren te stellen die de natuur ten goede komen.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zal er bovendien op toezien dat de gewestelijke steun aan lokale actoren wordt geoptimaliseerd door het delen en verspreiden van informatie over de goede inrichtings- en beheerspraktijken te bevorderen. Hierbij zal het vooral steunen op de Brusselse Vereniging voor Plantsoenbeheerders (BVPB). Om de bewustmaking en de knowhow van de beheerders te ontwikkelen, zullen de goede praktijken onder de aandacht worden gebracht, onder andere door opleidingen te organiseren.

Tot slot vormen ook de vervoersinfrastructuren belangrijke ruimten voor de fauna en de flora, waarvan het beheer aanzienlijk kan worden verbeterd.

Om een hoog potentieel voor onthaal van de biodiversiteit op zijn grondgebied te behouden en de sociale waarde van de Brusselse groene ruimten te versterken, verbindt de Regering zich ertoe de volgende vijf maatregelen te treffen:

Titel van de maatregel	Nr.	Prioriteit
Een gemeenschappelijk referentiesysteem aannemen voor het ecologisch beheer van de groene ruimten	10	2
Plannen voor de inrichting en voor multifunctioneel beheer van de groene ruimten ontwikkelen en uitvoeren	11	3
Plannen ontwikkelen en uitvoeren voor de inrichting en het ecologisch beheer van de ruimten die verbonden zijn aan de vervoersinfrastructuren	12	2
De mechanismen van ondersteuning van de natuur coördineren en in goede banen leiden	13	2
De goede praktijken voor beheer van de groene ruimten promoten	14	2

5. ONTHAAL VAN WILDE DIEREN EN PLANTEN EN STADSONTWIKKELING MET ELKAAR VERZOENEN

Om dezelfde historische redenen die hebben geleid tot de vestiging van mensengemeenschappen en de economische bloei van de steden, herbergen de stadzones vaak een rijk en divers natuurlijk erfgoed. De verstedelijking oefent echter vaak een grote druk uit op de natuurlijke ruimten en de dieren- en plantenpopulaties. Tal van soorten zitten vandaag in een zorgelijke toestand. Hun slinkende habitats, vooral vochtige en waterhabitats, en de aantasting van de kwaliteit van het milieu vormen de belangrijkste redenen.

Om de natuurlijke habitats en de wilde soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of de ontwikkeling ervan nog te verbeteren, moeten ze de nodige aandacht krijgen. De bescherming van de natuur mag echter niet beperkt blijven tot de invoering van verbodsbepalingen en de afbakening van beschermde gebieden. Er moet ook een aanpak van actieve bescherming worden ontwikkeld voor de dier- en plantensoorten.

Nestkastjes voor vogels en schuilplaatsen voor bepaalde zoogdieren, beschermingsmaatregelen voor broed- of overwinteringsplekken, de bouw van ecoducten, de opstelling van codes van goede praktijken en bewustmakings- en informatieacties voor de burger zijn vaak eenvoudige en makkelijke maatregelen die bijdragen aan deze actieve bescherming.

De steden zijn belangrijke centra voor uitwisseling en communicatie, en worden ook sterk getroffen door het probleem van biologische invasies. Deze behoren tot de vijf meest zorgwekkende bedreigingen voor de biodiversiteit in België (Franklin *et al.*, 2006). De invasieve uitheemse soorten kunnen ook problemen stellen voor de economie en de volksgezondheid. De ontwikkeling ervan inperken en voorkomen vormt dus een andere belangrijke pijler voor het beleid inzake natuurbehoud.

In de stad kan het samen-leven met de inheemse wilde of verwilderde fauna soms moeilijkheden meebrengen voor de bewoners. De ontwikkeling van problematische soorten moet dus worden onderdrukt en maatregelen om de burgers te begeleiden, moeten worden getroffen.

Tot slot is er nood aan een monitoring van de ondernomen acties, om de doeltreffendheid van de geleverde inspanningen te kunnen beoordelen.

VASTSTELLINGEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kan bogen op een rijke en gevarieerde fauna dankzij de grote verscheidenheid aan biotopen op zijn grondgebied.

Sinds 2004 genieten 48 Brusselse habitats, die verenigd zijn op drie sites met een oppervlakte van 2.300 ha, of 14% van het gewestelijke grondgebied, naast het statuut van gewestelijk natuurreserveaat of bosreserveaat ook dat van “gebied van communautair belang”. Deze habitats maken deel uit van het Europese Natura 2000-netwerk.

De drie gewestelijke gebieden van communautair belang zijn:

1. het Zoniënwoud met bosranden en aangrenzende beboste domeinen en de vallei van de Woluwe;
2. de beboste en open zones in het zuiden van het Gewest – complex “Verrewinkel-Kinsendaal”;
3. de beboste zones en de vochtige zones van de vallei van de Molenbeek in het noordwesten van het Gewest, waaronder het Laarbeekbos, het Poelbos en het Dielegembos, de moerassen van Jette en Ganshoren.

Samen met de drie natuurreserveaten die gelegen zijn buiten het Natura 2000-netwerk (de sites van het Moeraske, de Vogelzangbeek en de Zavelenberg), zijn deze gebieden het voorwerp van preventieve beschermingsmaatregelen¹³. De ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud voert immers een aangepast mechanisme voor effectenbeoordeling in dat het behoud van hun staat van instandhouding garandeert.

¹³ Ook andere natuurlijke gebieden genieten een beschermingsstatuut als “landschap”, in toepassing van het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening (BWRO). De notie landschap (art. 206, 1°, c)) omvat half-natuurlijke landschappen, zoals het Zoniënwoud, het Wilderbos, maar ook historische parken, zoals het Park van Brussel of het Ter Kamerenbos. In de beschermde landschappen is elke wijziging van het uitzicht verboden, en ingrepen door de mens zijn er gereguleerd en aan voorwaarden verbonden. Bovendien genieten de landschappen die beschermd zijn als groengebied, groengebied met hoge biologische waarde, parkzone, begraafplaats, bosgebied of erfdiensbaarheidzone rond bossen en wouden ook passieve bescherming op verschillende niveaus.

De natuurordonnantie bepaalt dat aanwijzingsbesluiten worden aangenomen om de beschermingsdoelstellingen voor elk type van natuurlijke habitat en voor elke soort waarvoor de site werd aangewezen, te verduidelijken. Beheersplannen moeten de maatregelen voor actief beheer bepalen, die moeten worden getroffen om de instandhoudingsdoelstellingen te halen.

Bovendien geeft de natuurordonnantie de Regering de mogelijkheid preventieve en curatieve maatregelen te treffen ter bestrijding van invasieve soorten, waarbij de methodes die een beroep doen op het gebruik van pesticiden worden geregeld door de ordonnantie van 20 juni 2013 betreffende een pesticidegebruik dat verenigbaar is met de duurzame ontwikkeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn de best gekende invasieve uitheemse florasoorten de Japanse duizendknoop, de reuzenberenklauw en de Amerikaanse vogelkers. Deze drie soorten zijn sterk verspreid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Leefmilieu Brussel, 2012). Bij de vogels zijn de best gekende invasieve soorten de Nijlgans, de Canadagans en 3 soorten groene parkiet. Ook hinder door andere soorten wordt gemeld. Hiervoor moeten maatregelen worden getroffen, al was het maar op het vlak van informatie en bewustmaking van het publiek.

Wat de monitoring betreft, bepaalt de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud dat het toezicht op de staat van instandhouding van de natuurlijke soorten en habitats die aanwezig zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt gehouden op basis van een vijfjarenplan dat wordt aangenomen door de Regering (art. 15, §1). Het toezichtsschema omvat de periodieke balansen van de staat van instandhouding op schaal van het Gewest voor de natuurlijke habitats en soorten, het toezicht op de bedreigingen voor de habitats en soorten en het toezicht en een beoordeling van het beheer van de beschermde gebieden en de groene ruimten die worden beheerd door het Gewest. Artikel 20 van de ordonnantie voorziet bovendien de uitvoering en bijwerking van een biologische waarderingskaart en de opstelling van een inventaris van de gebieden van hoge biologische waarde die bescherming verdienen.

Een monitoringstrategie werd ontwikkeld door Leefmilieu Brussel in samenwerking met het INBO voor de follow-up van de biodiversiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Van Calster & Bauwens 2010). Conform de voorschriften van de natuurordonnantie moet deze nog worden vertaald in een toezichtsschema.

DOELSTELLINGEN & MAATREGELEN

Op internationaal niveau, in het kader van het strategisch plan van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit, werden de doelstellingen vastgelegd om minimum 17% van de gebieden op het land en de binnenwateren te beschermen middels effectieve instandhoudingsmaatregelen per gebied, en minstens 15% van de aangetaste ecosystemen te herstellen. De nationale strategie van België voor de biodiversiteit heeft deze doelstellingen overgenomen.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zal het behoud of het herstel van de natuurlijke habitats en de soorten in een gunstige staat van instandhouding worden uitgevoerd in het kader van de uitvoering van de beheersplannen die zullen worden goedgekeurd voor de verschillende habitats van de Natura 2000-gebieden en voor de natuurreservaten.

Met het doel de levensvatbaarheid van de populaties van bedreigde soorten te verbeteren, zal de Regering erop toezien dat hun bescherming wordt verhoogd en dat specifieke beheersmaatregelen worden getroffen om hun ontwikkeling te bevorderen. Voor een betere efficiëntie op het terrein en met het oog op een ruime bewustmaking zullen de actoren van de stadsontwikkeling zoveel mogelijk bij de ondernomen acties worden betrokken.

Gelet op zowel de zorgwekkendere toestand van bepaalde soortengroepen als op de gewestelijke stedelijke context, zullen prioritair acties worden gevoerd op het vlak van de soorten van de vochtige gebieden en watergebieden en van de soorten die aanwezig zijn in het stadscentrum.

Een van de beheersmaatregelen zal erin bestaan de effecten van de versnippering van de bossen tegen te gaan, en zo de vervoersinfrastructuur gemakkelijker doordringbaar te maken voor wilde dieren en planten. Hoewel ze zeer uitgestrekt en zeer goed beschermd zijn, lijden de bosmilieus immers sterk onder de versnippering van hun habitats door het uiterst dichte wegennet.

Het Gewest zal ook trachten de hinder aan te pakken die bepaalde soorten veroorzaken. Voor de invasieve uitheemse soorten zal in de eerste plaats aan preventie en bewustmaking van het publiek en de professionals worden gedaan. Op de tweede plaats komen opsporing en tijdig ingrijpen, en tot slot de controle en de verkleining van de populaties. Er wordt echter pas ingegrepen wanneer de bedoelde soorten echt hinder veroorzaken.

Voor de andere soorten zal de Regering toezicht op en controle van de populaties organiseren wanneer dit nodig blijkt in bepaalde problematische situaties. Waar mogelijk zullen partnerschappen worden

gesloten met verschillende organisaties die kunnen ingrijpen op het vlak van het beheer van deze soorten. Indien nodig worden informatie- en bewustmakingscampagnes opgezet en kunnen subsidies worden toegekend.

Om de doeltreffendheid van deze acties te garanderen, zal het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een performant systeem van biodiversiteitsmonitoring uitwerken. Aanvullend bij de reeds ondernomen acties en conform de voorschriften van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud, zal de Regering erop toezien dat een vijfjaarlijks toezichtsschema wordt opgesteld, dat een monitoring omvat van het beheer van de gewestelijke groene ruimten. Ook zal worden gezorgd voor overdracht van de informatie over de natuur en de groene ruimten naar de verschillende overheidsinstanties die actief zijn op het gewestelijk grondgebied of op een deel daarvan.

Het vijfjaarlijks toezichtsschema zal worden opgesteld door Leefmilieu Brussel.

Vanuit de optiek een hoge biologische diversiteit te behouden op zijn grondgebied en bij te dragen tot de internationale doelstellingen ter zake, met tegelijk een goede integratie van de natuur in de stedelijke omgeving, verbindt de Regering zich ertoe de zes volgende maatregelen te treffen:

Titel van de maatregel	Nr.	Prioriteit
De beheersplannen van de beschermde gebieden uitvoeren	15	1
Actieve beschermingsmaatregelen treffen voor de planten- en diersoorten die tot het erfgoed behoren	16	3
De doorlatendheid van de vervoersinfrastructuren voor de fauna verbeteren	17	3
Het beheer van de invasieve uitheemse soorten optimaliseren	18	2
Het beheer van de hinder door fauna en flora optimaliseren	19	3
Een toezichtsschema opstellen en uitvoeren voor de natuurlijke habitats, de fauna en de flora	20	3

6. DE BRUSSELAARS WAKKER SCHUDDEN EN OP DE BEEN BRENGEN VOOR NATUUR EN BIODIVERSITEIT

Een recent rapport van het Secretariaat van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (SVBD, 2012) benadrukt dat contact met de natuur unieke leer- en opvoedingskansen biedt om nieuwe vormen van stedelijkheid voor te bereiden. Om de uitdagingen die verband houden met een duurzame en veerkrachtige stadsontwikkeling aan te gaan, is het belangrijk dat de stadsbewoners informatie krijgen over de natuur en bewust worden gemaakt. Experimenteren met natuur en biodiversiteit vormt bovendien een belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van de kinderen (Louv, 2005).

Direct contact met de natuur is heilzaam voor lichaam en geest. Bovendien blijkt dat participatie van de burgers aan het beheer van de groene ruimten ervoor zorgt dat ze zich ook betrokken voelen bij deze ruimten en ze meer respecteren. Dit soort van betrokkenheid moet dan ook worden bevorderd.

FASTSTELLINGEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Opiniepeilingen bevestigen dat de Brusselse bevolking een sterke band heeft met de natuur en een aanzienlijke invloed heeft op het behoud van het groene karakter van de hoofdstad (Dedicated Research, 2011, Hendrickx & Koedam, 2010).

Niet iedereen is zich echter bewust van de rijkdom en de bijzonderheden van de stedelijke fauna en flora, en de waarde van de natuurlijke ruimten en de ecosysteemdiensten wordt vaak onderschat. Dit gebrek aan kennis brengt soms zelfs mee dat de regels voor gebruik van de openbare groene ruimten niet worden nageleefd, en dat gedrag wordt gesteld dat het behoud van de biodiversiteit kan schaden.

De privétuinen maken bijna een derde uit van de Brusselse groene ruimten (Leefmilieu Brussel, 2012), zodat in het beheer ervan zeker rekening moet worden gehouden met de biodiversiteit. Deze tuinen spelen immers een grote rol in de samenhang van het ecologisch netwerk: de grote tuinen van de woonwijken van Brussel vormen in zekere zin een nieuwe bosrand van het Zoniënwoud, terwijl de tuinen in de huizenblokken de natuur tot in het hart van de stad halen.

Zelfs indien ze geen tuin hebben, is er duidelijk belangstelling bij de bewoners voor fysiek contact met de natuur en tuinieren (Leefmilieu Brussel, 2012). Het aanbod van geschikte ruimtes voor dit type van activiteit is echter veel te klein voor de vraag.

Om deze uitdagingen aan te gaan, is er nood aan een degelijke bewustmaking, die inhoudt dat gebaren worden aangeleerd die respectvol zijn en gunstig voor de ontwikkeling van de natuur in de stad. Hoewel tal van bevoegde actoren al uiteenlopende initiatieven hebben genomen in die zin, blijft de vraag naar natuurworkshops veel hoger dan het aanbod. De steun aan organisaties in dit domein zou dus moeten worden vergroot.

De ontwikkeling van een globale communicatiestrategie zou bovendien meer kracht en samenhang kunnen geven aan de verschillende ondernomen acties.

DOELSTELLINGEN & MAATREGELEN

Om de uitdagingen op het vlak van informatie en bewustmaking van de burger aan te gaan, stelt het Gewest zich tot doel een algemene communicatiestrategie uit te werken, in overleg met de spelers in het veld. Hierbij moet wordt bepaald welke boodschap moet worden overgebracht, en welke de doelgroepen zijn. Er zullen regelmatig informatie- en bewustmakingscampagnes worden opgezet, gebruik makend van de bestaande tools en de moderne communicatiemiddelen zoals mobiele apps.

De verenigingen voor natuurbescherming staan dicht bij de burger en kunnen tips op maat geven. Zij zijn de bevoorrechte tussenschakels om de boodschap over te brengen aan de burger. De gewestelijke steun aan deze belangrijke spelers zal worden behouden en geoptimaliseerd.

Om de contacten van de Brusselaars met de natuur te versterken en het respect voor de publieke groene ruimten en de uitrustingen ervan te bevorderen, zal het participatief beheer van de groene ruimten in de buurt, zoals bijvoorbeeld de aanleg van perkjes rond bomen, worden aangemoedigd door de Regering.

Om deze doelstellingen te halen, verbindt de Regering zich ertoe de drie volgende maatregelen te treffen:

Titel van de maatregel	Nr.	Prioriteit
Een algemene communicatiestrategie ontwikkelen	21	2
De steun aan organisaties op het vlak van bewustmaking en educatie verhogen	22	2
Het participatief beheer van de openbare groene ruimten bevorderen	23	3

7. HET BESTUUR INZAKE DE NATUUR VERBETEREN

Een natuurbeleid vereist een goede aansluiting bij de verschillende andere domeinen van het milieubeleid, en omgekeerd. De kwaliteit en beschikbaarheid van water en bodem vormen bepalende elementen voor de aanwezigheid van wilde dieren en planten en voor de ontwikkeling van planten- en dierengemeenschappen.

Partnerschappen en uitwisselingsplatformen zijn essentieel voor een doeltreffend natuurbeschermingsbeleid. De betrokken actoren kunnen mee het beleid bepalen en uitvoeren. Door overleg op grote schaal en de sterke betrokkenheid die ze bevorderen, kan deze benadering de verschillende actoren verantwoordelijkheid geven, maar ook de coherentie en de doeltreffendheid van de ondernomen acties vergroten. Vooral in crisistijden is een dergelijke aanpak belangrijk, wanneer budgetten en hulpbronnen beperkt zijn. Bovendien is samenwerking met stadsontwikkelaars en -inrichters onontbeerlijk voor een optimale integratie van de natuur in de stad, en dus om de doelstellingen en de maatregelen van dit plan uit te voeren.

Zich openstellen naar buiten toe, naar de andere gewesten, andere landen, vormt zowel een noodzaak als een kans om op de hoogte te blijven van de beste geldende praktijken en te putten uit de ervaringen van anderen.

FASTSTELLINGEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Op het terrein worden de taken van grondbeheer en inrichting en beheer van de Brusselse groene en blauwe ruimten gedeeld tussen tal van partijen, zowel openbare, semi-openbare als private.

Op gewestelijk niveau is Leefmilieu Brussel de referentiebeheerder, maar tal van parken, pleinen en zelfs enkele percelen van halfnatuurlijke landschappen vallen onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten, net als de waterlopen van derde categorie en de lokale wegen en de grond errond. Ook de beheerders van de vervoersinfrastructuren zijn sterk betrokken bij het beheer van de groene ruimten. Sommige grote domeinen, parken of ruigten en tal van tuinen en binnenterreinen van huizenblokken behoren dan weer tot het privé-domein, zelfs als ze eigendom zijn van publieke actoren. Ook zijn er organisaties die van natuurbeheer een van hun hoofdactiviteiten hebben gemaakt.

Vaak hebben de beheerders geen controle over de externe factoren die de kwaliteit van de groene ruimten beïnvloeden (hoeveelheid en kwaliteit van het water, aanvoer van pollutanten en organische stoffen, geluids- en lichtomgeving, enz.). De oplossing bestaat uit een geïntegreerd milieubeheer. In dit opzicht lijkt de invoering van het Waterbeheerplan, en vooral het deel over de ontwikkeling van het blauwe netwerk, van cruciaal belang voor de biologische kwaliteit van de Brusselse groene ruimten. De andere problemen die verband houden met pesticidegebruik, bodemkwaliteit, luchtkwaliteit en klimaat, lawaai en lichtvervuiling, beheer van afval dat de biodiversiteit kan beïnvloeden, ook vaak economische of volksgezondheidsproblemen, vormen vaak economische of volksgezondheidsproblemen. Net als voor de waterproblematiek worden deze kwesties behandeld in het kader van specifieke milieuplannen en -programma's. Om zeker te zijn dat de doelstellingen op het vlak van natuur en biodiversiteit in aanmerking worden genomen in deze plannen en programma's, moet er meer ruimte komen voor dialoog tussen de actoren.

Overigens is een nauwere samenwerking met de actoren in het domein van de stadsontwikkeling noodzakelijk voor een betere integratie van de biologische diversiteit in zijn stedelijke context.

Er is dus nood aan meer ruimte voor dialoog, coördinatie en toetsing van standpunten rond vragen die betrekking hebben op de plaats die de natuur moet krijgen in de stad en op de aangewezen manieren om de groene ruimten te beheren. Dit vereist in het bijzonder een betere aansluiting en een nauwere samenwerking tussen de Brusselse Hoge Raad voor Natuurbehoud, de Raad voor het Leefmilieu en de Gewestelijke Ontwikkelingscommissie. Dit veronderstelt ook een sterkere coördinatie tussen de besturen die betrokken zijn bij het beheer van de natuurgebieden die tegelijk een bescherming als natuurlijk landschap en een bescherming als erfgoed genieten. Voor tal van beschermde natuurlijke landschappen zijn immers verschillende beschermingsstatuten van toepassing, als groene ruimte, beschermd landschap, Natura 2000-gebied, bosreservaat of natuurreservaat.

De partnerschappen tussen Leefmilieu Brussel en de openbare of private structuren, waaronder Mobiel Brussel, de NMBS en Infrabel, de Haven van Brussel, het bedrijf Solvay en het Belgisch Leger voor de site van het Militair Hospitaal van Neder-Over-Heembeek, voor het beheer van groene ruimten, verdienen uitbreiding en bestendiging.

HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST EN HET INTERNATIONALE BELEID

Net als de andere deelstaten van het land is het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een partij bij tal van verdragen betreffende de biologische diversiteit en de bescherming van de wilde fauna en flora: het Verdrag inzake watergebieden (wetlands) (Ramsar, 1971), het verdrag inzake de internationale handel in bedreigde dier- en plantensoorten (Washington, 1973), de Conventie over de bescherming van migrerende soorten (Bonn, 1979), het verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk milieu in Europa (Bern, 1979), het Verdrag van de Verenigde Naties inzake biologische diversiteit (Rio, 1992), het Europees landschapsverdrag (Florence, 2000), enz. Het Gewest is ook verantwoordelijk voor de omzetting en de uitvoering van de Europese richtlijnen, waaronder richtlijn 92/43/EEG van de Raad inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad inzake het behoud van de vogelstand.

In toepassing van de bijzondere wet tot hervorming der instellingen vereisen de uitvoering van de EU-wetgeving en de bekrachtiging van de internationale verdragen vaak overleg of een vereniging van de gewestelijke regeringen. De Interministeriële conferentie Leefmilieu (ICM) groepeerde hiervoor de verschillende Ministers die bevoegd zijn voor het milieu in België.

De voorbereiding van de Belgische standpunten in het kader van de onderhandelingen, zowel in het kader van de Europese Unie als van de andere multilaterale instanties, gebeurt door het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM), dat bestaat uit de vertegenwoordigers (kabinetten en besturen) van de federale en gewestelijke overheden inzake leefmilieu en, in voorkomend geval, andere betrokken instanties. Het CCIM coördineert eveneens de uitvoering van de communautaire wetgeving en de multilaterale verdragen. Hierover worden thematische werkgroepen bijeengeroepen. Voor natuurbehoud en biodiversiteit vertegenwoordigt Leefmilieu Brussel het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in de Stuurgroep Biodiversiteit (coördinatie van de uitvoering van het VBD, follow-up van en participatie in de Europese en internationale onderhandelingen) en de Stuurgroep Natuur (onderhandelingen over en coördinatie van de uitvoering van de andere natuurdossiers), en tal van andere verbonden werk- en contactgroepen.

Tot slot is het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ook op vrijwillige basis betrokken bij verschillende internationale netwerken en programma's betreffende de instandhouding van de biodiversiteit en de ontwikkeling van de natuur in de stad (LAB-programma van ICLEI, FEDENATUR, enz.). Dankzij deze engagementen kan Brussel bijdragen aan de uitwisseling van goede praktijken tussen de deelnemers aan deze netwerken en programma's, op de hoogte blijven van deze materies en zijn betrokkenheid inzake integratie van de biodiversiteit in de stad bevestigen op internationale schaal.

HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST EN HET WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

Het aanmoedigen van wetenschappelijk werk en onderzoek in het domein van de natuur in de stad maakt deel uit van de acties die de Regering moet ondernemen in toepassing van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud (art. 5).

Zo doet Leefmilieu Brussel regelmatig een beroep op universiteiten en onderzoeksinstituten, en dit vooral in het kader van het toezicht op de biodiversiteit (Leefmilieu Brussel, 2012).

Wetenschappelijk werk en onderzoek maakt het mogelijk correct te informeren bij de besluitvorming, en kan zo bijdragen tot het halen van de doelstellingen van de ordonnantie inzake het behoud of het herstel, in een gunstige staat van instandhouding, van de natuurlijke habitats en de soorten van fauna en flora van communautair en gewestelijk belang, de invoering van een Brussels ecologisch netwerk en de integratie van de biologische diversiteit in zijn stedelijke context.

Om de dialoog tussen de besluitvormers en de wetenschappelijke gemeenschap te vergemakkelijken en het onderzoek te sturen in de richting van prioritaire domeinen voor publieke actie, werden onder de vlag van het "Belgian Biodiversity Platform" uitwisselingsplatformen ("Communities of Practice") gecreëerd rond de volgende thema's:

- de ecosysteemdiensten;
- de invasieve uitheemse soorten;
- de verbanden tussen biodiversiteit en volksgezondheid.

Voor zover hier hulpbronnen voor voorhanden zijn, neemt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ook deel aan uitwisselingen en volgt het de vorderingen van deze werken.

Het gebeurt ook dat Leefmilieu Brussel jonge onderzoekers begeleidt bij de vorderingen van hun onderzoek. Het Instituut organiseert bij gelegenheid seminaries, waarop de resultaten worden voorgesteld, in zijn lokalen.

DOELSTELLINGEN & MAATREGELEN

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wil de transversaliteit en de samenhang van deze aanpak ontwikkelen door de ontmoetingen en uitwisselingen tussen de actoren die verantwoordelijk zijn voor het beheer van de groene ruimten en de publieke ruimte enerzijds, en de publieke en private actoren van de ontwikkeling en ordening van het Gewest anderzijds, te vergemakkelijken. Vanuit deze optiek zal het Gewest erop toezien dat een platform wordt opgericht voor coördinatie, samenwerking en het delen van ervaringen tussen de verschillende partijen die betrokken zijn bij het beleid, de plannen en de projecten die uitdagingen omvatten voor de instandhouding en de ontwikkeling van de natuur op het grondgebied van het Gewest.

Hiervoor zal het Gewest steunen op de bestaande structuren, namelijk de Brusselse Hoge Raad voor Natuurbehoud. Deze zal worden hervormd en geïntegreerd in de Raad voor het Leefmilieu, en de samenstelling ervan zal worden uitgebreid tot de vertegenwoordiging vanuit de gemeente.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zal overigens het nodige doen om partnerschappen te formaliseren en te promoten voor de inrichting en het ecologisch beheer van de groene ruimten, met het BROH, Mوبiel Brussel, de gemeenten, de MIVB en de andere overheidsinstanties die belast zijn met de

inrichting en het beheer van de publieke ruimten. Door doelstellingencontracten te sluiten wordt een kader geschept voor de bestaande samenwerkingen en kunnen de verwachtingen en verbintenissen van elke partij worden toegelicht op het vlak van zowel de verwezenlijkingen op het terrein als de technische en/of financiële ondersteuning.

De Regering treft bovendien de nodige voorzieningen voor een betere coördinatie tussen de besturen die betrokken zijn bij het beheer van de natuurlijke gebieden die verschillende vormen van bescherming genieten.

Om deze doelstellingen te halen, verbindt de Regering zich ertoe de drie volgende maatregelen te treffen:

Titel van de maatregel	Nr.	Prioriteit
Een echt “Natuurplatform” invoeren, via een hervorming en een uitbreiding van de BHRN	24	2
De “Natuurpartnerschappen” met de gewestelijke actoren van de stadsontwikkeling formaliseren door de ondertekening van doelstellingencontracten	25	3
De aansluiting tussen verschillende systemen voor bescherming van de groene ruimten optimaliseren	26	3

Op Europees en internationaal vlak wil het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ook, aan de zijde van de andere deelstaten van het land, mee voortwerken aan de onderhandelingen en de uitvoering van het beleid. Bovendien wil het open blijven staan voor de wereld en zijn plaats als leider in het domein van de stedelijke duurzame ontwikkeling bestendigen. Daarom zal het blijven meewerken aan internationale uitwisselingsnetwerken en programma's in het domein van de biodiversiteit en de natuur in de stad.

Wat het wetenschappelijk onderzoek betreft, wil het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn acties voortzetten op het vlak van de stimulatie en de steun aan het wetenschappelijk onderzoek over natuur in de stad. Voor de toekomst wil het zich in het bijzonder wijden aan de volgende taken:

- de beoordeling van de staat van instandhouding van de natuurlijke habitats en de soorten die aanwezig zijn op het grondgebied van het Gewest;
- de ontwikkeling van het Brussels ecologisch netwerk;
- de integratie van de biodiversiteit in de stedelijke context en de beoordeling van de ecosysteemdiensten.

BEPALINGEN DIE VAN KRACHT ZIJN EN DIE MOETEN WORDEN HERZIEN

Aan te vullen voor de tweede lezing op basis van het MER

Lijst van normatieve bepalingen, plannen en programma's en beschermingsmaatregelen die van kracht zijn en die worden beschouwd als onverenigbaar met het halen van de doelstellingen [Art 9, §2, 5° natuurordonnantie]

MAATREGELPROGRAMMA

1 ONTWIKKELEN VAN EEN DUURZAME STRATEGIE VOOR ONTHAAL VAN HET PUBLIEK IN DE GROENE RUIMTEN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 1

BETREFFENDE DOELSTELLING: DE TOEGANG VAN DE BRUSSELAARS TOT DE NATUUR VERBETEREN

BELANG VAN DE MAATREGEL

De groene ruimten zijn belangrijk voor de beoefening van ontspannings- en vrijetijdsactiviteiten. Ze herbergen soms een gevarieerde of zelfs zeldzame biodiversiteit. De ontwikkeling en het voortbestaan van het onthaal van de biodiversiteit is een van de functies van het groene netwerk, dat kan worden omschreven als een geïntegreerde strategie om de ruimtelijke spreiding en de connectiviteit van de groene ruimten te verbeteren en te ontwikkelen en het evenwicht tussen hun functies (op sociaal-recreatief, ecologisch, milieu-, landschaps-, cultuur- en erfgoedvlak) te optimaliseren, om zo een kwaliteitsvol levenskader te verzekeren waarbij de natuur wordt benut als in het stadsleven geïntegreerde hulpbron.

Buiten de administratieve grenzen van het Gewest moet het groene netwerk aansluiten op de open ruimten van buiten het Brusselse Gewest om de continuïteit op het vlak van waterwegen, van het ecologische netwerk, en van het wandel- en actieve mobiliteitsnetwerk, alsook de samenhang van de landschappen, te verzekeren.

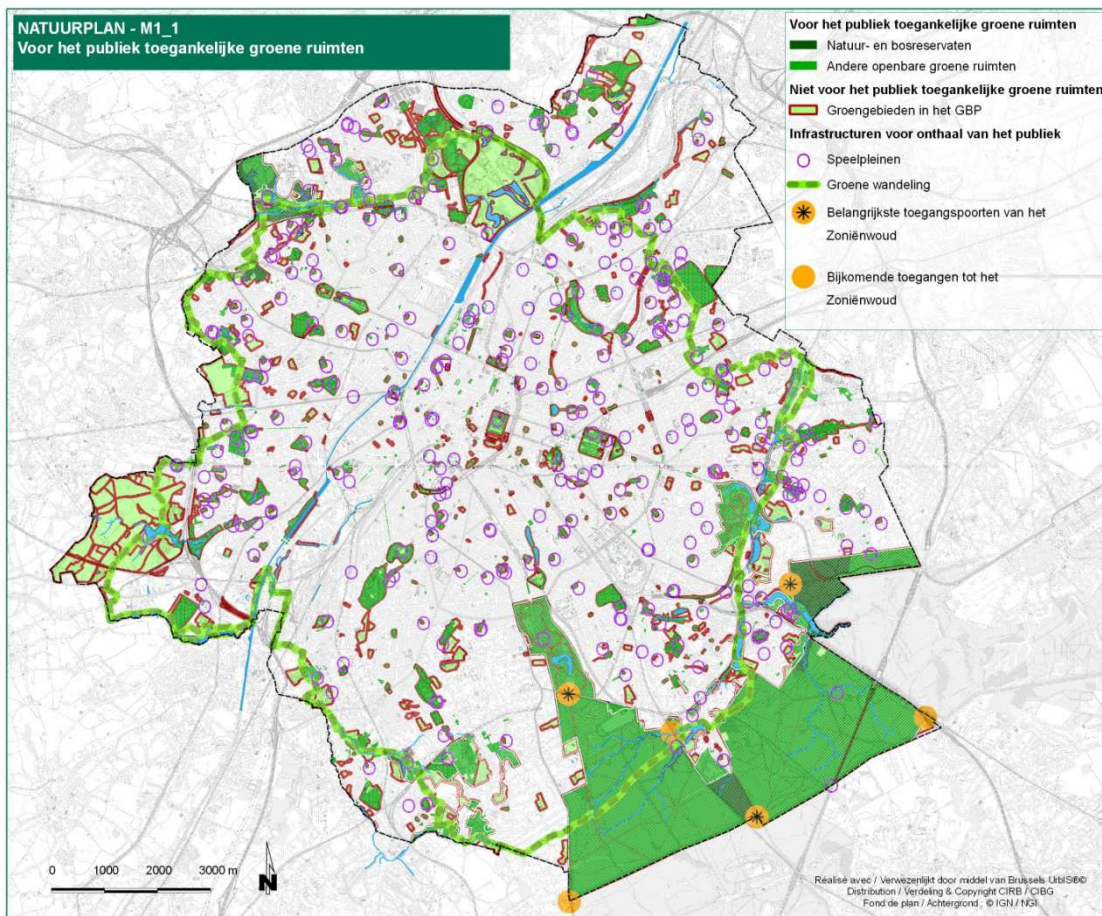
Door een kwetsbaarheidskaart op te stellen van de natuurlijke ruimten, gekoppeld aan een evaluatie van de behoefte aan ontspanningsruimten, kan men een strategie voor onthaal van het publiek voorstellen voor de verschillende gebieden van het groene netwerk, zonder de toegankelijkheid van deze ruimten voor het publiek te verminderen.

KAART M1.1

Voor het publiek toegankelijke groene ruimten en recreatieruimten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Leefmilieu Brussel – BIM – gebaseerd op BRAT (2009)

Elementen voor de interpretatie:

- ➔ Om als volledig toegankelijk voor het publiek te worden beschouwd, moeten de ruimten aan de volgende drie criteria voldoen:
  - juridische toegankelijkheid (ruimte met een publiek karakter);
  - feitelijke toegankelijkheid (de toegankelijkheid mag niet fysiek worden belemmerd);
  - vrije toegang.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Leefmilieu Brussel zal een kwetsbaarheidskaart opstellen van de natuurlijke ruimten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en een beoordeling maken van de vraag naar en het aanbod van sociaal-recreatieve infrastructuur.

In de multifunctionele beheersplannen van de groene ruimten zal de strategie voor onthaal van het publiek worden aangepast om de ecologische en recreatieve functies ervan zo goed mogelijk, en gedifferentieerd volgens de ruimten, met elkaar te verzoenen (zie maatregel 11), zonder de toegankelijkheid van deze ruimten voor het publiek te verminderen.

VOORSCHRIFT 1

Leefmilieu Brussel vervolledigt de biologische waarderingskaart met gegevens die een kwetsbaarheidsanalyse mogelijk maken in functie van de recreatieve activiteiten die worden beoefend in het Brussels Gewest.

VOORSCHRIFT 2

Leefmilieu Brussel bundelt de bestaande kennis over de vraag naar recreatie op gewestelijke schaal. Indien nodig voert Leefmilieu Brussel, in samenwerking met de gemeentes en verenigingen, een enquête uit die rekening houdt met zowel het type activiteit, als de gewenste locatie voor de activiteit. Een hiervoor bruikbare referentie is de interactieve kaart van “jeunes natuurlijk” (<http://www.jncarte.be/>).

VOORSCHRIFT 3

Voor regionale groengebieden waar er een duidelijke nood is aan recreatie, ontwikkelt Leefmilieu Brussel speelvaardigheidskaarten (*cartes de ludicité*) naar de voorbeelden van het Wilderbospark en het Koning Boudewijnpark.

VOORSCHRIFT 4

Op basis van deze cartografische gegevens zal Leefmilieu Brussel voor elke groene ruimte onder zijn bevoegdheid een strategie voor onthaal van het publiek uitwerken. Deze strategie wordt geformaliseerd in een multifunctioneel beheersplan (zie maatregel 11), zonder de toegankelijkheid van deze ruimten voor het publiek te verminderen.

VOORSCHRIFT 5

Ter ondersteuning van de bovenvermelde strategieën en beheersplannen zullen, op voorstel van Leefmilieu Brussel, uiterlijk in 2018 de volgende zaken worden goedgekeurd:

- een nieuw parkreglement;
- een nieuw besluit betreffende het bezoeken van de bossen.

2 DE AANWEZIGHEID VAN NATUUR VERSTERKEN TER HOOGTE VAN DE PUBLIEKE RUIMTEN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 2

BETREFFENDE DOELSTELLING: DE TOEGANG VAN DE BRUSSELAARS TOT DE NATUUR VERBETEREN

BELANG VAN DE MAATREGEL

De openbare plaatsen, de bermen, taluds en grachten langs de vervoersinfrastructuren, maar ook de voetpaden die voldoende breed zijn, vormen mogelijkheden om meer natuur in de stad te brengen, en vooral bomen. Dit zal vooral twee gevolgen hebben.

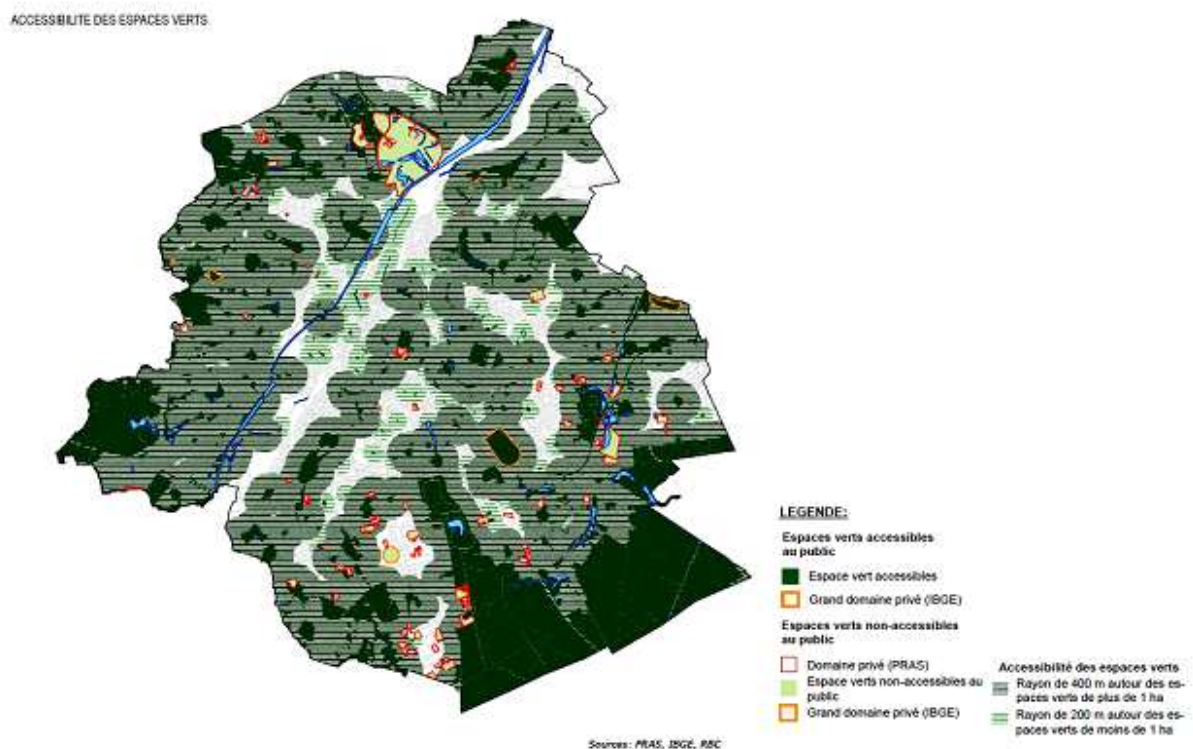
Eenzijds, vanuit het oogpunt van de biodiversiteit, kunnen zo “eilanden” van natuur met elkaar worden verbonden, wat het groene netwerk sterker maakt, tot in het centrum van de stad. Niet alleen ontstaan zo bijkomende habitats voor de kleine soorten, maar deze begroende zones zullen ook de bewegingsvrijheid van fauna en flora vergroten en de voortplanting ervan vergemakkelijken.

Anderzijds zal de natuur vooral opnieuw naar die plekken worden gebracht waar het tekort aan groen het hoogst is, namelijk in het stadscentrum, rond het kanaal en in de eerste kroon. Aanvullend zullen begroeningsacties op en rond gebouwen (zie maatregel 3), openbare ruimten en groen heraangelegde wegen bijdragen tot een nieuw evenwicht op het vlak van gelijke toegang tot groene en/of natuurlijke ruimten, en tegelijk kansen creëren voor de zachte mobiliteit (fietsen en voetgangers).

FIGUUR M2.1

Zones met een gebrek aan voor het publiek toegankelijke groene ruimten

Bron: GPDO

Elementen voor de interpretatie:

- De zones met een gebrek aan openbare groene ruimten zijn de zones op meer dan 400 m of 200 m van een voor het publiek toegankelijke groene ruimte. De drempel van 200 m is toegepast op groene ruimten met een oppervlakte kleiner dan 1 ha. De drempel van 400 m is toegepast op groene ruimten met een grotere oppervlakte.
- Het plantendek van de ruimten die gesitueerd zijn in zones met een gebrek aan openbare groene ruimten kan sterk variëren tussen het stadscentrum en de eerste kroon.
- De openbare groene ruimten en de zones tot waar hun invloed reikt (straal van 200 m voor de ruimten kleiner dan 1 ha en straal van 400 m voor de ruimten met een grotere oppervlakte) worden op de kaart weergegeven met een watergroene kleur.

Het esthetisch en biologisch belang van de aanplantingen ligt in de diversiteit van de aangeboden vormen van vegetatie: stroken bloemenweide, klimplanten, gemengde heggen, bomen en struiken. Deze laatste nemen echter een cruciale plaats in, omdat ze op de dichtst bebouwde plekken het interessantste vegetatietype vormen, gelet op de biomassa die ze ontwikkelen in verhouding tot de grondinname. Dit natuurpotentieel van de bomen wordt overigens erkend in het ontwerp van GPDO, dat een grootschalige aanplanting van bomen voorziet in de komende jaren, naar het voorbeeld van meeste westerse grootsteden.

Bomen vervullen een sociaal-culturele rol van contact met de natuur. Hierdoor kunnen ze een transversale schakel vormen tussen de wildere en beschermde ruimten in de rand en de meer stedelijke ruimten in het centrum, en hun heilzame invloed op de lichamelijke en geestelijke gezondheid uitoefenen. Bomen spelen overigens een essentiële rol in termen van ecosysteemdiensten (klimaatregeling, zuivering van lucht en bodem, afzwakken van neerslagpieken, verminderen van geluidshinder).

Vanuit economisch oogpunt kunnen de bomen tot slot ook compost, houtsnippers (bois raméal fragmenté) of vruchten leveren, en ze doen de gronden in de buurt in waarde stijgen. Bovendien vormen deze “stadsbossen” heuse koolstofputten, die bijdragen aan de strijd tegen broeikasgassen in het kader van de internationale akkoorden, conform de aanplantingsdoelstellingen die in het ontwerp van GPDO staan.

Over het geheel beschouwd wegen de voordelen van bomen in de stad veel sterker door dan de kosten van het aanplanten en onderhouden van de bomen. De wetenschappelijke literatuur¹⁴ geeft aan dat de sociaal-culturele, ecologische en economische voordelen systematisch hoger liggen dan de onderhoudskosten. De verhouding is 1,4 tot 2,7 voor 1 geïnvesteerde euro, afhankelijk van de studie en de situatie. Investeren in een stadsboom is dus niet alleen nuttig voor onze levenskwaliteit, maar het brengt ook op.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zal de actoren die belast zijn met de inrichting van de publieke ruimte bijstaan in hun inspanningen om er natuur te onthalen. Het gebruik van de modernste technologieën zal worden aangemoedigd zodat boomsoorten die aangepast zijn aan hun omgeving kunnen worden geplant en behouden. Het onthaal en het beheer van de natuur in de stad zal constant in verbinding staan met de beheersmethoden voor water, bodem, netwerken, wegen en netheid.

Om de denkoefening te coördineren en voor een optimale integratie van de toekomstige inrichtingswerken binnen het stadslandschap, zal de werkgroep over laanbomen worden uitgebreid tot een platform “Bomen, natuur en landschap”. Dit platform zal in het bijzonder waken over de coherentie tussen de maatregelen en instrumenten die worden gebruikt om de openbare plaatsen, de wegen, de omgeving van gebouwen en de gebouwen zelf te begroenen (zie maatregel 3).

Het platform zal overigens ook een eerste nummer uitgeven van het “Handvest van de boom”¹⁵, in samenwerking met de betrokken actoren (diensten voor groene ruimten, beheerders van infrastructuur, Directie Monumenten en Landschappen, verenigingen, burgers, enz.).

---

¹⁴ Zie in het bijzonder de uitgebreide en recente synthese over dit onderwerp van Roy, S., Byrne, J. & Pickering, C. (2012).

¹⁵ Cf. Charte de l'arbre de Lyon, tweede editie beschikbaar op

www.grandlyon.com/fileadmin/user_upload/Pdf/activites/environnement/20111214_gl_chartearbre.pdf

VOORSCHRIFT 1

Het Gewest zal steunen op het bestaan en de ervaringen van de werkgroep die in 2010 door Mobiel Brussel werd opgestart om een platform “Bomen, natuur en landschap” te creëren. Dit platform zal worden belast met de taak de begroening/demineralisatie van de openbare ruimte en/of de verbetering van de reeds aanwezige vegetatie (zie maatregel 12) aan te moedigen en te coördineren, zowel op gewestelijk als op gemeentelijk niveau, in overeenstemming met de voorschriften van het GPDO voor het groene netwerk.

Op termijn zullen Mobiel Brussel en het platform:

- een standaardbestek en voorbeeldprojecten voor de versterking van het groene netwerk ontwikkelen;
- een gids van goede praktijken, onder meer voor de communicatie met de gebruikers van de openbare ruimten, opstellen en ter beschikking stellen van de beheerders.

VOORSCHRIFT 2

- De Directie Gesubsidieerde Werken van het Bestuur Plaatselijke Besturen en het platform “Bomen, natuur en landschap” zullen de aanplanting van bomen aanmoedigen (100.000 nieuwe bomen voorzien tegen 2040) in het kader van de gewestelijke subsidies die aan de gemeenten en aan andere lokale overheden worden toegekend voor de investeringen in openbare ruimten. Het bedrag van de toegekende steun zal hoger of lager zijn in functie van de diversiteit en de conformiteit van de soorten.
- Mobiel Brussel, Leefmilieu Brussel en de talrijke betrokken actoren zullen samen een “Handvest van de boom in de stad” uitwerken dat ertoe strekt het bomenerfgoed van het Gewest uit te bouwen en de gebruikte boomsoorten te diversifiëren in functie van de lokale context. Dit handvest moet ervoor zorgen dat de acties ter bevordering van de bomen in het Gewest worden uitgebreid en dat de bewoners en de professionals worden gesensibiliseerd voor een doordacht beheer van het stedelijke bomenerfgoed.
- Leefmilieu Brussel zal, in samenwerking met de gemeenten en verenigingen, werken aan de invoering van participatieve wijkprocessen (zie maatregel 23) voor de aanplanting van gedeelde bomen, of bomen onder peterschap (naar het voorbeeld van de tuinen onder peterschap), en dit via de projecten van duurzame wijken en groene wijken.

3 DE AANWEZIGHEID VAN NATUUR VERSTERKEN TER HOOGTE VAN DE GEBOUWEN EN HUN DIRECTE OMGEVING

MAATREGEL MET PRIORITEIT 3

BETREFFENDE DOELSTELLING: DE TOEGANG VAN DE BRUSSELAARS TOT DE NATUUR VERBETEREN

BELANG VAN DE MAATREGEL

De gebouwen kunnen een bijdrage leveren om de stadsbewoners meer natuurlijke ruimtes in de buurt te geven. Maar al te vaak wordt de grond rond gebouwen verhard, en wanneer deze grond groen wordt gelaten, gebeurt dit doorgaans volgens de klassieke aanpak (kort gemaaide grasperken en voorkeur voor ingevoerde sierplanten).

In sommige wijken is er nog een gebrek aan groene ruimten, en vooral aan zones waar inheemse soorten zich kunnen ontwikkelen en spontane ecosystemen vormen. Tal van studies hebben al aangetoond dat meer interacties met de natuur in de stad een gunstige invloed hebben op uiteenlopende variabelen zoals het criminaliteitscijfer, de sociale cohesie, het veiligheidsgevoel, de schoolprestaties bij jongeren, angstgevoelens of het voorkomen van hart- en vaatziekten¹⁶.

Het komt er dus op aan de gebouwen en de grond errond aan te grijpen als kansen om weer natuur te brengen in de stadszones waar het gebrek aan natuur het grootst is. Twee grote types van inrichtingswerken kunnen worden onderscheiden.

Eenzijds biedt de grond rond de gebouwen ruimte in volle grond, met plaats voor bomen of struiken, boomgaarden, moestuinen of zelfs vochtige zones.

Anderzijds opent de ontwikkeling van andere technieken voor de begroening, die worden aanbevolen in het kader van de toepassing van een biotoop-oppervlaktefactor (BAF), nieuwe mogelijkheden voor de dichtst bebouwde zones. Niet alleen verfraaien ze het straatbeeld en verhogen ze de biodiversiteit, maar op termijn verbeteren ze ook de warmteregeling van de gebouwen, en verminderen ze de neerslagpieken voor de rioleringsnetten.

Bovendien kan de begroening van overheidsgebouwen een voorbeeldrol spelen, waardoor de stadsbewoners zin krijgen om hetzelfde te doen.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

De aanwezigheid van natuur ter hoogte van gebouwen kan zowel worden versterkt in het kader van nieuwbouwprojecten als in het kader van renovatieprojecten van oude gebouwen. En het kan nog eenvoudiger: men kan ook voor meer natuur zorgen door de herinrichting van de directe omgeving van deze gebouwen of door het beheer ervan aan te passen.

VOORSCHRIFT 1

Leefmilieu Brussel zal een steun- en adviesprogramma uitwerken voor de inrichting en het beheer van de directe omgeving van gebouwen, om het onthaal van wilde dieren en planten te bevorderen.

Deze steun kan worden georganiseerd in de vorm van projectoproepen, de ontwikkeling van indicatoren en referentiesystemen of de publicatie van gidsen van goede praktijken.

VOORSCHRIFT 2

Vanaf 2016 zullen de verschillende overheidsinstanties die gebouwen beheren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden uitgenodigd om een handvest "natuur toegelaten" voor overheidsgebouwen te ondertekenen. Dit handvest zal worden opgesteld door Leefmilieu Brussel in samenwerking met het BROH en de Regie der Gebouwen van de verschillende bevoegdheidsniveaus. Het zal steunen op de verschillende bestaande referentiesystemen en labels.

---

¹⁶ Zie Keniger et al., 2013.

4 DE TOEGANG VAN HET PUBLIEK TOT RUIGTEN VERHOGEN EN DE BEGROENING VAN SPEELPLAATSEN VAN SCHOLEN VERGROTEN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 3

BETREFFENDE DOELSTELLING: DE TOEGANG VAN DE BRUSSELAARS TOT DE NATUUR VERBETEREN

BELANG VAN DE MAATREGEL

De groene ruimten en de aanwezigheid van natuur in de stad zijn geen luxe of plaatsverlies. Ze vormen een troef voor de stad, op economisch, sociaal en ecologisch vlak. Om die reden wil het ontwerp van GPDO alle Brusselaars een aangename groene ruimte van meer dan 1 hectare aanbieden op minder dan 400 meter, en een groene ruimte van minder dan 1 hectare op minder dan 200 m van hun woonplaats.

Het ontwerp van GPDO voorziet in het bijzonder dat tijdelijke publieke ruimten worden aangelegd op ongebruikte gronden, vooral in die wijken waar er op dit moment nood aan is. Deze maatregel is bedoeld om de sociale ongelijkheid tussen de wijken tegen te gaan. Steeds meer studies wijzen overigens op het belang van toegang tot de natuur voor de gezondheid. De behoefte aan natuur blijkt ook uit de stijging van het aantal kandidaat-moestuiniers.

Het tekort aan (half)natuurlijke ruimten doet zich vooral voor in het stadscentrum, en in een aantal zones van de eerste kroon of langs het kanaal (zie kaart O1.1). De twee soorten ruimte waarnaar het vaakst wordt verwezen om aan deze behoefte aan meer groene ruimten te voldoen, zijn enerzijds de ruigtes, braakliggende of verwaarloosde gronden, en anderzijds de speelplaatsen van scholen.

DE RUIGTEN

De ruigten, braakliggende gronden of verwaarloosde ruimten vormen soms een belangrijke open habitat voor het behoud van bepaalde soorten, en zijn per definitie tijdelijk en kwetsbaar. Deze gronden zijn zelden toegankelijk voor het publiek, wat vooral te betreuren is in wijken met een duidelijk tekort aan groene ruimten en sociaal-recreatieve infrastructuur.

Zolang ze wachten op hun bestemming (wat jaren kan duren), zijn ze gewoonlijk ontoegankelijk, wat een bijzonder betreuenswaardige verspilling van ruimte betekent in de wijken met een schrijnend tekort aan groen. Sommige gronden zouden tijdelijk een nuttige bestemming kunnen krijgen als moestuin, recreatiezone of educatieve ruimte. De ruimten kunnen echter pas worden opengesteld voor het publiek met de goedkeuring van hun eigenaars, en dat in het kader van overeenkomsten waarin wordt uitgelegd dat de terbeschikkingstelling slechts een tijdelijk karakter heeft en waarin de verantwoordelijkheden ten opzichte van de veiligheid van de gebruikers en de eigendommen alsook de beheersmodaliteiten worden gespecificeerd.

De ruigten van de haven van Brussel vormen een bijzonder geval. Verschillende ervan hebben een hoge ecologische waarde. Het is wenselijk ze op te nemen in een dynamisch netwerk van zones die tijdelijk aan de biodiversiteit zijn gewijd, in samenwerking met de haveninstanties en de gebruikers, en binnen de grenzen van de middelen, die verband houden met economische eisen.

DE SPEELPLAATSEN VAN SCHOLEN

Te weinig speelplaatsen van scholen zijn groen. Hier zou meer groen moeten komen. Er zijn al experimenten aan de gang in het kader van de projectoproep "Het leefmilieu in mijn school".

De aanleg van plantenzones of moestuinen op de speelplaatsen van scholen zou de jonge stadsbewoners, die steeds verder van de natuur staan, direct toegang verlenen tot de grond en de biodiversiteit. De aanleg en het beheer van die ruimten door de leerlingen zelf (met de hulp van kenners), zou verankerd kunnen worden in natuureducatieprogramma's.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

VOORSCHRIFT 1

In samenwerking met de gemeenten en de betrokken eigenaars zal Leefmilieu Brussel de ruigten die de komende 5 jaar wellicht geen bestemming zullen krijgen, in kaart brengen. Tegelijk wordt het biodiversiteitspotentieel van deze gronden en de voordelen van openstelling ervan voor het publiek in het kort beoordeeld. Leefmilieu Brussel ondersteunt de denkoefening van de BROH en het ATO, en zal samen met deze instanties bestuderen met welke middelen deze ongebruikte gronden tijdelijk toegankelijk zouden kunnen worden gemaakt. Leefmilieu Brussel zal de denkoefening voortzetten via het project Parckdesign. De inventaris van ruigten langs het kanaal in Neder-Over-Heembeek zal worden opgesteld samen met de autoriteiten van de Haven van Brussel.

VOORSCHRIFT 2

Samen met de overheden en de inrichtende machten zal Leefmilieu Brussel een steun- en adviesprogramma uitwerken voor de scholen die vegetatiezones willen aanleggen op de speelplaatsen van scholen. Dit programma ondersteunt ook de ontwikkeling van natuureducatieactiviteiten.

5 ZORGEN VOOR AANGEPASTE BESCHERMING EN BEHEER VOOR DE GEBIEDEN VAN HOGE BIOLOGISCHE WAARDE EN TOEZIEN OP DE UITVOERING VAN HET ECOLOGISCH NETWERK

MAATREGEL MET PRIORITEIT 1

BETREFFENDE DOELSTELLING: HET GEWESTELIJKE GROENE NETWERK VERSTERKEN

BELANG VAN DE MAATREGEL

De gebieden van hoge biologische waarde vormen reservaten vanwaaruit de biologische diversiteit die onontbeerlijk is voor het behoud van gezonde, functionele en veerkrachtige ecosystemen zich opnieuw kan ontplooien, op voorwaarde dat ze zijn samengebracht in een coherent geheel door de aanleg van een ecologisch netwerk.

De ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud bepaalt dat Leefmilieu Brussel een biologische waarderingskaart van het grondgebied van het Gewest maakt en actualiseert, met inbegrip van een inventaris van gebieden met hoge biologische waarde die het beschermen waard zijn en die de Regering kan aanwijzen als natuurreservaat of bosreservaat (artikel 20).

Krachtens artikel 9 van deze ordonnantie houdt het gewestelijk natuurplan rekening met de biologische waarderingskaart om een cartografische weergave voor te stellen van het Brussels ecologisch netwerk zoals gedefinieerd in artikel 3, 23°.

De recentste beoordelingen van het ecologisch belang van de verschillende sites met plantendek en van de aanwezigheid van soorten van flora en fauna, uitgevoerd door Leefmilieu Brussel in toepassing van artikelen 15 en 20 van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud, komen van pas voor de raming van het potentieel van de verschillende gebieden voor het behoud of het herstel in een gunstige staat van instandhouding van de natuurlijke habitats en soorten van communautair en gewestelijk belang waarvan de bescherming wordt bedoeld door de ordonnantie. De gebieden die de centrale en ontwikkelingsgebieden van het Brussels ecologisch netwerk moeten vormen, konden zo geïdentificeerd worden conform de definities van de ordonnantie (artikel 3, 24° en 25°), net als de verbindingengebieden die een coherent geheel vormen doordat ecologische corridors ontstaan tussen de zones (artikel 3, 26°).

Terwijl artikel 3, 23° van de ordonnantie van 1 maart 2012 de doelstelling vastlegt om de onderdelen waaruit het Brussels ecologisch netwerk bestaat, te behouden, beheren en/of herstellen¹⁷, tonen de door Leefmilieu Brussel uitgevoerde analyses aan dat bepaalde ontwikkelingsgebieden van het Brussels ecologisch netwerk nog geen afdoende bescherming genieten, en dat de continuïteit van de ecologische corridors nog altijd niet gegarandeerd is. De geïsoleerde gebieden, die een hogere stedelijke druk ondergaan, zijn zeer kwetsbaar.

Door een aangepaste bescherming te bieden aan deze gebieden en hun intrinsieke kwaliteit en hun connectiviteit te versterken, kunnen garanties worden gegeven voor het behoud in een goede staat van instandhouding van de habitats en soorten die ze herbergen, wat ook bijdraagt aan de versterking van het gewestelijke groene netwerk.

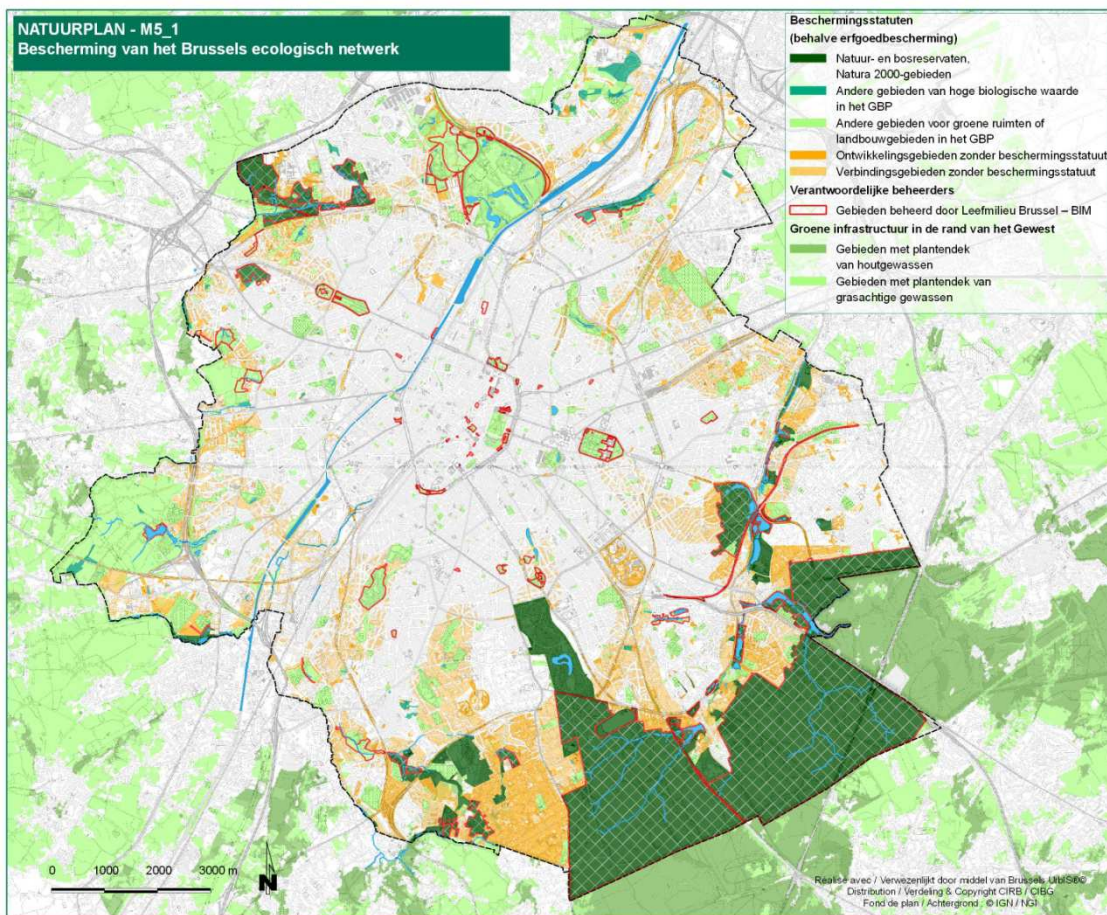
¹⁷ In de zin van de natuurordonnantie

KAART M5.1

Beschermingsstatuten van het Brussels ecologische netwerk

Bron: Leefmilieu Brussel – BIM – gebaseerd op Van den Balck (2011)

Elementen voor de interpretatie:

- Het Brussels ecologisch netwerk is gedefinieerd in artikel 3, 23° van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud. Het bestaat uit centrale gebieden, ontwikkelingsgebieden en verbindingsgebieden, zoals gedefinieerd in artikel 23, 24° tot 26°.
- In toepassing van deze definities is de functie van een site binnen het ecologische netwerk afhankelijk van:
  - haar biologische waarde;
  - haar effectieve of potentiële bijdrage aan het behoud of het herstel in een gunstige staat van instandhouding van de natuurlijke soorten en habitats van communautair en gewestelijk belang.
- De beschermingsstatuten natuurreservaat, bosreservaat en Natura 2000-gebied zijn actieve beschermingsstelsels van de sites, wat impliceert dat instandhoudingsdoelstellingen moeten worden vastgelegd en dat ad-hocbeheersplannen moeten worden uitgevoerd.
- De beschermingsstatuten die zijn toegekend via de verschillende zones van groene ruimten of landbouwgebieden volgens het GBP, stemmen overeen met passieve beschermingsstelsels, die enkel een reeks beperkingen binnen de toegestane activiteiten omvatten.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Zodra het onderhavige plan van kracht wordt, zullen de overheidsinstanties die actief zijn op het grondgebied van het Gewest, en vooral de instanties die bevoegd zijn voor ruimtelijke ordening en het beheer van de groene ruimten en diegene bevoegd voor de plannen en projecten, samenwerken om de volgende doelstellingen te halen voor de uitvoering van het Brussels ecologisch netwerk:

- Zo nodig aanpassen van het beschermingsstatuut van de verschillende zones van het Brussels ecologisch netwerk ten opzichte van hun biologische waarde en hun belang voor de vorming van een coherent ecologisch netwerk (centrale gebieden, ontwikkelingsgebieden en verbindingsgebieden);
- Zorgen voor een geschikt beheer¹⁸ van de gebieden met hoge biologische waarde in het GBP en van de gebieden met het statuut van Natura 2000-gebied of natuurreservaat of bosreservaat (zie maatregel 15);
- Versterken van het ecologisch netwerk ter hoogte van de gebieden met een tekort aan groene ruimten en van de ecologische corridors die discontinuïteiten vertonen.

Voor de uitvoering van het Brussels ecologisch netwerk zullen nauwkeurige ecologische doelstellingen worden vastgelegd voor de verschillende gebieden op de kaart van het groene netwerk op de figuur hieronder. Een operationeel plan zal worden opgesteld dat als referentie zal dienen voor de stedenbouwkundige ontwikkeling van de stad, de opstelling van de strategische plannen en de afgifte van vergunningen.

De ontwikkelde benadering zal soepel zijn en afgestemd op de lokale behoeften en uitdagingen, waaronder die van sociaaleconomische aard. Naargelang van het gebied in kwestie zullen de ingezette tools afhangen van ofwel het beleid voor instandhouding van de natuur, ofwel het beleid voor ruimtelijke ordening.

VOORSCHRIFT 1

Uiterlijk tegen 2015 zal Leefmilieu Brussel de Regering duidelijke ecologische doelstellingen voorleggen voor de verschillende zones van het groene netwerk, ook voor de gebieden die gelegen zijn buiten de natuurreservaten of bosreservaten of de Natura 2000-gebieden.

VOORSCHRIFT 2

Leefmilieu Brussel zal, in overleg met het BROH, Mobiel Brussel, de Haven van Brussel, de gemeenten en alle andere betrokken actoren een ontwerp van operationeel plan voor de uitvoering van het Brussels ecologisch netwerk, gericht op de realisering van de voor de verschillende zones van het groene netwerk voorgestelde ecologische doelstellingen, uitwerken en ter goedkeuring aan de Regering voorleggen.

Dit plan zal de richtlijnen en bijzondere voorwaarden vastleggen die moeten worden nageleefd om het Brussels ecologisch netwerk te versterken (instandhouding, aanleg, beheer en herstel van de verschillende gebieden). Er zal ook in worden nagegaan of het opportuun is om de bestemming in het GBP van bepaalde gebieden van het groene netwerk en/ of ad-hocvoorschriften te wijzigen. Deze beoordeling omvat een evaluatie van de economische en sociale gevolgen van de bestudeerde wijzigingen.

Het plan zal ook de elementen definiëren waarmee rekening moet worden gehouden in het kader van de effectenstudies of -rapporten die worden opgesteld bij plannen en projecten die een significante invloed kunnen hebben op de realisatie van de voor de verschillende zones van het groene netwerk voorgestelde ecologische doelstellingen.

VOORSCHRIFT 3

In toepassing van het operationeel plan voor de uitvoering van het Brussels ecologisch netwerk zullen de bevoegde overheden erop toezien dat de oriëntaties ervan worden opgenomen in de ontwikkelings- en bestemmingsplannen en -programma's.

---

¹⁸ Waarbij rekening wordt gehouden met zowel de natuurlijke als de erfgoedcomponent.

VOORSCHRIFT 4

In alle bebouwbare gebieden moet de nodige aandacht gaan naar de directe omgeving van de bouwwerken en inrichtingen. De afleverende instanties zien erop toe, voor de projecten die aan hen worden voorgelegd, dat deze bijdragen aan de uitvoering van het groene netwerk en van het Brussels ecologisch netwerk.

VOORSCHRIFT 5

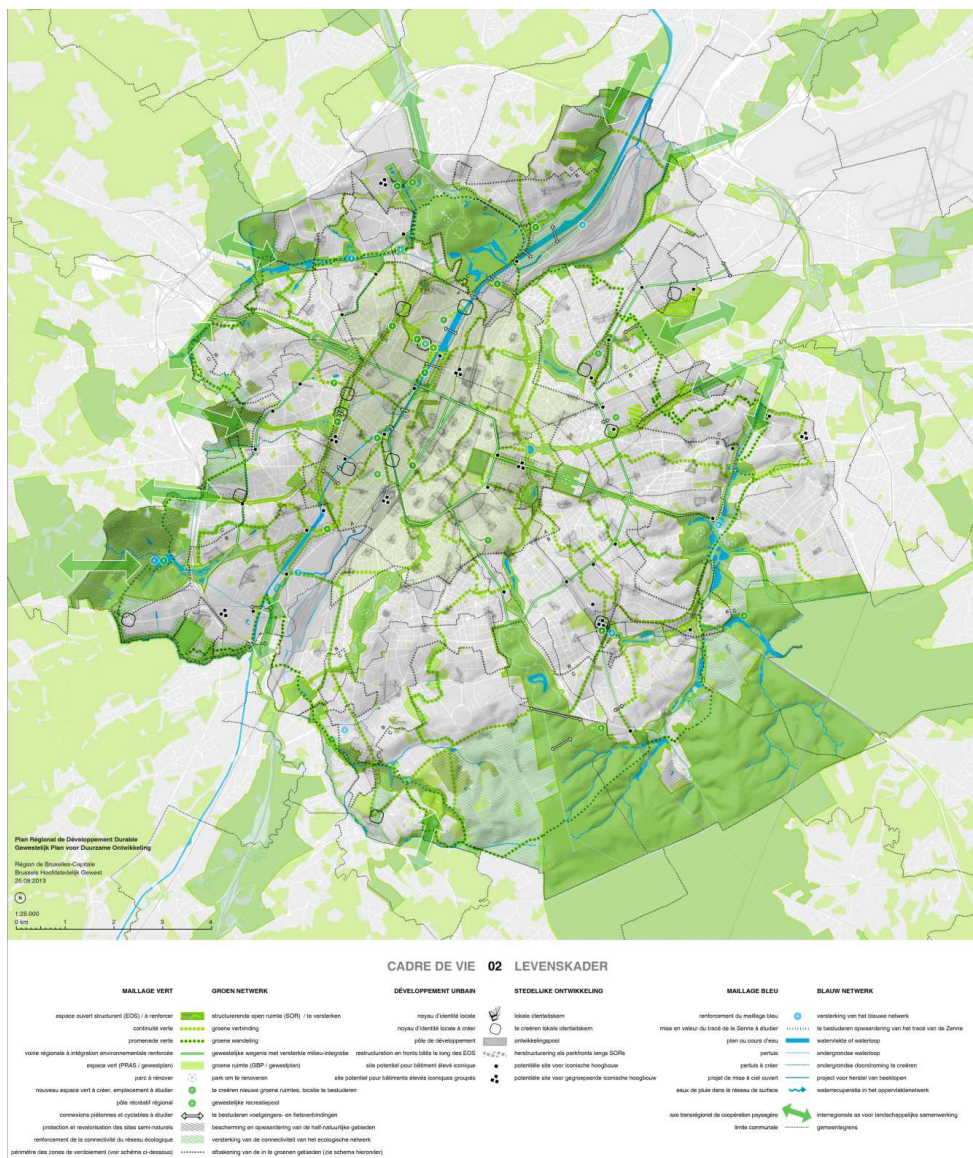
In toepassing van artikel 20 van de ordonnantie van 1 maart 2012 zal Leefmilieu Brussel de biologische waarderingskaart van het Gewest actualiseren en de Regering, op deze basis, voorstellen doen voor de versterking van het ecologisch netwerk op het niveau van de gebieden met een tekort aan groene ruimten, via de integratie van de gebieden of de natuurlijke, halfnatuurlijke en kunstmatige elementen van het gewestelijke grondgebied die in stand gehouden, beheerd en/of hersteld moeten worden.

Bij deze voorstellen zullen een beoordeling van de economische en sociale gevolgen van de voorgestelde veranderingen worden gevoegd.

FIGUUR M5.1

Kaart Leefomgeving van het ontwerp van GPDO

Bron: GPDO

6 HET GRONDBEHEER VAN STRATEGISCHE GEBIEDEN VERWERVEN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 3

BETREFFENDE DOELSTELLING: HET GEWESTELIJKE GROENE NETWERK VERSTERKEN (GPDO)

BELANG VAN DE MAATREGEL

Het behoud of zelfs de ontwikkeling van de natuur in het Gewest vereist dat de overheidsinstanties het grondbeheer van bepaalde percelen, die vooral door hun intrinsieke ecologische waarde of hun plek in het ecologisch netwerk als strategisch worden beschouwd voor de uitvoering van het groene netwerk, zelf in handen nemen of beter organiseren. Uiteraard blijft de groene functie van de stad laag vergeleken met de andere stadsbehoeften. Door de toenemende druk van de verstedelijking heeft een beleid van ontwikkeling van een echt groen netwerk pas zin als het tools bevat om in te grijpen op het vlak van het grondbeheer.

Verschiedende situaties doen zich voor. Soms zijn deze percelen eigendom van instanties of organisaties van openbaar nut of zijn ze in privéhanden, en is er geen bereidheid, kennis of geld voor een aangepast beheer. In dat geval zou een voorstel tot overname van het beheer van deze percelen door een competente operator kunnen worden overeengekomen in een contractueel kader.

De maatregel heeft tot doel de ontwikkeling van de natuur mogelijk te maken, ofwel op open terreinen waar het beheer geoptimaliseerd moet worden, ofwel op bebouwde terreinen die op een keerpunt staan, waarop nieuwe stadsnatuurpolen geïnstalleerd kunnen worden, in samenhang met de doelstellingen van het groene netwerk (GPDO).

Niettegenstaande de ecologische doelstelling ervan omvat een dergelijk beleid tegelijk ook sociale en recreatieve doelstellingen, ecologische doelstellingen in de ruime zin, doelstellingen op het vlak van zachte mobiliteit, enz. De strategie op het vlak van grondbeheer die moet worden toegepast, beoogt dus de ontwikkeling van de groene ruimten in toepassing van de principes van het groene netwerk, namelijk rekening houden met de diversiteit en de overlapping van de functies van de groene ruimten in een stedelijke omgeving (ecosysteemdiensten), en uitvoering van de groene en blauwe continuïteit.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Met betrekking tot de financiële middelen van het Gewest en de Gemeenten zal de uitvoering van de maatregel verplicht en nauwkeurig realistisch zijn wat budgettaire middelen betreft. De voorafgaande fase van identificatie van de prioritaire percelen zal gebeuren door een toetsing van het belang van de gronden op vlak van groen netwerk en biodiversiteit in het bijzonder, met de mogelijkheden van grondtransacties waarvoor beperkte financiële middelen nodig zijn. De analyse van deze terreinen omvat dus onderhandelingsstrategieën met de eigenaars en begrotingsscenario's.

In de plaats van zich vooral te richten op de verwerving van gronden wordt de voorkeur gegeven aan zakelijke erfpachtrechten en oppervlakterechten, of eenvoudige beheersovereenkomsten. Ook wordt voorrang gegeven aan gronden die toebehoren aan instellingen en organisaties van openbaar belang die a priori meer ontvankelijk zijn. In dit opzicht zal de Gewestregering worden benaderd om een gunstige context te creëren voor de onderhandelingen.

In het geval van privé-eigenaars kunnen compensatiemechanismen worden gezocht om het beheer over de percelen in handen te krijgen en ze open te stellen voor het publiek, bijvoorbeeld in ruil voor overname van het beheer ervan door de overheidsinstantie.

Tot slot zal een verandering van bestemming van de aangeduide strategische terreinen het voorwerp uitmaken van een evaluatie bij een toekomstige wijziging van het GPB.

VOORSCHRIFT 1

Leefmilieu Brussel zal, in samenwerking met de gewestelijke operator, een pragmatische lijst opstellen van de strategische terreinen en zal de onderhandelingen opstarten volgens een prioriteitenlijst, om het beheer ervan op zich te nemen.

VOORSCHRIFT 2

Bij een toekomstige wijziging van het GPB zal de Brusselse Hoofdstedelijke Regering de mogelijkheid bekijken om de bestemming van de aangeduide strategische terreinen te wijzigen met de bedoeling om het gewestelijke groene netwerk te versterken.

7 EEN GEÏNTEGREERDE VISIE ONTWIKKELEN VOOR DE INSTANDHOUDING EN HET HERSTEL VAN DE RELICT-LANDBOUWGBIEDEN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 2

BETREFFENDE DOELSTELLING: HET GEWESTELIJKE GROENE NETWERK VERSTERKEN

BELANG VAN DE MAATREGEL

De uitbreiding en opwaardering van de ecologische infrastructuur van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kan bewerkstelligd worden via ontwikkelingen in de overblijvende agrarische gebieden. Bloemenrijke graslanden omringd door kleine landschapselementen vormen het leefgebied van veel opvallende dieren- en plantensoorten, die tijdens de laatste decennia sterk achteruitgingen. Naast hun hoge biologische waarde hebben agrarische gronden ook een aantrekkelijke esthetische waarde en recreatieve functie.

Het Natuurrapport toont aan dat de Brusselse graslanden aanzienlijk minder goed beschermd zijn dan bossen. Binnen het stedelijk weefsel van het Brussels Gewest zijn agrarische biotopen overwegend terug te vinden in de landbouwzones en in een aantal groengebieden van Anderlecht (Neerpede), Jette (Koning Boudewijnpark), Molenbeek (Scheutbos), Ukkel (Kauwberg) en Neder-Over-Heembeek. Een vijfde (210,5 ha) van de totale oppervlakte is actief beschermd onder natuurwetgeving-statuten. Bij toevoeging van de stedenbouwkundige statuten “beschermd landschap” en “groengebied (landbouwzones)” op het gewestelijk bestemmingsplan, genieten 66% van de grazige vegetaties enige vorm van bescherming. Wel moet er op worden gewezen dat de meeste van deze stedenbouwkundige statuten geen garantie bieden op het behoud en de bescherming van deze graslanden. Zo heeft bijvoorbeeld het stedenbouwkundig statuut “groengebied” geen impact op een mogelijke wijziging in vegetatietype.

De evolutie naar multifunctionele groengebieden is voor deze agrarische zones en relictgebieden op termijn de meest duurzame keuze voor de bescherming en versterking van het ecologisch netwerk. Een efficiënte bescherming van de graslanden met de hoogste natuurwaarden, de kleine landschapselementen, de (nog intacte) beekvalleien, de specifieke soorten gebonden aan de agrarische biotopen, de kleinschalige valleigebieden en de watermilieus is van groot belang.

Het behoud en zelfs de hervatting van landbouwactiviteiten met respect voor het leefmilieu en de ecosystemen, wordt aangemoedigd in deze zones, met name in het kader van de Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu, as Duurzame voeding. Daarnaast kan er in deze gebieden tegemoet gekomen worden aan de vraag naar collectieve moestuinen.

Over het algemeen wordt er gestreefd naar de verbetering van de milieukwaliteit (bodem, water, lucht...), alsook naar de opwaardering van het landschappelijk patrimonium en de ontwikkeling en integratie van (zacht-)recreatieve functies.

In deze context kan de uitbouw van een algemeen richtplan voor dergelijke gebieden een interessant kader scheppen en een antwoord bieden op:

- Het gebrek aan beschermingsstatus;
- Het gebrek aan een instrumentarium voor de bescherming van specifieke milieus;
- De nood aan een instrumentarium voor de integratie van de verschillende functies van deze zones naar een coherent, uitgebalanceerd en duurzame ontwikkeling ervan;
- De noodzaak om binnen de landbouw over te schakelen op praktijken met respect voor het leefmilieu en de ecosystemen.

Een Richtplan is in voorbereiding voor Neerpede (2013-2014), waar de hoogste concentratie van ecologisch waardevolle relict-landbouwgebieden zijn te vinden. Het gaat om een grensoverschrijdend plan met het Vlaams Gewest (Neerpede - Vlezenbeek-St-Anna-Pede) dat als basis kan dienen voor de ontwikkeling van de andere relict-landbouwgebieden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Het Richtplan voor Neerpede (Brussels Hoofdstedelijk Gewest) – St-Anna-Pede – Vlezenbeek (Vlaams Gewest) wordt ontwikkeld met als strategische doelstellingen het behoud en de opwaardering van de landschapskwaliteit, het ecologisch erfgoed, duurzaam beheer van de natuurlijke hulpbronnen, gecombineerd met het duurzaam bestendigen en evenwichtig uitbouwen van het recreatief medegebruik van de open ruimte in de bestudeerde zone. Dit Richtplan wilt de leidraad zijn om deze beleidsdoelstellingen te verwezenlijken. Het bestaat uit een inventariserend gedeelte (historisch-, functioneel-, juridisch- en ecologisch onderzoek), een streefbeeld-gedeelte (win-win-situaties voor verschillende dimensies worden nagestreefd), een operationeel gedeelte (concrete maatregelen en actieplannen en uitbouw instrumentarium) en een communicatiegedeelte met als belangrijke functie het sensibiliseren en dynamiseren van de verschillende actoren die verantwoordelijk zullen zijn van de uitvoering van het Richtplan. Het moet duidelijk zijn dat een overgroot deel van de gronden binnen de perimeter van het Richtplan Neerpede alvast een groene gewestplanbestemming hebben.

Het Richtplan Neerpede – Vlezenbeek – St-Anna-Pede zal begin 2014 worden afgerond. Het Richtschema wordt momenteel opgesteld door een extern studiebureau dat aangesteld werd door Leefmilieu Brussel en de Vlaamse Landmaatschappij. De uitvoering wordt opgevolgd door een begeleidingscomité met hierin vertegenwoordigers van de verschillende lokale, gewestelijke en provinciale (Vlaams-Brabant) betrokken overheden.

VOORSCHRIFT 1

Tegen eind 2014 voorziet de Regering samen met de betrokkenen partners in een prioritering van de uit te voeren maatregelen die geïdentificeerd waren in het Richtplan Neerpede – Vlezenbeek – St-Anna-Pede.

Een richtinggevende timing voor de te ondernemen acties zal deel uitmaken van het eindrapport van het Richtplan. De concretisering hangt af van de aard en omvang van de voorgestelde projecten/maatregelen, de financiële implicaties en de toekomstige samenwerking tussen verschillende partners.

Het Richtschema wordt uitgevoerd door een extern studiebureau (SUM Research). Het wordt opgevolgd door het Begeleidingscomité zoals hoger beschreven en noodzaakt in 2013 een intensieve opvolging van de betrokken overheden, voor het Brussels Gewest in het bijzonder Leefmilieu Brussel en de gemeente Anderlecht.

VOORSCHRIFT 2

Vanaf 2014 zal de Regering in het kader van de Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu, als Duurzame voeding, maatregelen nemen ter aanmoediging van de invoering van landbouwpraktijken die het leefmilieu en de ecosystemen respecteren, en dat in de perimeter van het Richtplan voor Neerpede.

VOORSCHRIFT 3

Vanaf 2015 voeren het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en alle betrokken partners de prioritaire maatregelen van het Richtplan Neerpede – Vlezenbeek – St-Anna-Pede uit in Neerpede. Voor de uitvoering van de projecten/maatregelen die in het Richtschema worden geïdentificeerd, zullen verschillende vormen van partnerschappen ingericht worden. Welke vorm en omvang deze zullen aannemen wordt tevens opgenomen in de acties van het Richtplan. Het kan zo bijvoorbeeld gaan over juridische maatregelen waarbij de gewestelijke overheid (Leefmilieu Brussel of andere) initiatiefnemer is om het wetgevend kader aan te passen. Het kan ook gaan om de oprichting van overlegplatformen van gebruikers en beheerders in het gebied of een deel ervan. En het kan natuurlijk ook gaan om zeer concrete projecten gericht op terreinrealisaties waarbij lokale overheden betrokken zijn of private partners.

In 2015 wordt ook een Maatregelenplan uitgewerkt voor de bescherming en opwaardering van relict-landbouwgebieden buiten groengebied. Dit kan zich deels inspireren op de acties geïdentificeerd in het Richtplan.

VOORSCHRIFT 4

Vanaf 2016 worden de te nemen maatregelen bestudeerd en gradueel geïmplementeerd in de andere agrarische gebieden en relict-landbouwgebieden, naar het voorbeeld van het Richtplan Neerpede – Vlezenbeek – St-Anna-Pede enerzijds en het Maatregelenplan voor de relict-landbouwgebieden anderzijds. Hierbij wordt steeds rekening gehouden met de lokale specificiteiten van elk gebied.

LOCATIE BINNEN HET GRONDGEBIED

1. Het Richtplan van Neerpede – Vlezenbeek – St-Anna-Pede bestrijkt voor het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest het westelijk stuk van de gemeente Anderlecht, ten westen van de Ring R0. Aan Vlaamse zijde betreft het de zone “St-Anna-Pede – Vlezenbeek” op grondgebied van de gemeenten Dilbeek en St-Pieters-Leeuw. De precieze afbakening van het studiegebied maakt integraal deel uit van de studie. De projectvoorstellen en acties zullen eigen ruimtelijke perimeters hebben: sommige projecten/maatregelen betreffen het hele gebied, andere een deelgebied.
2. De andere zones waar het behoud en de herwaardering van agrarische gebieden moet worden nagestreefd in functie van de versterking van het ecologisch netwerk betreffen alle groengebieden met landbouwbestemming (zie Gewestelijk Bestemmingsplan) en alle relict-landbouwgebieden (versnipperd areaal).

FIGUUR M7.1

Indicatieve afbakening van het studiegebied voor het Richtschema Neerpede - St-Anna-Pede – Vlezenbeek

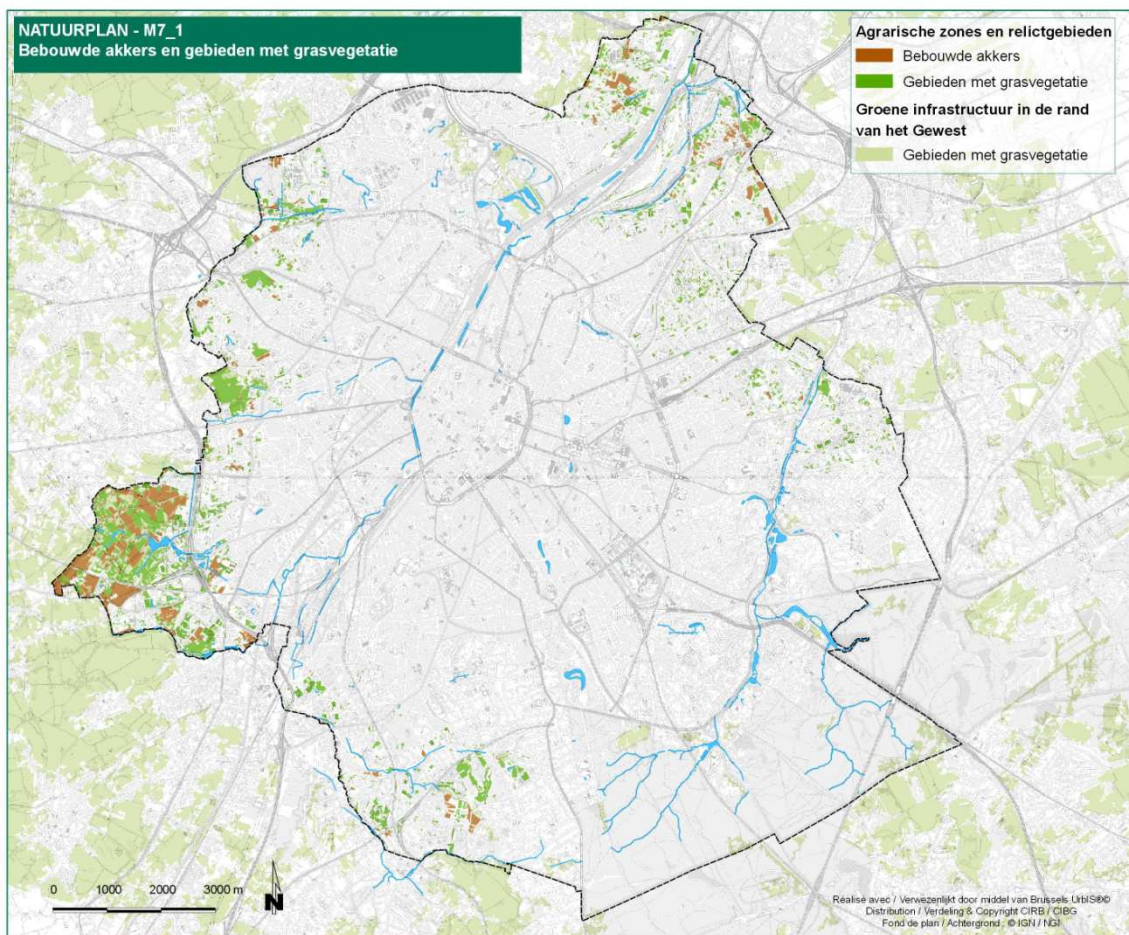
Bron: Leefmilieu Brussel (2012)

KAART M7.1

Bebouwde velden en grasachtige vegetatiezones in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Leefmilieu Brussel – BIM – gebaseerd op Van den Balck (2011)

Elementen voor de interpretatie:

- Op deze kaart worden enkel de bebouwde velden en de zones met een grasachtige vegetatie weergegeven die in deelgebieden met landbouwinvloeden zijn gelegen (Gryseels & Onclincx, 1994).

8 INVOEREN VAN DE FUNCTIE “NATUURFACILITATOR”

MAATREGEL MET PRIORITEIT 1

BETREFFENDE DOELSTELLING: DE UITDAGINGEN OP HET VLAK VAN NATUUR OPNEMEN IN DE PLANNEN EN PROJECTEN

BELANG VAN DE MAATREGEL

Om de doelstellingen van het onderhavige plan te halen, is informatie, bewustmaking en een goede begeleiding van de stedelijke actoren essentieel. Een sterkere integratie van de natuur in de stad veronderstelt namelijk een beter bewustwording ervan vanaf de ontwerpfasen van plannen en projecten. De opleiding, bewustmaking en begeleiding van alle actoren van de stadsontwikkeling (stedenbouwkundigen, projectontwikkelaars, architecten, gemeentelijke en gewestelijke ambtenaren, enz.) vormen belangrijke hefboomen om vooruit te gaan in die richting.

De uitvoering van het Brussels ecologisch netwerk zoals bedoeld in het onderhavige plan (zie maatregel 5) brengt overigens een nood aan opleidingen en informatie mee voor de ambtenaren die belast zijn met de opstelling van de plannen en de afgifte van de vergunningen.

Door de functie “Natuurfacilitator” in te voeren, kan aan deze doelstellingen worden voldaan. De natuurfacilitator verzamelt de informatie over het regelgevende kader, de goede praktijken en de actoren die meewerken aan de ontwikkeling van de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de integratie ervan in de plannen en projecten die worden ontwikkeld in het Gewest. Zijn taak bestaat erin de actoren van de stadsontwikkeling te sensibiliseren, te informeren, op te leiden en te begeleiden bij hun projecten, door de administratieve afhandeling en het onderzoek te vergemakkelijken.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Onder leiding van Leefmilieu Brussel zal het Gewest een “Natuurfacilitator” aanstellen, die belast zal worden met de bewustmaking, informatie, opleiding en begeleiding van de Brusselse actoren op het vlak van de stedenbouwkundige opties en de inrichtingswerken die gunstig zijn voor het behoud en de ontwikkeling van de natuur en de biodiversiteit in de stad.

Het operationeel plan voor de uitvoering van het ecologisch netwerk (zie maatregel 5) vormt een referentie voor de identificatie van de plannen en projecten die prioritair moeten worden begeleid.

Voor zijn opdrachten van informatie en opleiding zal de Natuurfacilitator steunen op de tools en referentiedocumenten die hij moet verzamelen of ontwikkelen, in voorkomend geval (operationeel plan voor het ecologisch netwerk, verklarende fiches over de aangepaste beoordeling van de effecten van de plannen en projecten over de beschermde zones, indicatoren om rekening te houden met de natuur in de projecten, fiches van goede praktijken, documentatie over de ecologische benadering die de biodiversiteit in de stadsomgeving bevordert, standaardvoorwaarden/-voorschriften die moeten worden opgenomen in de adviezen en vergunningen, enz.).

De informatie die de Natuurfacilitator geeft, zal in het bijzonder betrekking hebben op:

- de toepasselijke wetgeving en de uitdagingen betreffende het natuurbehoud en de biodiversiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
- de stedenbouwkundige opties die het mogelijk maken de natuur in de stad te onthalen;
- praktijken die gunstig zijn voor de natuur en de biodiversiteit op het vlak van de inrichting van groene ruimten in het stadsweefsel, en in en rond de gebouwen;
- de gewestelijke technische en/of financiële steun die verband houdt met de uitvoering van de goede praktijken;
- de spilfiguren in deze materies en de eventuele samenwerkingsverbanden die mogelijk zijn met de besturen, verenigingen en ondernemingen die zich inzetten voor het behoud en de ontwikkeling van de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De opleidingen zijn vooral bedoeld voor de stedenbouwkundigen, projectontwikkelaars, architecten, gemeente- en gewestbesturen, bosbouwtechnische specialisten, docenten in beroepsrichtingen, enz.

De Natuurfacilitator zal ook de voorbeeldprojecten en -praktijken van de Brusselse actoren op het vlak van het onthaal van de natuur en de biodiversiteit in de stad, in de kijker zetten.

VOORSCHRIFT 1

In samenspraak met de betrokken besturen en organisaties zal Leefmilieu Brussel een “Natuurfacilitator” aanstellen en tegen eind 2014 de taken, doelgroepen, werkwijzen en takenpakket vastleggen. Een begeleidingscomité zal worden opgericht, dat vooral zal toezien op de goede integratie van alle Brusselse actoren die mogelijk kunnen meewerken aan het project.

9 EEN SYNTHETISCHE INDICATOR ONTWIKKELEN OM TE BEOORDELEN IN WELKE MATE IN DE PROJECTEN REKENING WORDT GEHOUDEN MET DE NATUUR

MAATREGEL MET PRIORITEIT 3

BETREFFENDE DOELSTELLINGEN: DE UITDAGINGEN OP HET VLAK VAN NATUUR OPNEMEN IN DE PLANNEN EN PROJECTEN

BELANG VAN DE MAATREGEL

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zien de ordonnantie van 5 juni 1997 betreffende de milieuvergunningen en het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening (BWRO) toe op de integratie van de milieu-uitdagingen in de projecten. Voor een aantal ervan wordt de verplichting opgelegd een milieu- en/of stedenbouwkundige vergunning aan te vragen.

In het kader van de procedures voor toekenning van de vergunningen, en naargelang van de reikwijdte ervan, moeten de projecten het voorwerp zijn van ofwel een eenvoudige aangifte, ofwel zich onderwerpen aan bijzondere bekendmakingsregels en aangevuld worden met een effectenrapport of, voor de grotere projecten, een effectenstudie. In toepassing van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud moet voor de plannen en projecten die het halen van de doelstellingen van instandhouding van de beschermde gebieden (natuur- of bosreservaten, Natura 2000-gebieden) in de weg zouden kunnen staan, een aangepaste effectenbeoordeling worden uitgevoerd.

Een standaard diagnosetool om de inaanmerkingneming van de natuur in de projecten op kwantitatief en kwalitatief vlak te beoordelen, kan een gemeenschappelijke en vereenvoudigde basis bieden voor de effectenverslagen- en studies. De berekening van een synthetische indicator helpt bij een snelle beoordeling van de impact van de projecten op het Brusselse groene netwerk. Op die manier kunnen projecten waarvoor de indicator is verbeterd na hun uitvoering, m.a.w. de projecten die moeten worden aangemoedigd, snel worden onderscheiden van de projecten met een negatieve impact, waarvoor een grondigere evaluatie nodig is (zie maatregel 13).

Een interessante tool in dit opzicht, de "Biotoop-oppervlaktefactor" (CBS), werd al ontwikkeld door de stad Berlijn¹⁹. Voorbeelden van toepassingen zijn opgenomen in de "Praktische handleiding voor de duurzame bouw en renovatie van kleine gebouwen" van Leefmilieu Brussel. De GOMB beoordeeld zijn woningbouwprojecten al aan de hand van deze indicator; het concept werd recentelijk overgenomen in het ontwerp van Zonale Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening voor de perimeter van het Stadsproject Wet.

DE BAF IN HET ONTWERP VAN ZGSV STADSPROJECT WET

De Biotoop-oppervlaktefactor (BAF) is een tool die door het bestuur van de Senaat van de stad Berlijn werd ontwikkeld voor de stadsontwikkeling, met het doel op de bebouwde gronden of de bouwgronden een bepaalde oppervlakte te behouden die de biodiversiteit bevordert. Dit komt overeen met de "ecologisch inrichtbare oppervlakte" per totale perceeloppervlakte, en is gekoppeld aan een coëfficiënt die de ecologische waarde van deze ecologisch inrichtbare oppervlakten weerspiegelt, of het nu gaat om tuinen in volle grond, aangeplante collectieve ruimten of doorlatende verharde oppervlakten.

¹⁹ Zie voor Berlijn http://www.stadtentwicklung.berlin.de/umwelt/landschaftsplanung/bff/fr/bff_berechnung.shtml

CBS idéal attribué à la parcelle selon sa densité urbaine et son utilisation :

	Bâtiment existant ou rénovation		Nouvelle construction
	Emprise au sol	CBS recommandé	
Habitations	jusque 0,37	0,60	0,60
	de 0,38 à 0,49	0,45	0,60
	au-delà de 0,50	0,30	0,60
Commerces, bureaux, administrations	0,30		0,30
Industries (ou mixtes)	0,30		0,30

(Source : Le centre-ville vert de Berlin)

In de context van het ontwerp van Zonale Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening voor de perimeter Stadsproject Wet (ZGSV2) werd onlangs de verplichting ingevoerd dat de projecten moeten voldoen aan een Biotoop-oppervlaktefactor (BAF) van minimum 0,3.

$$BAF (ZGSV) = \frac{\text{ecologisch inrichtbare oppervlakte} * \text{wegingsfactor}}{\text{perceeloppervlakte}} \geq 0,3$$

De types van ecologisch inrichtbare oppervlakte en hun wegingsfactor zijn opgenomen in de onderstaande tabel:

TYPE DE SURFACE	FACTEUR DE PONDÉRATION	DESCRIPTION
Surface imperméable	0,0	La surface ne laisse passer ni l'air, ni l'eau. Aucune végétation. Ex.: béton, asphalte, aménagement avec sous-sol imperméable.
Surface partiellement imperméable	0,3	La surface laisse passer l'eau et l'air. Aucune végétation. Ex.: klinders, dalles de mosaïque, dalle avec sous-couche de sable ou de gravier.
Surface semi-ouverte	0,5	La surface laisse passer l'eau et l'air. Infiltration possible. Végétation présente. Ex.: gravier couvert d'herbe, dalles gazon, etc.
Surface avec végétation sur couche de substrat fine	0,5	Surface avec végétation (extensive) sur les façades, constructions souterraines ou toits plats avec une couche de substrat de moins de 20 cm.
Surface avec végétation sur couche de substrat épaisse	0,7	Surface avec végétation (intensive) sur les constructions souterraines ou toits plats avec une couche de substrat de plus de 20 cm.
Surface avec végétation en pleine terre	0,8	Végétation en pleine terre (ex.: pelouse)
Surfaces avec végétation variée en pleine terre	1,0	Végétation en pleine terre avec une diversité biologique importante (ex.: arbres, buissons, prairies fleuries, étangs, etc.).
Façades vertes (hauteur min. d'1,80m)	0,4	Végétation intensive (couvrant > 50%) sur ou le long de façades, murs de jardin, etc. (surface sur plan vertical).

Het toepassingsgebied van deze indicator is echter beperkt tot projecten die betrekking hebben op de bouw van gebouwen op een bepaald perceel. Het zou interessant zijn het concept uit te breiden naar projecten van aanleg van wegen en andere publieke ruimten.

De beschrijving van de types van ecologisch inrichtbare oppervlaktes waarnaar wordt verwezen en die gebruikt worden in de berekening van de indicator (zie tabel), moet overigens worden verfijnd zodat er meer nuances in kunnen worden opgenomen, om beter rekening te kunnen houden met de kwalitatieve aspecten van de beoordeelde inrichtingen.

Tot slot moet, naargelang van de ligging van de projecten ten opzichte van het groene netwerk, een modulering van de beoogde niveaus worden ingevoerd, teneinde de doelstellingen voor uitvoering van het ecologisch netwerk te weerspiegelen (zie maatregel 5).

In een eerste fase zullen de zo ontwikkelde indicatoren een indicatieve waarde hebben, buiten de perimeters waar de toepassing van een BAF al gereguleerd is door een besluit van de Regering. Ze zullen een referentie vormen voor de effectenbeoordeling van de projecten op het groene netwerk in het kader van de procedures voor toekenning van milieuvergunningen en/of stedenbouwkundige vergunningen, en voor toekenning van subsidies (zie maatregel 13).

In een tweede fase zullen het BROH en Leefmilieu samen een minimale BAF ontwikkelen, die kan variëren naargelang van de ligging van de projecten ten opzichte van het groene netwerk, en deze ook in het GBP introduceren.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

De Biotoop-oppervlaktefactor (BAF) die is opgesteld om de graad van doorlatendheid van de oppervlakten te beoordelen in het kader van het ontwerp van Zonale Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening voor de perimeter van het Stadsproject Wet (ZGSV2), zal de conceptuele basis vormen voor de ontwikkeling van een aantal gevoeliger indicatoren. Deze indicatoren zullen worden uitgesplitst naargelang van de situatie waarop ze betrekking hebben: te bebouwen oppervlakten of inrichting van publieke ruimten. Bovendien zullen de drempels worden aangepast naargelang van de ligging ten opzichte van het groene netwerk.

VOORSCHRIFT 1

Leefmilieu Brussel zal tegen 2015 een synthetische indicator opstellen om te beoordelen in welke mate de natuur in aanmerking wordt genomen in bouwprojecten en renovaties van gebouwen enerzijds, en in openbare ruimten anderzijds. Deze indicatoren zullen de specifieke kenmerken van de wijken in aanmerking nemen. Bovendien zullen ze niet enkel rekening houden met de impact op het regenwater en de aanwezigheid van vegetatie (doorlaatbaarheids- en vegetalisatiegraad), maar ook met de capaciteit om wilde dieren en planten te onthalen in de projectzones.

Een variabele gradatie van de drempels van deze indicatoren zal worden voorgesteld, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen projecten die betrekking hebben op de centrale gebieden, de ontwikkelingsgebieden of de verbindinggebieden van het Brussels ecologisch netwerk.

VOORSCHRIFT 2

Uiterlijk tegen 2016 zullen het BROH en Leefmilieu Brussel aan de Regering voorstellen doen voor de invoering van de indicatoren die werden uitgewerkt in de gewestelijke stedenbouwkundige verordening.

10DE VERSCHILLENDE BEVOEGDHEIDSNIVEAUS EEN GEMEENSCHAPPELIJK REFERENTIESYSTEEM BEZORGEN VOOR HET ECOLOGISCH BEHEER VAN DE GROENE RUIMTEN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 2

BETREFFENDE DOELSTELLING: HET ECOLOGISCH BEHEER VAN DE GROENE RUIMTEN UITBREIDEN EN VERSTERKEN

BELANG VAN DE MAATREGEL

Brussel heeft het geluk dat 54% van zijn grondgebied bedekt is met vegetatie. Het Zoniënwoud neemt hiervan een groot deel voor zijn rekening, maar de parken, publieke tuinen, halfnatuurlijke sites, bomenrijen, collectieve moestuinen, begraafplaatsen, ... leveren een even grote bijdrage aan de rijkdom van het natuurlijke erfgoed van de stad.

De tuinbouwmethodes die voor het onderhoud werden gekozen, zijn bepalend voor de onthaalcapaciteit voor biodiversiteit van deze ruimten. Elke beheerder draagt dus een grote verantwoordelijkheid voor het onderhoud en de ontwikkeling van de biologische waarde van de groene ruimten. Hoe meer beheerders de voorkeur geven aan milieuvriendelijke tuinbouwmethodes, die de inheemse biodiversiteit bevorderen en het gebruik van chemische producten verminderen, hoe rijker en diverser het Brussels natuurlijk erfgoed zal zijn.

De ecologische functie is slechts een van de vele functies die de groene ruimtes vervullen: landschappelijk, historisch, recreatief, ... De multifunctionaliteit van de groene ruimtes vormt een uitdaging die het gedifferentieerd beheer tracht aan te gaan. Gedifferentieerd beheer is steeds beter gekend in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en de uitvoering ervan raakt steeds meer ingeburgerd. Er is echter nog geen algemene standaard op dit vlak die wordt erkend door alle actoren van het Gewest. De publieke beheerders moeten op dit vlak een voorbeeldrol spelen.

Er is nood aan een samenbundelende methodologische tool, zoals een referentiesysteem voor ecologisch beheer. Daarmee zou elke verantwoordelijke van groene ruimten de milieuprestaties van zijn beheersactiviteiten kunnen beoordelen en een gemeenschappelijke basis creëren voor het beheer van de openbare groene ruimten.

In Frankrijk werd het referentiesysteem Eve® ontwikkeld door Ecocert, op vraag van de instanties en in overleg met professionals in de domeinen groene ruimten en leefmilieu. Het omvat de principes van een gedifferentieerd beheer en kadert het beheer van de groene ruimten in een logica van duurzame ontwikkeling.

Voor de beheerders van groene ruimten vormt het referentiesysteem tegelijk een besturingstool voor ecologisch beheer, een gids om verder te gaan in de evolutie van de praktijken, een factor om de teams te motiveren en een teken van kwaliteit voor de gebruikers.

Om in aanmerking te komen voor het label Eve® moet het beheer van de groene ruimten verschillende criteria naleven, zoals het weren van chemische producten (herbiciden, fytosanitaire producten, kunstmeststoffen), een beleid van waterbesparing met kennis van het verbruik en invoering van een spaarsysteem, aandacht voor de bodem die moet worden beschouwd als een levend milieu en niet gewoon als een ondergrond, acties gericht op meer biodiversiteit en behoud van spontane vegetatie.

De Association Plante & Cité is een nationaal platform dat werd opgericht ten dienste van de beheerders van de groene ruimten van territoriale instanties en van landschapsbedrijven. Het label dat door de organisatie werd ontwikkeld, is een gekend referentiesysteem geworden dat wordt gewaardeerd door professionals en territoriale instanties. Het bewijst het goede beheer van alle types van groene ruimten die openstaan voor het publiek, zowel de openbare als de private. Het vormt een echte methodologische tool en een gids voor goede praktijken op het vlak van planning en integratie van de site, bodembescherming, beheer van wegen of water, kennis, follow-up en bescherming van de biodiversiteit.

Een dergelijke tool, op maat van Brussel, zou het mogelijk maken het beheer van de openbare ruimten te beoordelen en de aanpak van de vele beheerders op één lijn kunnen zetten. Het zou een steun vormen voor de meerjarenplanning van het beheer van de groene ruimten doordat het de milieufactoren identificeert waarmee rekening moet worden gehouden.

Een dergelijk label zou ook als referentiebasis kunnen dienen voor de toekenning van aanmoedigingssubsidies voor ecologisch beheer (zie maatregel 13). Op die manier zou het ook bijdragen aan het positieve beeld dat de Brusselaars hebben van hun openbare ruimten.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Leefmilieu Brussel zal een referentiesysteem opstellen voor het ecologisch beheer van de groene ruimten, in samenwerking met de gewestelijke en gemeentelijke besturen en met de organisaties die belast zijn met een opdracht van openbare dienstverlening en die betrokken zijn bij het beheer van de groene ruimten.

Dit referentiesysteem moet zich kunnen aanpassen aan alle types van publieke groene ruimten: grote historische parken, bomenrijen, pleinen en tuinen, graszones van tussengebieden (interstitiële zones), groene ruimten verbonden aan de verkeerswegen, directe omgeving van gebouwen, ...

Hiervoor moet het zich inspireren op relevante voorbeelden die werden uitgewerkt in de omliggende gewesten en buurlanden.

Het referentiesysteem mag niet helemaal vastliggen, maar moet evolueren en zich aanpassen aan de nieuwe milieu-uitdagingen van het Gewest. Het moet een tool worden die steunt op samenwerking en die ter beschikking wordt gesteld van allen. De richtlijnen voor het beheer van de bijzondere context van elke groene ruimten zullen worden aangepast door opstelling van multifunctionele beheersplannen voor de groene ruimten (zie maatregel 11).

Het referentiesysteem zal zo worden ontworpen dat het op termijn de ontwikkeling van een label "Ecologische groene ruimten" mogelijk maakt.

VOORSCHRIFT 1

Op basis van de relevante voorbeelden die werden uitgewerkt in de omliggende gewesten en buurlanden, en in samenwerking met de andere gewestelijke en gemeentelijke besturen en de instanties die belast zijn met een opdracht van openbare dienstverlening door het beheer van groene ruimten, zal Leefmilieu Brussel tegen 2016 een voorstel van gemeenschappelijk referentiesysteem voor het ecologisch beheer van groene ruimten doen.

VOORSCHRIFT 2

Tegen 2017 zal Leefmilieu Brussel een voorstel van besluit opstellen tot regeling van de toekenning van subsidies voor het ecologisch beheer van de groene ruimten (zie maatregel 13). De beoordelingscriteria die in het besluit worden ontwikkeld, zullen rechtstreeks gekoppeld zijn aan het referentiesysteem.

VOORSCHRIFT 3

Vanaf 2017 zal Leefmilieu Brussel zorgen voor de bekendmaking en de verspreiding van het referentiesysteem. Opleidingen voor de beheerders van groene ruimten en het terreinpersoneel zullen worden georganiseerd in samenwerking met de beroepsorganisaties (zie maatregel 14).

VOORSCHRIFT 4

In het kader van de ondertekening van Doelstellingencontracten (zie maatregel 25) zal de Natuurfacilitator de gewestelijke en gemeentelijke besturen en de organisaties belast met een opdracht van openbare dienstverlening vragen zich te verbinden tot toepassing van de richtlijnen voor het beheer van de groene ruimten die worden ontwikkeld in het referentiesysteem.

11 PLANNEN VOOR DE INRICHTING EN VOOR MULTIFUNCTIONEEL BEHEER VAN DE GROENE RUIMTEN ONTWIKKELEN EN UITVOEREN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 3

BETREFFENDE DOELSTELLING: HET ECOLOGISCH BEHEER VAN DE GROENE RUIMTEN UITBREIDEN EN VERSTERKEN

BELANG VAN DE MAATREGEL

Om de ecologische, landschappelijke, patrimoniale kwaliteit en de onthaalcapaciteit van de groene ruimten te behouden, te ontwikkelen of te herstellen, moet een intelligent beheer van de sites worden gepland en uitgevoerd. Hoewel het aantal sites waarvoor een beheersplan werd opgesteld vrij laag blijft in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (zie het rapport over de staat van de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Leefmilieu Brussel, 2012), staan verschillende tools ter beschikking van de beheerders die in die richting willen voortgaan.

De ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud voorziet een planning van het beheer voor de Natura 2000-gebieden en de bos- en natuurreservaten. Deze planning houdt in dat een aanwijzingsbesluit wordt opgesteld dat de instandhoudingsdoelstellingen omvat, een “natuurbeheersplan” en, in voorkomend geval, een beheerscontract met de betrokken eigenaar. Deze planningswerken zijn op dit moment nog in uitvoering. Deze documenten beperken zich evenwel tot het beheer van de natuur in de gebieden die een natuurbeschermingsstatuut genieten.

De notie “beheersplan voor erfgoed”, die in het Brussels wetgevingsapparaat werd opgenomen in 2009, werd gepreciseerd ter gelegenheid van de goedkeuring van de ordonnantie tot wijziging van het BWRO van 15 maart 2013 (art. 12). Het beheersplan voor erfgoed is een “*globaal beheersinstrument met het oog op een samenhangend, harmonisch en eenvormig behoud van het betrokken onroerend erfgoed*”. Het bepaalt “*de te verwezenlijken doelstellingen voor het behoud, de middelen en werken om hiertoe te komen en de globale beheersvoorwaarden met het oog op een harmonisch behoud*” van het goed in kwestie. De aanvragen voor opstelling van een beheersplan voor erfgoed worden onderzocht door de Directie Monumenten en Landschappen van het BROH, en worden voor advies voorgelegd aan de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen. Deze aanvragen kunnen uitgaan van een derde of van de Regering zelf.

Op dit moment zijn er in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tal van gebieden die een dubbele bescherming genieten in het kader van natuurbehoud en erfgoedbescherming (zie maatregel 26). Dit betekent dat eenzelfde gebied kan worden gedekt door twee types van beheersplannen. Om dergelijke situaties te vermijden, machtigt de ordonnantie betreffende het natuurbehoud de Regering om “*de nodige beschikkingen te treffen voor de uitwerking van een gemeenschappelijke goedkeuringsprocedure*” (art. 119).

Bij gebrek aan een bundelende tool die ook rekening houdt met de sociale dimensie van de groene ruimten, moet een denkoefening worden gevoerd om “multifunctionele beheersplannen” te ontwikkelen die een visie op lange termijn promoten voor een duurzaam, harmonieus en doordacht beheer van de publieke en/of private groene ruimten. Het doel is het onderdeel natuur op hetzelfde niveau te zetten als de andere onderdelen (historisch, landschappelijk, recreatief) wanneer beslissingen worden genomen over de aanleg en het beheer van de parken en andere publieke groene ruimten.

Hoewel er op dit moment geen juridische basis is voor de opstelling van multifunctionele beheersplannen, vormt het Beheersplan van het Zoniënwoud uit 2003 een goed voorbeeld van een plan dat deze verschillende dimensies bevat, naast de “productiefunctie” van het bos.

De uitvoering van de beheersplannen zou bovendien gepaard moeten gaan met een beoordeling ervan. Terreinbeheerders willen vaak heel concrete informatie over hun terrein, om operationele beslissingen te kunnen nemen. Als verantwoordelijke administratie voor het beheer van vele (half)natuurlijke gebieden is het bijzonder van belang voor Leefmilieu Brussel te weten in hoeverre de uitgevoerde beheersmaatregelen het gewenste effect hebben. Om hierover gefundeerde uitspraken te kunnen doen, is de opmaak en de uitvoering van een beheeropvolgingskader noodzakelijk. De beoordeling van het beheer van de beschermde gebieden evenals de groene ruimtes beheerd door het Gewest, is trouwens bepaald in de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud (artikel 15, §1, 5°).

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

De Regering ziet toe op de ontwikkeling van beheersplannen voor de groene ruimten, met prioriteit voor de gewestelijke ruimten die worden beheerd door Leefmilieu Brussel. Voor zover mogelijk getuigen de ontwikkelde plannen van een multifunctionele benadering van de betrokken ruimten. Er zal ook worden gezorgd voor een monitoring van het beheer.

VOORSCHRIFT 1

Zonder afbreuk aan de bepalingen van het BWRO en de ordonnantie betreffende het natuurbehoud over het beheer van de beschermde gebieden (natuur- en/of erfgoedbescherming) zal Leefmilieu Brussel beheersplannen opstellen voor de ruimten die het beheert, en hierbij voorrang geven aan de parken in de ontwikkelingszone van het ecologisch netwerk (zie kaart hieronder).

In de mate van het mogelijke zullen deze beheersplannen een multifunctionele benadering van de betrokken ruimtes volgen. Ze zullen rekening houden met de bestemmingskaarten van de ruimten en zullen de strategieën voor onthaal van het publiek, die eerder werden vastgesteld, formaliseren (zie maatregel 1). Ze zullen ook de aspecten betreffende de instandhouding van het erfgoed omvatten en, in het geval van beschermde gebieden of landschappen die op de beschermingslijst staan, worden ontwikkeld in overleg met het BROH, zo nodig met het oog op de invoering van een beheersplan voor erfgoed in de zin van het BWRO.

Tegen 2020 moet minstens een derde van de gewestelijke parken over een beheersplan beschikken.

VOORSCHRIFT 2

In de beheersplannen krijgen de grote bomen een bijzondere aandacht, gelet op hun erfgoedwaarde en de tijd die een jonge boom nodig heeft om hetzelfde niveau van ecosysteemdiensten te bereiken. Het Gewest zal steunen op artikel 66 van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud om ze zo veel mogelijk te beschermen en te bevoordelen, zolang ze geen veiligheidsprobleem inhouden.

Hiervoor zullen een inventaris en een cartografie van de betrokken exemplaren worden opgesteld door Leefmilieu Brussel in samenwerking met de Directie Monumenten en Landschappen, als aanvulling bij de inventaris betreffende de opmerkelijke bomen die werd opgesteld met het oog op de bescherming van het erfgoed.

VOORSCHRIFT 3

Op basis van de ervaringen van Leefmilieu Brussel en het BROH zullen alle beheerders van publieke ruimten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden uitgenodigd om multifunctionele beheersplannen te ontwikkelen, goed te keuren en uit te voeren voor de groene ruimten waarvoor ze verantwoordelijk zijn.

VOORSCHRIFT 4

De Regering zal een denkoefening houden over de integratie van het “multifunctionele beheersplan” in het wetgevingsapparaat van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

VOORSCHRIFT 5

Tegen 2016 maakt Leefmilieu Brussel een beheermonitoringschema op waarbij volgende stappen aan bod komen:

- Analyse van de informatienoden bij verantwoordelijke terreinbeheerders over hun gebieden;
- Screening van de monitoring- en opvolgingsinitiatieven die nodig zijn om aan deze noden te beantwoorden;
- Prioritering van de uit te voeren beheeropvolgingsinitiatieven;
- Haalbaarheidsstudie voor de uitvoering van beheeropvolging.

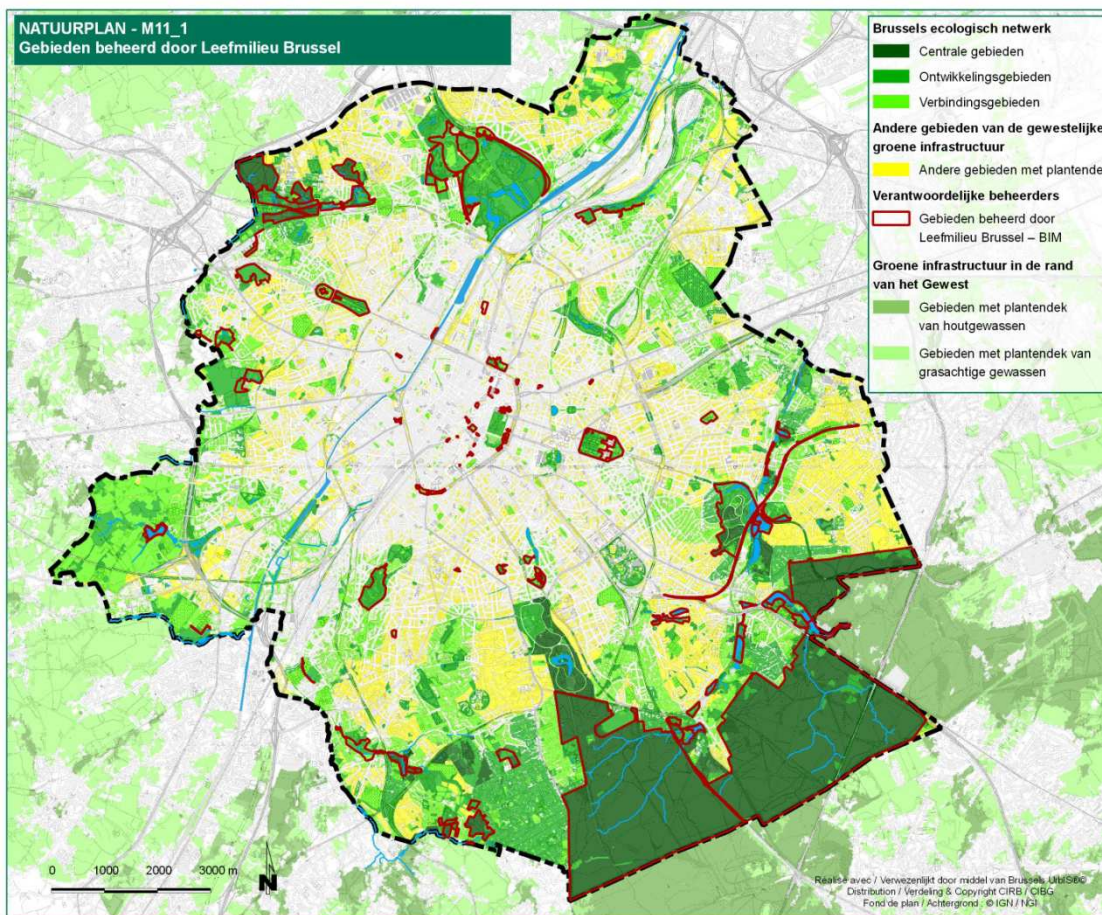
Tegen 2018 wordt dan een beheerdatbank opgemaakt en de prioritaire beheermonitoringinitiatieven worden uitgevoerd, desgevallend op basis van onafhankelijke wetenschappelijk studies.

KAART M11.1

Door Leefmilieu Brussel beheerde sites van het Brussels ecologisch netwerk

Bron: Leefmilieu Brussel – BIM – gebaseerd op Van den Balck (2011)

Elementen voor de interpretatie:

- Het Brussels ecologisch netwerk is gedefinieerd in artikel 3, 23° van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud. Het bestaat uit centrale gebieden, ontwikkelingsgebieden en verbidingsgebieden, zoals gedefinieerd in artikel 23, 24° tot 26°.
- In toepassing van deze definities is de functie van een site binnen het ecologische netwerk afhankelijk van:
  - haar biologische waarde;
  - haar effectieve of potentiële bijdrage aan het behoud of het herstel in een gunstige staat van instandhouding van de natuurlijke soorten en habitats van communautair en gewestelijk belang.
- Onder de verantwoordelijkheid van Leefmilieu Brussel – BIM vallen:
  - de ruimten die eigendom zijn van het Gewest of waarvoor het Gewest beschikt over een oppervlakterecht door erfpacht, huur of een terbeschikkingstellingsovereenkomst;
  - de waterlopen van eerste en tweede categorie, namelijk de Zenne, de Woluwe, de Molenbeek, de Linkebeek, de Geleysbeek, de Neerpedebeek en de Vogelzangbeek.

Leefmilieu Brussel – BIM beheert zo bijna 2.200 ha, waarvan 400 ha parken, 1.735 ha bossen en 54 ha natuurreservaten die gelegen zijn buiten de gewestelijke bossen.

12 PLANNEN ONTWIKKELEN EN UITVOEREN VOOR DE INRICHTING EN HET ECOLOGISCH BEHEER VAN DE RUIMTEN DIE VERBONDEN ZIJN AAN DE VERVOERSINFRASTRUCTUREN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 2

BETREFFENDE DOELSTELLING: HET ECOLOGISCH BEHEER VAN DE GROENE RUIMTEN UITBREIDEN EN VERSTERKEN

BELANG VAN DE MAATREGEL

Door hun overlangse configuratie spelen de ruimten die verbonden zijn aan de vervoersinfrastructuren, zoals de (snel)wegen, spoorwegen en kanalen, een belangrijke rol in het groene netwerk als verbindingsdoorgangen of ontwikkelingsgebieden van het ecologisch netwerk.

Een ecologisch beheer van de bermen en aanhorigheden kan dus een grote bijdrage leveren aan de versterking van het Brusselse groene netwerk en aan de ontwikkeling van het onthaalpotentieel voor wilde fauna en flora van de stad. Door de grote hoeveelheid biomassa die ze ontwikkelen in verhouding tot de oppervlakte die ze beslaan, nemen de bomen op dit vlak een bijzondere plek in. Dit natuurpotentieel van de bomen is overigens erkend in het ontwerp van GPDO, dat een aanzienlijke aanplanting van bomen voorziet voor de komende jaren. Op dit moment valt het beheer van de bomen onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten voor de gemeentelijke parken en wegen en van Mobiel Brussel voor de gewestwegen. Het beheer wordt uitgevoerd door de gemeentelijke en gewestelijke Diensten van de Groene Ruimten, maar ook door tal van onderaannemers. De oprichting van een platform dat al deze betrokken actoren én de andere belanghebbenden (waaronder de MIVB) verenigt, kan de samenwerkingsverbanden en de impact van de gevoerde acties versterken.

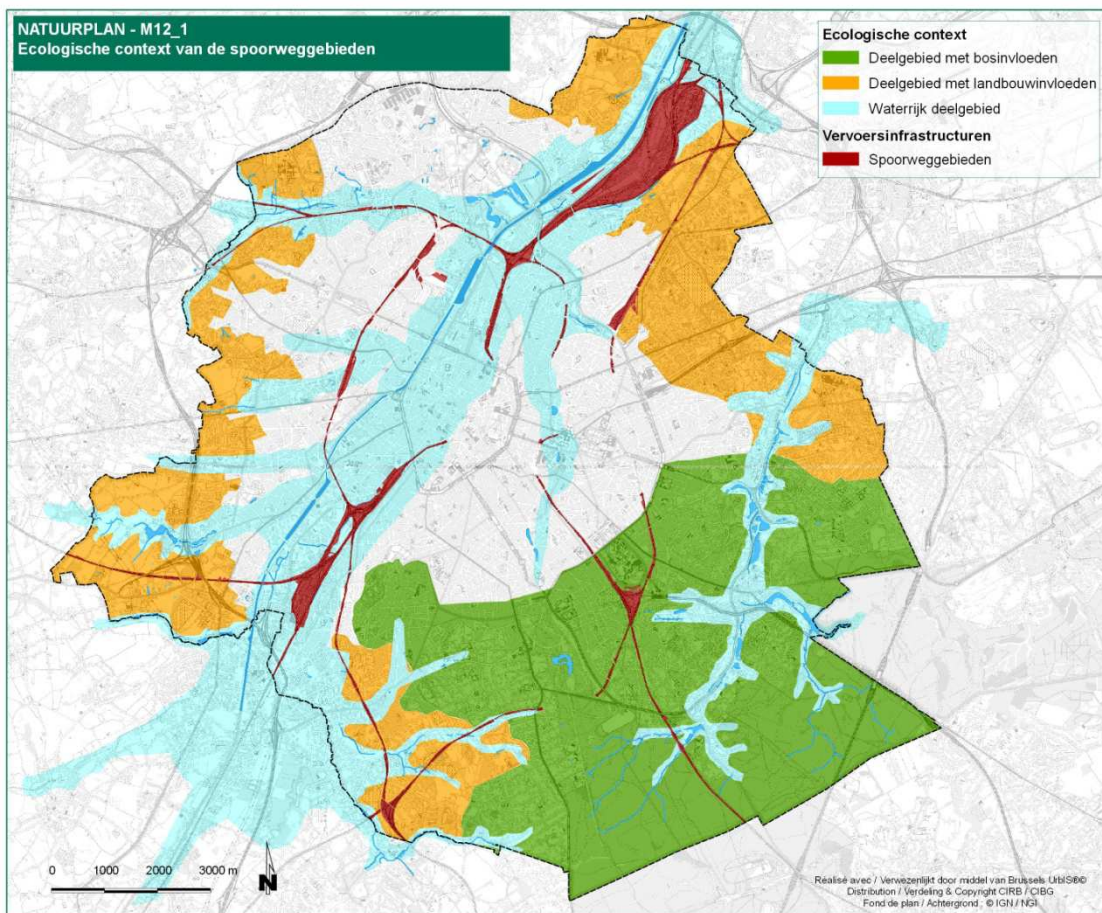
Infrabel staat in voor de exploitatie van de spoorlijnen en het beheer van de spoorwegbermen. In de zone Brussel bestaat al een lange traditie van informeel overleg tussen Infrabel en Leefmilieu Brussel. Een akkoord tussen beide instellingen voor een ecologische beheer van de spoorwegbermen bestaat al sinds de jaren '90. In 2011 werd een aanvang genomen met een ecologische inventaris van de bermen van de hoofdstad. Op basis van deze inventaris werd van start gegaan met de opstelling van een plan voor het beheer van alle spoorwegbermen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

KAART M12.1

Ecologische context van spoorwegzones in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Leefmilieu Brussel – BIM – gebaseerd op Gryseels & Onclincx (1994)

Elementen voor de interpretatie:

- Door studie van de natuurlijke, historische en culturele factoren en van de ontwikkeling van de stad en van het netwerk van infrastructuur kunnen vier landschappelijke deelgebieden worden onderscheiden die het Brussels Gewest kenmerken (Gryseels & Onclincx, 1994):
  - een dicht verstedelijkt deelgebied;
  - een deelgebied met bosinvloeden;
  - een deelgebied met landbouwinvloeden;
  - een waterrijk deelgebied, van valleien, dat de drie voorgaande deelgebieden deels overlapt.
- Een groot deel van de oppervlakte van de spoorwegzones ligt in het waterrijke deelgebied.

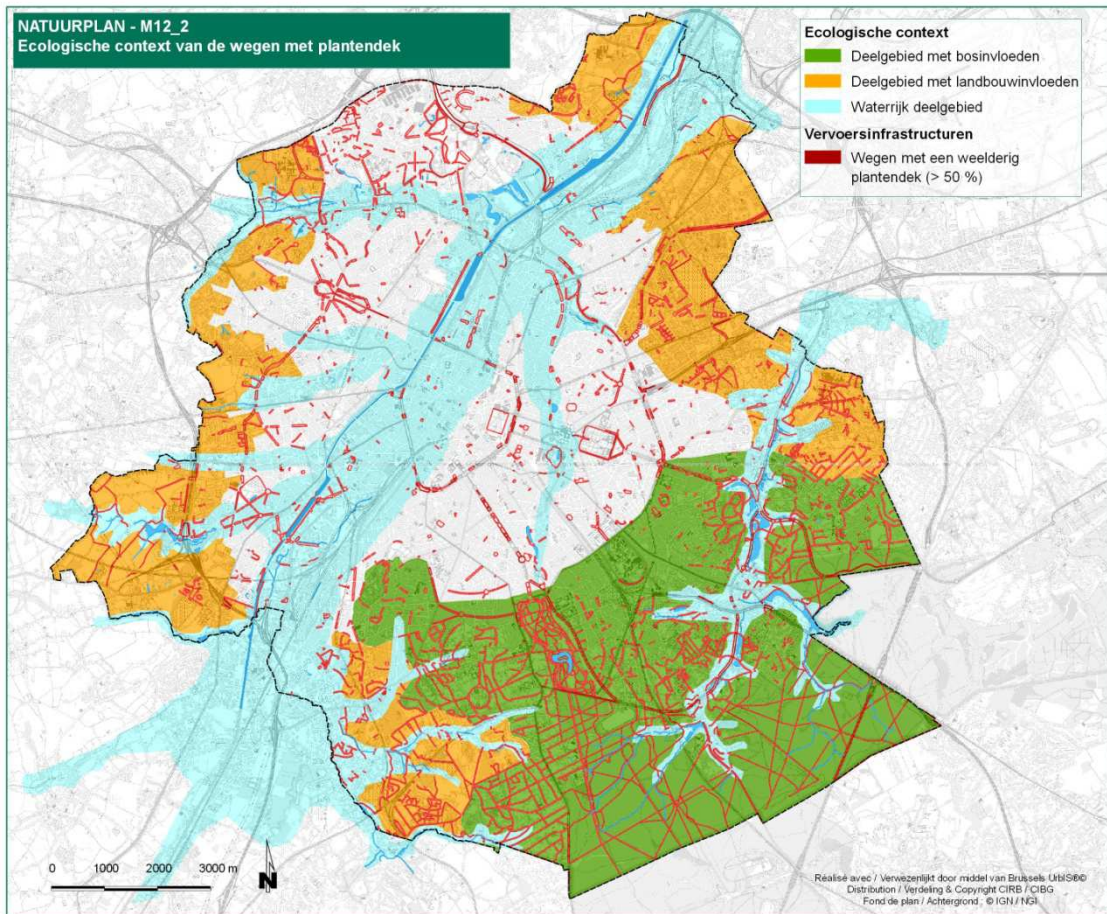
Mobiel Brussel toont al enkele jaren belangstelling voor ecologisch maai-beheer, en heeft een informeel overleg gehad met Leefmilieu Brussel om zijn bestekken aan te passen. Er zijn overeenkomsten tussen Leefmilieu Brussel en Mobiel Brussel om tegen 2012 ecologischer te maaien op een aantal berm- en taluds langs de wegen. Een beheersplan is in opstellingsfase. Deze aanpak zou moeten worden uitgebreid naar het beheer van het bomenerfgoed.

KAART M12.2

Ecologische context van de openbare wegen met veel begroeiing in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Leefmilieu Brussel – BIM – gebaseerd op Gryseels & Onclincx (1994)

Elementen voor de interpretatie:

- ➔ Door studie van de natuurlijke, historische en culturele factoren en van de ontwikkeling van de stad en van het netwerk van infrastructuur kunnen vier landschappelijke deelgebieden worden onderscheiden die het Brussels Gewest kenmerken (Gryseels & Onclincx, 1994):
  - een dicht verstedelijkt deelgebied;
  - een deelgebied met bosinvloeden;
  - een deelgebied met landbouwinvloeden;
  - een waterrijk deelgebied, van valleien, dat de drie voorgaande deelgebieden deels overlapt.
- ➔ Op deze kaart worden enkel de openbare wegen met veel begroeiing (meer dan 50 %) weergegeven.

Terwijl het grote ecologische belang van de ruigten van de zone van de Haven van Brussel zeer goed gedocumenteerd is, stelt de ongunstige structuur van de kanaaloevers een groter probleem. In deze zones is het tekort aan groene ruimten die toegankelijk zijn voor het publiek ook het schrijnendst. Er is dus een groot potentieel, op dit niveau, voor de ontwikkeling van het groene netwerk.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Het Gewest zal de beheerders van de ruimten die horen bij de vervoersinfrastructuren aanmoedigen om hun inspanningen op het vlak van inrichting en ecologisch beheer te verhogen. De hulp die Leefmilieu Brussel op dit vlak biedt, zal worden voortgezet, en de beheersplannen die op dit moment worden opgesteld, zullen worden afgewerkt en vervolgens toegepast op het terrein.

VOORSCHRIFT 1

Uiterlijk tegen 2015 zal Leefmilieu Brussel, in samenwerking met Infrabel en Mobiel Brussel, de laatste hand leggen aan de inrichtingsplannen en ecologische beheersplannen die op dit moment worden opgesteld.

VOORSCHRIFT 2

Zoals bepaald in het kader van de maatregel betreffende de versterking van de aanwezigheid van natuur in de publieke ruimten, zal het Gewest zich baseren op het bestaan en de ervaring van de werkgroep die in 2010 door Leefmilieu Brussel en Mobiel Brussel in het leven werd geroepen om een platform "Bomen, natuur en landschap" te creëren. Dit platform verenigt de verschillende beheerders van de vervoersinfrastructuren en de eraan verbonden ruimten (Infrabel, Mobiel Brussel, de Haven van Brussel, de MIVB, Leefmilieu Brussel, de gemeente, enz.).

Het platform zal zich bezig houden met de aanmoediging en de coördinatie van de vegetalisatie/"ontharding" van de openbare ruimten (zie maatregel 2), en zal uiterlijk tegen 2016 ook een standaardbestek opstellen dat de technische bepalingen omvat voor de inrichting en het ecologisch beheer van de directe omgeving van de vervoersinfrastructuren.

VOORSCHRIFT 3

De modaliteiten voor overname door Leefmilieu Brussel van het beheer van vakken die op de beheersplannen als gevoeliger zijn aangeduid, waardoor een bijzondere expertise vereist is voor het beheer ervan, zullen eveneens worden vastgelegd tegen 2016 in overleg met de betrokken beheerders.

VOORSCHRIFT 4

De hoge bomen zullen een bijzondere aandacht krijgen, gelet op hun erfgoedwaarde en de tijd die een jonge boom nodig heeft om hetzelfde niveau van ecosysteemdiensten te bereiken. Het Gewest zal steunen op artikel 66 van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud om ze zo veel mogelijk te beschermen en te bevoordelen, zolang ze geen veiligheidsprobleem inhouden.

13DE MECHANISMEN VAN ONDERSTEUNING VAN DE NATUUR COÖRDINEREN EN IN GOEDE BANEN LEIDEN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 2

BETREFFENDE DOELSTELLING: HET ECOLOGISCH BEHEER VAN DE GROENE RUIMTEN UITBREIDEN EN VERSTERKEN

BELANG VAN DE MAATREGEL

Een van de sleutels om de toepassing van nieuwe, milieuvriendelijkere praktijken te promoten, naast bewustmaking en het verschaffen van ad-hoertools, bestaat erin de nagestreefde beheerspraktijken financieel aantrekkelijker te maken. De ontwikkeling van een coherent systeem van "natuurpremies" stelt het Gewest in staat steun te verlenen aan concrete gebaren die de natuur ten goede komen, en die worden gesteld door de Brusselse actoren, zowel overheden als particulieren, ondernemingen en vzw's.

Het Gewest beschikt al over een systeem van hulp en steun aan verenigingen, ondernemingen en overheden dat acties voor de bescherming en de ontwikkeling van de natuur in het Brussels Gewest aanmoedigt. Dit systeem omvat:

- subsidies aan verenigingen voor de studie en de follow-up van de fauna en de flora, voor de huisvesting en verzorging van zieke of gewonde wilde dieren, voor het beheer van erkende natuurrezervaten of voor de bewustmaking en educatie voor natuurbehoud;
- subsidies toegekend aan de gemeente voor het zwerfkattenbeleid (BBHR van 1/12/2007);
- subsidies toegekend in het kader van de projectoproepen "Groene wijken";
- subsidies toegekend aan de eigenaars van beschermde gebouwen voor onderhouds- en herstelwerken van de vegetale onderdelen (BBHR van 30/04/2003: bomen en bomenrijen, bomengroepen, oevers, grasperken, enz.);
- steun bij investeringen voor de uitvoering groendaken en aanplantingen (BBHR van 2/4/2009).

De goedkeuring van een duidelijk en transparant kader dat de basiscriteria vastlegt voor de toekenning, het gebruik en de controle van subsidies, en dat de bakens bepaalt voor vaststelling van de bedragen ervan, maakt het overigens mogelijk de overheidsbeslissingen te objectiveren, en dus een correcte en eerlijke behandeling te garanderen. Een duidelijk en transparant systeem heeft bovendien het voordeel dat de potentiële aanvragers hun projecten beter kunnen plannen in het voordeel van de natuur, en dat ze de uiteindelijke financiële gevolgen ervan beter kunnen beoordelen.

Het systeem van steunmaatregelen zal de uitvoering van de doelstellingen op het vlak de versterking van de coherentie van het groene netwerk en het Brusselse ecologische netwerk ondersteunen, doordat het de ontwikkeling aanmoedigt van de voorwaarden die nodig zijn om de ecologische en biologische kwaliteiten van de groene ruimten te beschermen of op te waarderen..

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Het steunsysteem omvat bestaande premies en subsidies die desgevallend bestendig en nauwkeurig omschreven moeten worden. Het wordt aangevuld met nieuwe subsidiemogelijkheden waarvoor Leefmilieu Brussel een duidelijk omschreven kader zal voorstellen. Deze nieuwe mogelijke subsidies hebben betrekking op:

- de versterking van de aanwezigheid van natuur in het centrum van de stad;
- de ontwikkeling van het ecologisch beheer van de groene ruimten in het algemeen en van open milieus en milieus met hoge biologische waarde in het bijzonder;
- het behoud, het beheer en de ontwikkeling van kleine elementen van het ecologisch netwerk.

Dit premie- en subsidiesysteem zal deels steunen op:

- de synthetische indicator voor beoordeling van de inaanmerkingneming van de natuur in de projecten (zie maatregel 9);
- het referentiesysteem voor ecologisch beheer van de groene ruimten (zie maatregel 10).

In voorkomend geval kan een deel van de premies worden uitgekeerd in "Eco-irissen" of in een andere complementaire munt, indien dit zinvol wordt geacht door de betrokken partijen.

VOORSCHRIFT 1

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering neemt de nodige maatregelen om de ondersteuningsmechanismen voor de realisatie van de doelstellingen van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud te coördineren en in goede banen te leiden.

In voorkomend geval zullen de basiscriteria voor de toekenning, het gebruik en de controle van de subsidies in het kader van deze bepalingen worden herzien, en op een lijn worden gezet met de indicatoren en referentiesystemen die werden ontwikkeld om de inaanmerkingneming van de natuur in de projecten en in het ecologisch beheer van de groene ruimten te beoordelen.

14DE GOEDE PRAKTIJKEN VOOR BEHEER VAN DE GROENE RUIMTEN PROMOTEN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 2

BETREFFENDE DOELSTELLING: HET ECOLOGISCH BEHEER VAN DE GROENE RUIMTEN UITBREIDEN EN VERSTERKEN

BELANG VAN DE MAATREGEL

Hoewel het ecologisch en gedifferentieerd beheer steeds beter gekend is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de uitvoering ervan steeds meer verspreid, is er nood aan meer gewestelijke steun aan de lokale actoren voor goede inrichtings- en beheerspraktijken in het voordeel van de wilde fauna en flora. Het delen en verspreiden van informatie over de goede beheerspraktijken maakt deel uit van de grote aanbevelingen die naar voor zijn gekomen uit de participatieprocessen voor de opstelling van het onderhavige plan.

De opstelling en terbeschikkingstelling van beheerstools, de organisatie van ontmoetingen en opleidingen, de verzameling en verspreiding van goede inrichtings- en beheerspraktijken, maken het mogelijk de kennis, vaardigheden en motivatie van de beheerders en teams op het terrein te ontwikkelen. Dit versterkt hun vermogen om bij te dragen tot de ontwikkeling van de natuur en de biodiversiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De Brusselse Vereniging van Plantsoenbeheerders (BVPB) is een professionele vzw die zich toelegt op de opleiding van de ambtenaren van besturen en overheidsinstellingen die actief zijn in de domeinen die te maken hebben met de groene ruimten. Deze vereniging streeft deze doelstellingen reeds op grote schaal na, en is dan ook juist geplaatst als potentiële partner van de Regering voor de promotie van goede beheerspraktijken voor de groene ruimten.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

De uitvoering van deze maatregel gebeurt in twee stukken: het deel “creatie en verspreiding van tools” en het deel “ontmoetingen en opleidingen”.

VOORSCHRIFT 1

Vanaf 2014 en volgens beschikbaarheid zal Leefmilieu Brussel de volgende tools verzamelen en, in voorkomend geval, ontwikkelen en bijhouden, die ze vervolgens ter beschikking zal stellen van de beheerders van de groene ruimten:

- het referentiesysteem voor het ecologisch beheer van de groene ruimten (zie maatregel 10);
- fiches van goede praktijken over de ecologische inrichting en het ecologisch onderhoud van de groene ruimten en over het duurzaam onthaal van het publiek;
- technische standaardbepalingen voor de bestekken betreffende de ecologische inrichting en het ecologisch onderhoud van de groene ruimten.

In het kader van de verspreiding van de goede praktijken zullen de voorbeeldpraktijken en -projecten van de Brusselse actoren in de kijker worden gezet.

VOORSCHRIFT 2

Vanaf 2015 zal Leefmilieu Brussel toezicht houden op de organisatie, in samenwerking met de beroepsverenigingen, van seminaries en andere evenementen ten behoeve van de beheerders van groene ruimten en de teams op het terrein, om hen de kans te geven zich de hen ter beschikking gestelde beheerstools eigen te maken en om hen een ruimte te bieden voor ontmoetingen rond en uitwisselingen over goede praktijken.

VOORSCHRIFT 3

Een dienst voor hulp en advies op maat voor de beheerders van groene ruimten zal eveneens worden ondersteund door het Gewest²⁰. Leefmilieu Brussel zal samen met de beroepsorganisaties de beste organisatieformules bestuderen die moeten worden ontwikkeld opdat deze dienst in 2015 uit de startblokken zou kunnen schieten.

²⁰ Zie <http://www.gestiondifferenciee.be/professionnel/accueil/9/2>

15DE BEHEERSPLANNEN VAN DE BESCHERMDE GEBIEDEN UITVOEREN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 1

BETREFFENDE DOELSTELLING: ONTHAAL VAN WILDE DIEREN EN PLANTEN EN STADSONTWIKKELING MET ELKAAR VERZOENEN

BELANG VAN DE MAATREGEL

De natuurlijke gebieden en de soorten hebben verschillende statuten in het Brussels Gewest. Enerzijds zijn er de natuurreservaten en de bosreservaten, en anderzijds de Natura 2000-gebieden die bestaan uit kerngebieden en verbindingsgebieden.

Deze sites krijgen een actieve bescherming en zijn het voorwerp van beheersmaatregelen die het behoud van hun biologische waarde moeten garanderen²¹.

De natuurreservaten vallen onder de strengste natuurbeschermingsstelsels. Het is er in het bijzonder verboden te bouwen of het bodemreliëf te wijzigen, vegetatie uit te trekken of de wilde diersoorten te verstoren. Het Gewest telt 14 natuurreservaten en 2 bosreservaten die respectievelijk 127 ha en 112 ha beslaan. Alle gewestelijke natuurreservaten of bosreservaten liggen binnen een Natura 2000-gebied, met uitzondering van de natuurreservaten Vogelzang, Moeraske en Zavelenberg.

Drie natuurgebieden zijn erkend als gebieden van communautair belang in de zin van richtlijn 92/43/EG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en zijn geïntegreerd in het Europees netwerk Natura 2000 sinds december 2004.

Deze gebieden zijn: (1) het Zoniënwoud met bosrand, aangrenzende bosgebieden en Woluwevallei, (2) de bossen en open gebieden in het zuiden van het Gewest – complex “Verrewinkel-Kisendaal” en (3) de bossen en vochtige gebieden van de Molenbeekvallei in het noordwesten van het Gewest – complex “Laarbeek-Dielegem-Poelbos-Moeras van Jette en Ganshoren”. De drie gebieden beslaan samen een oppervlakte van ongeveer 2.300 ha. Ze bestaan uit een geheel van 48 gebieden, waarvan 37 kerngebieden, die essentieel zijn voor het behoud van de habitats en de aanwezige soorten, en 11 verbindingsgebieden die de kerngebieden onderling verbinden.

De ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud garandeert de bescherming van deze Natura 2000-gebieden. In hoofdstuk 5 voert ze hiervoor een mechanisme in voor uitvoering van een passende beoordeling van de effecten, dat garandeert dat de staat van instandhouding van de natuurlijke habitats en de soorten op het moment van de identificatie van de sites in 2003 minstens behouden blijft.

De omzetting van richtlijn 92/43 zal echter pas volledig zijn na goedkeuring door de Regering van de aanwijzingsbesluiten, zoals vereist door de Richtlijn. Deze besluiten moeten in het bijzonder de instandhoudingsdoelstellingen vermelden voor elk type van natuurlijke habitat en voor elke soort waarvoor de site is aangewezen. Zoals hoger vermeld moeten deze instandhoudingsdoelstellingen minstens garanderen dat de natuurlijke habitats en de soorten van communautair en gewestelijk belang behouden worden in hun staat van instandhouding van 2003. Maar indien dit mogelijk en wenselijk is, kunnen de instandhoudingsdoelstellingen ook streven naar een verbetering van de staat van instandhouding van deze habitats en soorten.

Het bepalen van deze doelstellingen is zeer belangrijk, aangezien ze zullen dienen als referentie, enerzijds voor de passende beoordeling van de effecten van de plannen en projecten, die wordt opgelegd door hoofdstuk 5 van de ordonnantie, en anderzijds voor het bepalen van de beheersmaatregelen die in elk van de gebieden moeten worden getroffen. Deze beheersmaatregelen moeten het minstens mogelijk maken de aantasting van de natuurlijke habitats en de soorten in de drie gebieden te vermijden, of zelfs ze in hun staat van instandhouding herstellen.

Conform de natuurordonnantie zullen deze beheersmaatregelen worden toegelicht in de beheersplannen die moeten worden goedgekeurd door de Regering.

²¹ Deze beschermingsstelsels komen bij de stelsels voor passieve bescherming van de groengebieden, groengebieden met hoge biologische waarde, parkgebieden, sport- of ontspanningsgebieden in open lucht, begraafplaatsen en bosgebieden die zijn vastgelegd in het GBP. Overigens krijgen andere gebieden een beschermingsstatuut als beschermd landschap krachtens het beleid voor bescherming van het erfgoed.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Conform de procedures die in artikelen 44, 50 en 52 van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud zijn vastgelegd, zal de Regering de aanwijzingsbesluiten van de drie Natura 2000-gebieden moeten goedkeuren, beheersplannen moeten goedkeuren voor de 48 habitats van deze gebieden en, in voorkomend geval, beheerscontracten moeten sluiten met de betrokken eigenaars en gebruikers. Nieuwe aanwijzingsbesluiten en beheersplannen moeten ook worden goedgekeurd voor de drie natuurreservaten die niet in Natura 2000-gebieden gelegen zijn.

VOORSCHRIFT 1

Leefmilieu Brussel zal ontwerpen van aanwijzingsbesluiten opstellen voor de drie Natura 2000-gebieden en ze uiterlijk in juni 2014 voorleggen aan de bevoegde minister. Het zal ook wijzigingsvoorstellen opstellen voor de aanwijzingsbesluiten van de drie natuurreservaten die gelegen zijn buiten Natura 2000.

Leefmilieu Brussel zal ontwerp-beheersplannen opstellen voor de 48 Natura 2000-gebieden en de drie natuurreservaten die gelegen zijn buiten Natura, en zal deze plannen voorleggen aan de bevoegde minister. Het zal onderhandelen met de bevoegde minister, en hem de beheerscontracten voor deze gebieden voorleggen, die werden gesloten met de betrokken eigenaars en gebruikers.

VOORSCHRIFT 2

Zodra het beheer van de gebieden is overgenomen, zullen ze worden beheerd conform de beheersplannen om de vastgelegde instandhoudingsdoelstellingen te bereiken.

16 ACTIEVE BESCHERMINGSMAATREGELEN TREFFEN VOOR DE PLANTEN- EN DIERSOORTEN DIE TOT HET ERFGOED BEHOREN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 3

BETREFFENDE DOELSTELLING: ONTHAAL VAN WILDE DIEREN EN PLANTEN EN STADSONTWIKKELING MET ELKAAR VERZOENEN

BELANG VAN DE MAATREGEL

De ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud machtigt de Regering om, op voorstel van Leefmilieu Brussel, actieve beschermingsmaatregelen te treffen voor de beschermde dier- en plantensoorten, en vooral voor de soorten van gewestelijk belang die worden bedoeld in bijlage II.4 en voor de soorten van communautair belang die worden bedoeld in bijlage IV, a) en b) van richtlijn 92/43/EEG (art. 71).

Voor meer doeltreffendheid op het terrein en met het oog op een brede bewustmaking, is het belangrijk de actoren van de stadsontwikkeling hier zoveel mogelijk bij te betrekken: vakmensen uit verschillende sectoren die betrokken zijn bij de bedoelde acties, vertegenwoordigers van de burgermaatschappij, omwonenden, ...

Bij lezing van het rapport over de staat van de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Leefmilieu Brussel, 2012) en rekening houdend met de gewestelijke stedelijke context zullen in de eerste plaats acties worden ondernomen met betrekking tot de soorten van de vochtige en watergebieden en tot de soorten die voorkomen in het stadscentrum.

Hoewel de Zenne en zijn bijrivieren aan de oorsprong liggen van de welvaart van de stad en hoewel het logo van het Gewest, de gele lis, een typische soort is van de vochtige milieus, hebben deze laatste sterk geleden onder de verstedelijking. Tal van vochtige gebieden zijn opgedroogd en zijn vandaag verdwenen. De heraanleg van een netwerk van vochtige gebieden en waterpartijen met natuurlijke oevers vormt dan ook een bijzonder belangrijke uitdaging voor de Brusselse fauna en flora, in het bijzonder voor de kikkvorsachtige soorten waarvan het grootste deel zeldzaam tot zeer zeldzaam is.

Meer in het algemeen neemt de specifieke diversiteit van de meeste groepen van soorten sterk af door de toename van de graad van verstedelijking. Dit heeft tot gevolg dat de contacten die de bewoners van het stadscentrum hebben met wilde planten en dieren beperkt blijft tot enkele alledaagse soorten. Het is dus belangrijk ook in te grijpen in het hart van de verstedelijkte gebieden, om hun vermogen om biodiversiteit te onthalen, te vergroten.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

In de periode die het onderhavige plan beslaat, zal het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn acties dus concentreren op enerzijds het onthaal van de fauna in de gebouwen en anderzijds de ontwikkeling van kleine verbindingengebieden voor de fauna en de flora van de vochtige en watergebieden.

Tegelijk zal het Gewest samen met de gemeenten een actiecampagne worden georganiseerd, om de betrokkenheid van de lokale actoren te bevorderen.

VOORSCHRIFT 1

Tegen 2016 zal de Brusselse Hoofdstedelijke Regering actieplannen goedkeuren om de instandhouding te verbeteren van:

- de zwaluwen en de gierzwaluwen, en meer in het algemeen de soorten van gewestelijk belang die hun nesten bouwen in gebouwen;
- de soorten van de vochtige en watergebieden (actieplan mares) en meer bepaald de amfibieën en de gele lis.

Hiervoor zal Leefmilieu Brussel actieplannen voorstellen tegen half 2015 ten laatste.

17DE DOORLATENDHEID VAN DE VERVOERSINFRASTRUCTUREN VOOR DE FAUNA VERBETEREN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 3

BETREFFENDE DOELSTELLING: ONTHAAL VAN WILDE DIEREN EN PLANTEN EN STADSONTWIKKELING MET ELKAAR VERZOENEN

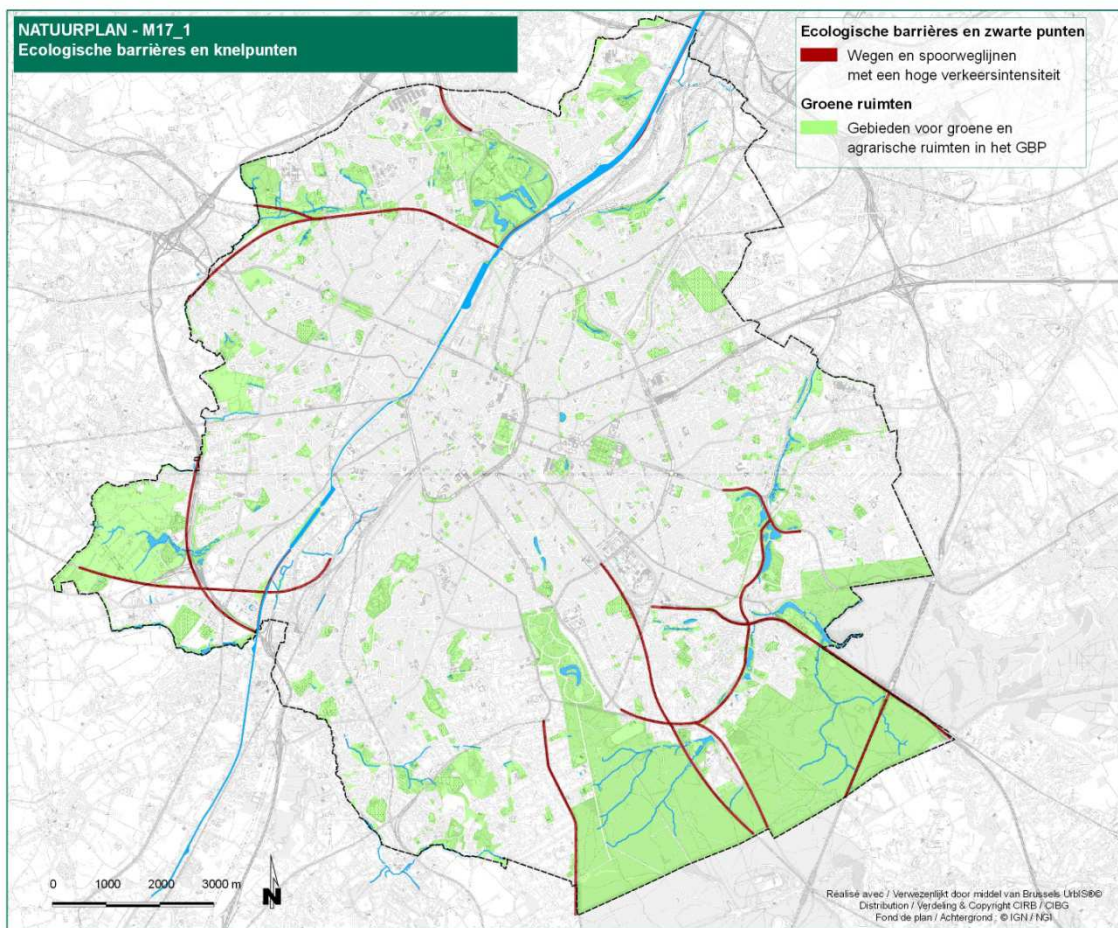
BELANG VAN DE MAATREGEL

Vervoersinfrastructuren zoals (snel)wegen, spoorwegen en kanalen spelen een belangrijke rol in het ecologisch netwerk. Deze rol kan positief zijn wanneer de ecologische verbindingen overlangs lopen (zie maatregel 12), maar ook zeer negatief wanneer deze infrastructuren transversaal liggen en obstakels vormen voor de verplaatsingen van de fauna en de flora. De hoge sterftcijfers van de populaties wanneer dieren die de infrastructuren trachten over te steken worden aangereden door voertuigen, of soms de onmogelijkheid over te steken, zorgen voor een ecologisch barrière-effect. Door maatregelen voor herverbinding in te voeren, kan het ecologisch netwerk worden versterkt, wat essentieel is om de versnippering van het grondgebied tegen te gaan en de dieren de vrijheid te geven om zich tussen de ruimten te bewegen.

KAART M17.1

Ecologische barrières en zwarte punten verbonden aan de transportinfrastructuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Leefmilieu Brussel – BIM – gebaseerd op Van den Balck (2011)

Elementen voor de interpretatie:

- De openbare wegen die een ecologische barrière vormen, zijn de wegen met een verkeersintensiteit van meer dan 10.000 voertuigen per dag (Van den Balck, 2011). Ook de spoorweglijnen met een hoge verkeersintensiteit vormen belangrijke zwarte punten voor de ecologische connectiviteit. Door het Brusselse deel van het Zoniënwoud lopen de ring R0, de Waversesteenweg (E411), de Terhulpesteenweg, de spoorweglijn nr. 161 en de Tervurenlaan.

Het herstel van de connectiviteit in het Zoniënwoud is een bijzonder belangrijk element voor de ontwikkeling van de biodiversiteit, niet alleen in het bos maar in het hele Gewest. Het Zoniënwoud is immers een kerngebied van het ecologisch netwerk vanwaaruit de fauna zich verspreidt over de andere groene ruimten. Deze connectiviteit moet gegarandeerd zijn, zowel binnen het Zoniënwoud als tussen dit bos en andere grote bossen zoals het Meerdaalwoud en het Hallebos. Studies naar de herverbinding worden uitgevoerd in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in het Vlaams Gewest. Voor elk Gewest werden de prioriteiten bepaald. Op Brussels niveau heeft Infrabel een eerste ecoduct gebouwd in het kader van het op 4 sporen brengen van lijn 161. De FODMV voert op dit moment een haalbaarheidsstudie uit over de aanleg van een tweede ecoduct boven de Terhulpssteenweg, dat gefinancierd zou worden uit het Beliris-fonds. Deze twee ecoducten moeten de bewegingsvrijheid van de soorten in een meer dan 2.000 ha groot bosgebied helpen bevorderen.

Een project van herverbinding ter hoogte van de E411 en de R0 dat in samenwerking met het Vlaams Gewest werd ontwikkeld, werd goedgekeurd door de Europese Commissie in het kader van het programma Life+ (OZON-project). Dit project omvat de bouw van een ecoduct, hangbruggen (touwbruggen voor soorten die op bomen leven), ecodoorgangen en een verbetering van de bestaande tunnels.

Ieder jaar sterven tientallen tot honderden amfibieën onder de wielen van wagens in de periode waarin ze zich verplaatsen van hun overwinteringsplaats naar hun voortplantingsplek. Met de hulp van het verenigingsveld heeft Leefmilieu Brussel een kaart opgesteld van de zwarte punten waar de kikvorsachtigen elk jaar onder de wielen terechtkomen tijdens hun trek. Daarnaast organiseren de verenigingen voor natuurbescherming elk jaar acties om de paddentrek op bepaalde wegen te vergemakkelijken, vooral in het Zoniënwoud. Er is duidelijk nood aan steun voor deze verenigingen, en het probleem moet worden aangepakt op schaal van het hele Gewest. Hiervoor moeten acties worden ondernomen om de beheerders van de wegen bewust te maken en op te leiden.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

In het kader van de uitvoering van dit plan zal het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de uitvoering van de haalbaarheidsstudie over een ecobrug boven de Terhulpssteenweg volgen. Het Gewest zal meewerken aan het OZON-project dat tot doel heeft de blokken van het Zoniënwoud die door de E411 en de R0 gescheiden zijn, weer met elkaar te verbinden.

Daarnaast zal het Gewest een jaarlijkse subsidie toekennen aan de verenigingen die helpen bij de paddentrek, en zal het werken aan de bewustmaking en de opleiding van de wegbeheerders om hen aan te sporen aanpassingen uit te voeren die soms heel eenvoudig zijn, maar die een structurele oplossing zouden bieden voor het probleem van de versnippering.

VOORSCHRIFT 1

In samenwerking met Beliris, Mobiel Brussel, het BROH en Leefmilieu Brussel zal de FODMV eind 2014 de laatste hand leggen aan de haalbaarheidsstudie over de bouw van een ecobrug over de Terhulpssteenweg.

VOORSCHRIFT 2

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zal samen met het Vlaams Gewest (ANB, AWW) meewerken aan de uitvoering van het OZON-project in 2014-2017. Dit project omvat de bouw van een ecoduct, een ecodoorgang en hangbruggen en de verbetering van de tunnels om de verschillende delen van het Zoniënwoud weer met elkaar te verbinden.

VOORSCHRIFT 3

Uiterlijk tegen 2018 zal Leefmilieu Brussel de basis leggen voor een monitoring van de doeltreffendheid van de uitgevoerde herverbindingswerken.

18 HET BEHEER VAN DE INVASIEVE UITHEEMSE SOORTEN OPTIMALISEREN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 2

BETREFFENDE DOELSTELLING: ONTHAAL VAN WILDE DIEREN EN PLANTEN EN STADSONTWIKKELING MET ELKAAR VERZOENEN

BELANG VAN DE MAATREGEL

Uitheemse soorten zijn soorten die door de mens werden geïntroduceerd in een gebied buiten hun natuurlijke verspreidingsgebied. De meeste uitheemse soorten stellen geen problemen en houden geen gevaar in voor de biodiversiteit. Sommige ervan zijn zelfs onmisbaar en nuttig in onze samenleving, zoals bepaalde uitheemse insecten die gewassen beschermen. Toch zijn er ook soorten die risico's inhouden.

Wanneer een uitheemse soort zich vestigt en zich op explosieve wijze gaat voortplanten, kan ze grote schade veroorzaken. In dit geval spreekt men over invasieve uitheemse soorten. In het algemeen gaat men uit van een verhouding van 1 invasieve soort op 1000 geïntroduceerde soorten. In Europa werden al meer dan 11.000 uitheemse soorten opgemerkt in het wild. Het aantal invasieve uitheemse soorten in Vlaanderen wordt geraamd op 100.

Invasieve uitheemse soorten kunnen een echt negatieve impact hebben op de biodiversiteit, maar ook op de economie en de volksgezondheid. Op wereldschaal worden biologische invasies door uitheemse soorten vandaag beschouwd als een van de belangrijkste bedreigingen voor de biodiversiteit.

In 2010 heeft de Europese Unie minstens 12 miljard euro uitgegeven aan maatregelen gericht op de controle van de verspreiding van invasieve soorten en om de schade te herstellen. In Nederland werden de kosten die verband houden met de invasieve uitheemse soorten (preventie, bestrijding en schade) geraamd op 1,3 miljard euro per jaar in 2007.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt het regelgevend kader voor de maatregelen voor preventie en bestrijding van invasieve soorten gegeven door de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud (artikelen 77 en 78).

Sinds 2009 co-financiert het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het Europese project LIFE+ AlterIAS. Dit vierjarig communicatieproject tracht de sector van de tuinbouw en de groenteteelt te sensibiliseren om de teelt en de verkoop van invasieve uitheemse soorten af te schaffen, en promoot de keuze voor alternatieve soorten.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Met betrekking tot de invasieve uitheemse soorten bestaat de doelstelling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest erin de hinder te verminderen en het aandeel van de inheemse soorten op het grondgebied van het Gewest te verbeteren.

Hiervoor zal, in overeenstemming met de internationale verdragen en de Europese richtlijnen, in de eerste plaats prioriteit worden gegeven aan de preventie en de bewustmaking van de burger en de sector. Op de tweede plaats komen acties van opsporing en tijdige interventies, en tot slot de controle en de reductie van de populaties.

Bij de preventieacties zal prioriteit worden gegeven aan de acties van herstel en versterking van de inheemse biodiversiteit (zie in het bijzonder maatregelen 15 en 16).

Voor een hogere efficiëntie op het terrein en vanuit een perspectief van een ruimere bewustmaking, zullen vakmensen uit de verschillende betrokken sectoren, vertegenwoordigers van de burgermaatschappij en geïnteresseerde particulieren van nabij betrokken worden bij de ondernomen acties.

Er zal echter alleen worden ingegrepen wanneer de soorten in kwestie een gevaar inhouden voor de doelstellingen op het vlak van de instandhouding van de natuur en/of de volksgezondheid, of een gevaar op economisch vlak.

De meeste uitheemse soorten in het Brussels Gewest ontsnappen dus aan de maatregel. De beslissing om in te grijpen hangt af van de aard en de omvang van het veroorzaakte probleem, en van de sociale en financiële inspanningen die de interventie vraagt (kosten-batenverhouding).

VOORSCHRIFT 1

Leefmilieu Brussel zal vanaf 2015 een communicatiecampagne opzetten om de actoren aan te sporen mee de strijd tegen de uitheemse soorten aan te gaan. Deze campagne verspreidt de resultaten en de conclusies van het project AlterIAS onder de burgers.

VOORSCHRIFT 2

Uiterlijk tegen 2015 zal de Regering, op voorstel van Leefmilieu Brussel in toepassing van artikel 78 van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud, maatregelen ter bestrijding van invasieve soorten goedkeuren, waaronder:

1. maatregelen gericht op de preventie van het verschijnen van nieuwe invasieve soorten op het grondgebied van het Gewest;
2. maatregelen gericht op verkleining van de impact van de soorten die reeds aanwezig zijn in de natuur.

Het voorstel van Leefmilieu Brussel rekent op een dichte betrokkenheid van de verschillende actoren in het veld.

VOORSCHRIFT 3

Vanuit de optiek van een toegenomen preventie en in toepassing van artikel 75, §3 van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud, zal Leefmilieu Brussel uiterlijk tegen 2016 een voorstel van besluit indienen bij de Regering, ter omkadering van de toekenning van vergunningen voor de bewuste introductie in de natuur van niet-inheemse dier- of plantensoorten die niet voorkomen in bijlage IV van de ordonnantie betreffende invasieve uitheemse soorten.

19 HET BEHEER VAN DE HINDER DOOR FAUNA EN FLORA OPTIMALISEREN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 3

BETREFFENDE DOELSTELLING: ONTHAAL VAN WILDE DIEREN EN PLANTEN EN STADSONTWIKKELING MET ELKAAR VERZOENEN

BELANG VAN DE MAATREGEL

Occasioneel kunnen bepaalde dieren en/of planten een probleem stellen voor de instandhouding van de natuur en aan de oorsprong liggen van hinder voor de mens, en in sommige gevallen zelfs een gevaar vormen voor de volksgezondheid.

Hinder door de fauna of de flora is ofwel specifiek voor een soort, ofwel specifiek voor een situatie.

De hinder die specifiek te maken heeft met een soort kan toe te schrijven zijn aan

- invasieve uitheemse soorten (zie maatregel 18);
- invasieve inheemse soorten zoals bepaalde hogere planten, de processierups, de muskusrat, algen of blauwalgen;
- soorten ontsnapt uit gevangenschap (kweekdieren of gezelschapsdieren) die zich in de natuur hebben gevestigd, zoals bepaalde hogere planten, zwerfkatten en watervogelsoorten die ontsnapt zijn uit gevangenschap zoals de Canadese gans of de Nijlgans;
- andere wilde soorten die, door hun opportunistische levenswijze, samenlevingsproblemen kunnen doen ontstaan, zoals de vos, de steenmarter, de kraaiachtigen, het konijn, de mol, de houtduif en sommige kikker- en vleermuissoorten.

Daarnaast kunnen ook hinder en problemen worden veroorzaakt door:

- dieren in gevangenschap, zoals de nieuwe gezelschapsdieren;
- verzwakte, zieke, gewonde of uitgeputte dieren, dieren die vastzitten in een valstrik, enz.;
- dode dieren;
- het voederen van dieren.

Het doel is de hinder door de fauna en de flora te verminderen, in samenwerking met de doelgroepen, de sector en de samenleving.

In dit opzicht kan de informatie en de bewustmaking van het publiek en de betrokken bestuurlijke instanties een belangrijke hefboom vormen. De ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud machtigt de Regering om subsidies toe te kennen om aan bewustmaking te doen en opleidingen te geven (art. 4).

Interventies op het terrein kunnen echter noodzakelijk blijken. Aangezien het in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verboden is vogels, zoogdieren en vissen te vangen en te doden (art. 68, §1 van de natuurordonnantie), moet een afwijking worden bekomen in toepassing van artikel 83 van deze ordonnantie. De keuze van de methodes voor de vangst, het vervoer en het doden zal worden gemaakt in naleving van de verbodsbepalingen onder artikel 88.

Er werden overigens procedures uitgewerkt voor de interventies voor het beheer van de eikenprocessierups, dierenkadavers en zwerfkatten (zie de ordonnantie van 16 mei 2002 betreffende de sterilisatie van zwerfkatten). Het is belangrijk dat deze procedures goed worden verspreid onder en begrepen door de betrokken actoren.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

VOORSCHRIFT 1

Tegen 2015 zal Leefmilieu Brussel, in samenwerking met de verenigingen voor natuurbescherming, een communicatiecampagne opstellen en voeren (zie maatregel 22) rond het voederen van dieren en het samenleven met wilde dieren zoals de vos, de steenmarter, de kraaiachtigen, het konijn, de mol, de kikker, de houtduif en de vleermuis.

VOORSCHRIFT 2

Leefmilieu Brussel zal zijn communicatie opdrijven over de procedures die moeten worden gevolgd voor het beheer van de eikenprocessierups, de dierenkadavers en de zwervkatten. Het zal ook nagaan of er nood is aan betere procedures en aan een ontwikkeling of aanpassing van de beheerswijzen. Indien van toepassing zullen voorstellen voor aanpassing van deze procedures worden gedaan en doorgegeven aan de Regering.

VOORSCHRIFT 3

Tegen 2016 zal Leefmilieu Brussel een voorstel van besluit opstellen houdende de afwijking van het verbod op methodes en middelen om vogels, zoogdieren en vissen te vangen en te doden (bijlage VI van de natuurordonnantie). Dit voorstel zal meer bepaald betrekking hebben op de watervogelsoorten die ontsnappen uit gevangenschap.

VOORSCHRIFT 4

Elk jaar sluit Leefmilieu Brussel een overeenkomst met een revalidatiecentrum voor de opvang en de verzorging van verzwakte dieren, en vervolgens het weer vrijlaten ervan.

20 EEN TOEZICHTSSCHEMA VOOR DE NATUURLIJKE HABITATS, DE FAUNA EN DE FLORA OPSTELLEN EN UITVOEREN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 3

BETREFFENDE DOELSTELLING: ONTHAAL VAN WILDE DIEREN EN PLANTEN EN STADSONTWIKKELING MET ELKAAR VERZOENEN

BELANG VAN DE MAATREGEL

Het onderhavige plan legt realistische doelstellingen vast voor het aanbod van groene ruimten voor de Brusselaars, de ontwikkeling van het ecologisch netwerk en de staat van instandhouding van de soorten en habitats van communautair en gewestelijk belang. Om deze doelstellingen binnen bereik te brengen, zullen verschillende maatregelen worden ondernomen. De voortzetting en optimalisering van de monitoring van de groene ruimten en de biodiversiteit via de opstelling van een toezichtsschema voor de natuurlijke habitats, de fauna en de flora, garandeert de doeltreffendheid van de ondernomen inspanningen.

Monitoring van soorten en habitats beantwoordt aan een hele reeks vragen (EU en internationale rapportageplichten, beheeropvolging, verspreidingsonderzoek, gebiedskennis, wetenschappelijk onderzoek,...). Het gaat dus niet louter over de uitbouw van een passieve kennis over welke planten en dieren men waar kan vinden.

Leefmilieu Brussel heeft al een gewestelijke monitoringstrategie uitgewerkt. Deze heeft betrekking op:

- Opvolging van de lokale staat van instandhouding van habitats van communautair en gewestelijk belang;
- Opvolging van de lokale staat van instandhouding van soorten van communautair en gewestelijk belang;
- Actualiseren van een biologische waarderingskaart voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
- Atlassen van de Brusselse fauna en flora;
- Opmaak van een werkingskader voor beheermonitoring.

Conform artikel 15, §1 van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud moet deze strategie geformaliseerd worden in een vijfjaarlijks toezichtsschema dat wordt goedgekeurd door de Regering.

Om zeker te zijn dat de verzamelde informatie correct is en relevant voor zo veel mogelijk actoren, is er ook nood aan een dialoog met de lagere overheden over deze thema's. In dit opzicht voorziet artikel 15, §2 van de bovenvermelde ordonnantie dat de Regering bepaalt welke overheden en diensten betrokken zijn bij het toezicht op de staat van instandhouding van de soorten en natuurlijke habitats en wat de modaliteiten zijn voor overdracht van de informatie.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Leefmilieu Brussel zal een toezichtsschema voor de natuurlijke habitats, de fauna en de flora opstellen dat zorgt voor de follow-up in termen van zowel oppervlakte als kwaliteit (connectiviteit, staat van instandhouding van de habitats en soorten, onthaal van het publiek, ...) van de Brusselse natuurlijke ruimten.

VOORSCHRIFT 1

Op voorstel van Leefmilieu Brussel en na raadpleging van de betrokken gewestelijke en gemeentelijke actoren zal de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tegen half 2015 een vijfjaarlijks toezichtsschema goedkeuren van de staat van instandhouding van de soorten en natuurlijke habitats die aanwezig zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit toezichtsschema zal worden opgesteld in toepassing van artikel 15, §1 van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud.

VOORSCHRIFT 2

Op voorstel van Leefmilieu Brussel en na raadpleging van de betrokken besturen zal de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tegen 2016, in toepassing van artikel 15, §2 van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud, bepalen welke gewestelijke of gemeentelijke instanties of diensten Leefmilieu Brussel informatie zullen bezorgen die kan bijdragen tot het toezicht op de staat van instandhouding van de soorten en natuurlijke habitats. De Regering zal ook de modaliteiten voor overdracht van deze informatie vastleggen.

VOORSCHRIFT 3

Leefmilieu Brussel zorgt voor de actualisatie/opmaak van een biologische waarderingskaart voor het gewestelijke grondgebied (natuurordonnantie: art. 20, § 1). Dit wordt gerealiseerd in overleg met de betrokken diensten en administraties alsook de natuurverenigingen. Indien nodig doet Leefmilieu Brussel een beroep op de nodige wetenschappelijke ondersteuning.

VOORSCHRIFT 4

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zal, binnen Leefmilieu Brussel, een Observatorium voor natuurlijke habitats, fauna en flora oprichten dat zal instaan voor de toepassing van het vijfjaarlijks toezichtsschema, de actualisering van de biologische waarderingskaart en de contacten met de Gemeenten en de Gewestelijke besturen die betrokken zijn bij het toezicht op de staat van instandhouding van de soorten en natuurlijke habitats.

21 EEN ALGEMENE BEWUSTMAKINGSSTRATEGIE ONTWIKKELEN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 2

BETREFFENDE DOELSTELLING: DE BRUSSELAARS WAKKER SCHUDDEN EN OP DE BEEN BRENGEN VOOR NATUUR EN BIODIVERSITEIT

BELANG VAN DE MAATREGEL

Bewustmaking is een noodzakelijke voorwaarde om gedragswijzigingen aan te moedigen, mensen op de been te brengen en initiatieven aan te moedigen. Hoewel de Brusselaars stellen zeer gehecht te zijn aan de natuur, blijkt hun kennis over het thema volgens verschillende opiniepeilingen beperkt. De waarde van de natuurlijke ruimten en van de ecosysteemdiensten die ze leveren, wordt vaak onderschat; mensen zijn niet echt op de hoogte van de rijkdom en de specifieke kenmerken van de stedelijke fauna en flora.

Maar al te vaak wordt het opduiken van wilde bloemen tussen straatstenen, in muurspleten, aan de voet van bomen of in borders gelijkgesteld aan een gebrek aan onderhoud. De rijkdom van de gewone natuur die we elke dag tegenkomen op de weg naar het werk, in grasperken of op de hoek van de straat kennen we niet. De naam, de waarde en de eigenschappen van “onkruid” zijn in de vergetelheid geraakt.

Dit gebrek aan kennis gaat overigens gepaard met een gebrek aan respect voor de gebruiksregels van de groene ruimten, en met gedrag dat onaangepast is aan het behoud van de biodiversiteit.

Vrijwilligers en verenigingen op het terrein zetten echter heel wat initiatieven op, die onze steun verdienen en beter onder de aandacht moeten worden gebracht. De ontwikkeling van een algemene communicatiestrategie, in overleg met de verschillende actoren die betrokken zijn bij de bewustmaking en de informatie van de burgers, wil meer kracht en samenhang verlenen aan de verschillende ondernomen acties.

“Natuur in de tuin”, “Tuinen in feesttooi”, “Week zonder pesticiden”, “Groene wijken”, “Natuurnetwerk”, “Plantenbeurs”: het Gewest ondersteunt en organiseert, in partnerschap met verschillende organisaties, uiteenlopende initiatieven en programma’s die particulieren moeten wijzen op het belang van de bescherming van de biodiversiteit in hun tuin. Al deze initiatieven moeten worden voortgezet en ontwikkeld.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

De kernboodschappen die de bewustmakingscampagnes overbrengen, zijn bedoeld om:

- De Brusselaars te laten kennismaken met de rijkdom van de gewone natuur van de stadsbiotopen dichtbij hun woon- en werkplaats, en met de waarde van de natuurlijke en beschermde ruimten; hen te helpen deze natuur te waarderen, ze zich eigen te maken en ze te respecteren;
- De Brusselaars te informeren over de verschillende ecosysteemdiensten die de natuurlijke habitats en soorten bieden, en vooral de bomen en de andere planten;
- De acties voor de bescherming, het ecologisch beheer en het herstel van de natuur en de biodiversiteit, die worden ondernomen door overheidsinstanties en verenigingen, beter tot hun recht te laten komen;
- De Brusselaars te informeren over acties die ze kunnen ondernemen en gebaren die ze kunnen stellen om de ontwikkeling van de biologische diversiteit te bevorderen;
- Vormen van spontane natuur te promoten, zoals gehelen van inheemse vegetatie en onkruid.

VOORSCHRIFT 1

Het Gewest zal zijn steun aan de actoren in het domein van de bewustmaking voor natuur en biodiversiteit, die actief zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, voortzetten en versterken.

VOORSCHRIFT 2

Leefmilieu Brussel zal initiatieven voor informatie en bewustmaking van het publiek ontwikkelen met de volgende doelen voor ogen:

- Versterken van het imago van Brussel Duurzame Stad, “groen en natuur”;
- De initiatieven die overheidsinstanties en verenigingen opzetten voor de biodiversiteit meer in de kijker zetten;
- Stadsbewoners een hechtere band laten krijgen met de groene ruimten en de natuur in de stad;
- Respectvol gedrag voor groene ruimten en natuur promoten;
- Het publiek dat wordt bereikt, diversifiëren en uitbreiden.

Deze initiatieven zijn bestemd voor het grote publiek en moedigen toe-eigening en engagement aan.

VOORSCHRIFT 3

Leefmilieu Brussel zal partnerschappen aangaan met en mogelijke samenwerkingsverbanden aanmoedigen tussen de verschillende actoren van de bewustmaking en de natuureducatie.

22DE STEUN AAN VERENIGINGEN IN HET DOMEIN VAN BEWUSTMAKING EN EDUCATIE VERSTERKEN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 2

BETREFFENDE DOELSTELLING: DE BRUSSELAARS WAKKER SCHUDDEN EN OP DE BEEN BRENGEN VOOR NATUUR EN BIODIVERSITEIT

BELANG VAN DE MAATREGEL

Jongeren, maar ook minder jongeren, moeten opnieuw in contact worden gebracht met de natuur: het is van levensbelang voor hun evenwicht, hun gezondheid, hun opvoeding, maar op termijn ook voor het behoud van de biodiversiteit. Door in contact te komen en te experimenteren met de natuur, en de natuur te “belevén”, leren ze de natuur ook begrijpen en er respectvol mee omgaan.

Het verenigingsleven telt een waaier van actoren die, in het Brussels Gewest, een indrukwekkende ervaring hebben ontwikkeld op het vlak van de bewustmaking voor de natuur. In het kader van zijn milieueducatieprogramma heeft Leefmilieu Brussel overigens een aantal initiatieven en tools ontwikkeld dat mensen laat kennismaken met de diversiteit van planten en dieren.

Volgens alle actoren blijft de vraag echter veel groter dan het aanbod. Het is dan ook nodig de actieprogramma's te versterken en de steun aan de organisaties op te drijven.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zal de uitbreiding van het aanbod van activiteiten en opleidingen van de verenigingen, de pedagogische boerderijen en de centra voor milieueducatie steunen, zodat ze kunnen blijven voldoen aan een vraag die de laatste jaren in stijgende lijn blijft gaan.

Deze uitbreiding van het aanbod dient te gebeuren rekening houdend met de twee volgende prioriteiten:

- de aanleg van bewustmakingssites in zones waar er op dit moment geen zijn, in het bijzonder in het stadscentrum;
- de bewustmaking van de bewoners aan de aanwezigheid van deze natuur dicht bij hen, in het bijzonder in het stadscentrum.

Het huidige aanbod moet in kaart worden gebracht en de vraag moet worden geanalyseerd om het aanbod uit te breiden met voorbeeldsites in de gebieden waar op dit moment geen voorzieningen zijn.

Leefmilieu Brussel zal de pagina's over “natuur” van zijn website, en zijn actieprogramma inzake milieueducatie, aanvullen.

Een zo volledig mogelijke lijst van het aanbod inzake sensibilisering voor de natuur in het Brussels Gewest, waaronder verenigingen, instellingen, centra voor milieueducatie, pedagogische boerderijen, enz. zal worden opgesteld, bijgehouden en ter beschikking gesteld van de Brusselse (lagere en middelbare) scholen. De website van Leefmilieu Brussel zal verwijzen naar de verschillende Brusselse actoren die betrokken zijn bij de ontwikkeling van de natuur, of het nu gaat om verenigingen (link naar hun eigen website) of om (gewestelijke of gemeentelijke) besturen.

VOORSCHRIFT 1

De budgetten toegekend aan verenigingen die gespecialiseerd zijn in bewustmaking voor de natuur, zullen worden behouden en eventueel versterkt, in functie van de beschikbare middelen.

VOORSCHRIFT 2

Een inventaris van de verenigingen en sites die bewustmakingsactiviteiten aanbieden voor de scholen zal worden opgesteld. Potentiële sites in de zones zonder animatielokalen of personeel zullen worden aangeduid.

VOORSCHRIFT 3

Op basis van de cartografie zal een oproep worden gericht tot de actoren op het terrein, indien de budgetten dit toelaten, om een aanbod uit te breiden dat niet langer afgestemd is op de vraag. De niet-bediende zones, waaronder het stadscentrum en de eerste kroon, krijgen voorrang.

VOORSCHRIFT 4

Leefmilieu Brussel zal een zo volledig mogelijke lijst van de actoren en activiteiten voor bewustmaking voor de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest opstellen en op zijn website zetten.

23 HET PARTICIPATIEF BEHEER VAN DE OPENBARE GROENE RUITEN BEVORDEREN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 3

BETREFFENDE DOELSTELLING: DE BRUSSELAARS WAKKER SCHUDDEN EN OP DE BEEN BRENGEN VOOR NATUUR EN BIODIVERSITEIT

BELANG VAN DE MAATREGEL

Milieueducatie heeft tot doel *“individuen en gemeenschappen te laten inzien hoe complex het milieu is, zowel het natuurlijke als het door de mens gecreëerde. Deze complexiteit is toe te schrijven aan de interactiviteit van de biologische, fysische, sociale, economische en culturele aspecten ervan”*. Deze milieueducatie heeft ook tot doel *“hun de kennis, waarden, attitudes en praktische vaardigheden bij te brengen waardoor ze op een verantwoordelijke en efficiënte manier aan preventie, oplossen van milieuproblemen evenals het beleid over de kwaliteit van het milieu kunnen participeren”* (naar de tekst van de conferentie van Tbilisi, UNESCO, 1977).

Milieueducatie moet dus worden opgebouwd rond complementaire praktijken die het volgende omvatten:

- Leeractiviteiten die gericht zijn op disciplinaire en transversale vaardigheden en interdisciplinaire perspectieven;
- Burgerzin, waaronder kritische benadering, waardedebat, openstaan voor verandering, participatie;
- Acties gericht op een verbetering van het milieubeheer, in coherentie met de opvattingen en waarbij verbanden worden gelegd met de natuur en het milieu.

De stad, en de natuur in de stad, kunnen worden gezien als ofwel een landschap, ofwel een dynamische omgeving in evolutie waarin burgers leven. Het participatief beheer beoogt een omvorming van deze hoofdzakelijk visuele beschouwing van het milieu van op een afstand tot een algemene zintuigelijke onderdompeling in het milieu.

“Op basis van de invoering van een dialoog tussen technische diensten/bevolking en steunend op het concept van participatie en partnerschap, is de methode van de participatieve benadering vernieuwend in meer dan een opzicht. Ze heeft tot hoofddoel de bevolking nauw te betrekken bij het ontwerp en het beheer van alle activiteiten voor ontwikkeling van hun milieu en hun streek” (FAO, 2000), waardoor leren, burgerschap en milieubeheer worden samengevoegd.

Milieueducatie bevordert activiteit in de plaats van passiviteit, betrokkenheid in de plaats van beschouwing van op afstand, gehechtheid in de plaats van onverschilligheid.

De participatieve benadering bevordert de overdracht van vaardigheden, de betrokkenheid van de burgers en hun valorisatie als politieke actoren die geleidelijk een initiatiefvermogen krijgen om een omvormende actie te leiden, een denkoefening om de draagwijdte van hun acties te begrijpen en een ethische bevraging om er zin aan te geven. Het participatief beheer is een gelegenheid om de kijk van de bewoners op hun wijk te vernieuwen, zodat ze openbare ruimte weer opeisen en er opnieuw hun ziel in leggen, om nieuwe activiteiten te promoten en de sociale samenhang te versterken. De belangstelling van de burger en zijn honger naar meer stedelijke natuur maken van het participatief beheer van de natuur in de stad een heuse gelegenheid voor onderzoek naar en ontwikkeling van nieuwe vormen van burgerschap.

Het participatief beheer kan worden gezien als een onmisbare aanvulling bij het openbaar beheer, vooral in domeinen waar de overheid er onvoldoende voor zorgt dat de werklast voor het terreinpersoneel afneemt. Het lijkt dan ook een bijzonder geschikte beheersvorm voor “verwaarloosde” gronden (ruigten, braakland, perken, kleine oppervlakten, gaten in huizenrijen, ...). Het kan ook zorgen voor een waardevermeerdering en meer diversiteit in het beheer van de openbare ruimte (perkjes onder bomen, voetpaden, pleinen of parken, ...).

Op dit moment ontstaan vrijwel overal in de stad burgerinitiatieven, van mensen die de openbare ruimte weer opeisen en willen begroenen, die beantwoorden aan een echte sociale vraag naar natuur en betere leefomstandigheden. Uit deze acties blijkt dat de mensen het steeds moeilijker hebben met de zeer snel toenemende verstedelijking en de slechte praktijken – die echt slecht zijn of zo worden gezien – van de beheerders. Ze geven ook een vaste vorm aan de uiteenlopende visies op ontwerp (van de stad, het welzijn, de onmiddellijke behoeften van de bevolking) van bewoners en beslissers, en verraden de inefficiëntie van de dialoog tussen leiders en geleiden.

Dit participatief beheer past perfect binnen deze dubbele optiek van toe-eigening van de leefruimten en hervatting van de dialoog.

Vanuit deze optiek werkt Leefmilieu Brussel al ruim tien jaar met wijkverenigingen, lesgevers, parkanimatoren en gemeenten om de groene ruimten te ontwikkelen in de wijken met het grootste tekort aan groen, met de hulp van de bewoners.

De betrokkenheid van de burger is ook een van de grote elementen van de bijenacties Maya'ge,(Apis Bruoc Sella) in Vorst en Sint-Jans-Molenbeek, die gericht zijn op de aanplanting en het ecologisch onderhoud van de perkjes rond bomen om de bijdrage ervan aan het ecologisch netwerk te versterken.

Recentelijk werden overigens ook verschillende projecten van aanplanting van fruitbomen, langs de weg of in boomgaarden, ontwikkeld in samenwerking met verenigingen en omwonenden (Le Logis, Floréal, Anneessensplein, Ville & Forêt, de Goede Moeders-moestuïn, ...).

Deze experimenten werden vooral positief ontvangen: de reacties waren zeer goed, en de wijkbewoners konden zich de nieuwe ruimten die hen ter beschikking werden gesteld, toe-eigenen en ze ook respecteren. Voor een optimaal resultaat moet de participatieve aanpak echter worden voortgezet, en moet het contact met de bewoners worden bewaard door regelmatig acties of evenementen te organiseren. Dit zou ook zorgen voor sociale banden, dialoog tussen burens, contacten met het onderhoudspersoneel of de verschillende overheidsinstanties die instaan voor deze projecten. De uitvoering van het participatieve gedeelte vraagt echter een aangehouden inspanning, op basis van een efficiënte en positieve communicatie.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Aan de hand van deze maatregel wil het Brussels Hoofdstedelijk Gewest:

- De burgers betrekken bij het beheer van de aangelegde en (half)natuurlijke groene ruimten;
- Het participatief beheer aangrijpen als een tool voor bewustmaking en milieueducatie;
- De Brusselaars in contact brengen met de natuur door hen al doende te laten leren;
- De groene ruimten integreren in het dagelijkse leven van de Brusselaars;
- De toe-eigening van de groene ruimten door de Brusselaars bevorderen;
- Het personeel op het terrein en de bewoners met elkaar in contact brengen, opnieuw een positieve dialoog tot stand brengen tussen de overheid en de bevolking.

VOORSCHRIFT 1

Leefmilieu Brussel zal het participatief beheer van de groene ruimten aanmoedigen, in samenwerking met de wijkverenigingen, vormingswerkers, parkanimatoren, de gemeenten en eventueel de betrokken eigenaars. In het bijzonder zal de aandacht gaan naar:

- de perkjes rond bomen en andere tussenruimten;
- de collectieve moestuinen en boomgaarden;
- de ruigten;
- de speelplaatsen van scholen;
- de grond rond collectieve gebouwen;
- bepaalde openbare ruimten;
- de begraafplaatsen;
- de binnenterreinen van huizenblokken.

24 EEN ECHT “NATUURPLATFORM” INVOEREN, VIA EEN HERVORMING EN EEN UITBREIDING VAN DE BHRN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 2

BETREFFENDE DOELSTELLING: HET BESTUUR INZAKE DE NATUUR VERBETEREN

BELANG VAN DE MAATREGEL

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn er zoveel functies en doelstellingen die van toepassing zijn op een en dezelfde zone dat een zeer brede aanpak nodig is. Transversaliteit is echter pas mogelijk indien de vele actoren die verantwoordelijk zijn voor de inrichting en het beheer van de openbare ruimte kunnen samenzitten en overleggen over hun respectieve projecten.

Door invoering van een platform dat de verschillende overheidsinstanties samenbrengt die betrokken zijn bij de inrichting van de openbare ruimte en het beheer van de natuur op het grondgebied van het Gewest, op alle bevoegdheids- en verantwoordelijkheidsniveaus, kan aan deze behoeften aan coördinatie, ontzuijing, samenwerking en delen van ervaringen worden voldaan.

In toepassing van artikel 92 van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud heeft de Brusselse Hoge Raad voor Natuurbehoud (BHRN) de opdracht de Regering een advies te geven over alle vragen betreffende de instandhouding van de natuur. De Regering is met name verplicht de Raad te raadplegen over alle ontwerpen van reglementair besluit op basis van de natuurordonnantie.

De Raad bestaat uit personen met een grote wetenschappelijke kennis in het domein van het natuurbehoud, ambtenaren die besturen vertegenwoordigen die betrokken zijn bij de toepassing van de wetgeving op het natuurbehoud en vertegenwoordigers van verenigingen die zich inzetten voor de instandhouding van de natuur. Conform artikel 92, § 2 van natuurordonnantie bepaalt de Regering de samenstellings- en werkingsregels voor de Raad.

De missie van de Brusselse Hoge Raad voor Natuurbehoud, die aanvankelijk werd opgericht op federaal niveau, door de wet van 12 juli 1973 over de instandhouding van de natuur, werd verlengd in het Brussels Gewest door de ordonnantie van 27 april 1995.

Er wordt voorgesteld de samenstelling en de werkwijze van deze Raad als volgt te hervormen om de acties beter te coördineren en samenwerkingsverbanden tussen de institutionele actoren en met de actoren uit de verenigings- en academische wereld aan te moedigen.

Daarnaast wordt gepleit voor toenadering tussen deze Raad en de Raad voor het Leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (RLBHG) die in 1990 werd opgericht, met als opdracht, uit eigen beweging of op aanvraag van de Regering of van de Minister die bevoegd is voor Leefmilieu, een gemotiveerd advies te verstrekken over alle milieuaangelegenheden waarvoor het Gewest bevoegd is. Sinds zijn oprichting werd aan de Raad gevraagd zijn advies te geven over tal van ontwerpen, waaronder het ontwerp betreffende het Gewestelijk Bestemmingsplan (GBP), het ontwerp betreffende het Gewestelijk Ontwikkelingsplan (GewOP) en het ontwerp betreffende de gewestelijke bijdrage tot het Klimaatplan.

Deze toenadering zou zorgen voor een betere integratie van het natuurbeleid in het algemene milieu- en inrichtingsbeleid van het Gewest.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

VOORSCHRIFT 1

De samenstelling en de werkwijze van de Brusselse Hoge Raad voor Natuurbehoud zullen worden hervormd in toepassing van de volgende principes:

- het wettelijke kader voor de instelling van de Brusselse Hoge Raad voor Natuurbehoud en de Raad voor het Leefmilieu zal worden hervormd door de Regering, zodat de Brusselse Hoge Raad voor Natuurbehoud in de Raad voor het Leefmilieu wordt opgenomen;
- binnen de Raad voor het Leefmilieu zal een bijzondere commissie worden opgericht voor de opvolging van het natuurbeleid;
- het secretariaat van de Raad zal onafhankelijk worden van Leefmilieu Brussel en zal worden opgenomen in de Raad voor het Leefmilieu.

25DE “NATUURPARTNERSCHAPPEN” MET HET GEWEST FORMALISEREN DOOR ONDERTEKENING VAN DOELSTELLINGENCONTRACTEN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 3

BETREFFENDE DOELSTELLING: HET BESTUUR INZAKE DE NATUUR VERBETEREN

BELANG VAN DE MAATREGEL

Tal van beheerders, die verantwoordelijk zijn voor stads- of rurale inrichting en onderhoud van infrastructuur en de grond eromheen, zijn actief op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Zij streven verschillende doelstellingen na en hun acties worden gestuurd door hun eigen motieven die niet noodzakelijk gericht zijn op natuurbehoud, wat perfect gegrondd is. Hun – positieve of negatieve – impact op de onthaalcapaciteit van de milieus kan echter bijzonder groot zijn.

Zoals vermeld in het rapport over de staat van de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn er al verschillende partnerschappen tussen diverse beheerders en Leefmilieu Brussel. Het doel van deze partnerschappen is de beheerders te ondersteunen en te begeleiden bij het aannemen van nieuwe praktijken, die gunstiger zijn voor de ontwikkeling van de wilde planten en dieren.

Indien deze partnerschappen officieel bekrachtigd worden, kunnen zij een legitieme en stevige basis vormen voor de voortzetting van deze samenwerkingsverbanden. Nieuwe partnerschappen zouden de ontwikkeling van goede praktijken ten goede komen.

Het sluiten van “doelstellingencontracten over natuur en biodiversiteit”, in een vorm op maat van de betrokken partners, zou de verschillende beheerders kunnen helpen en ondersteunen bij:

- het herkennen van de impact van hun activiteiten op de natuur en de biodiversiteit;
- de planning van de ontwikkeling van praktijken die gunstiger zijn voor de ontwikkeling van de natuur en de biodiversiteit, met betrekking tot hun activiteiten.

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Het Gewest zal “doelstellingencontracten rond natuur en biodiversiteit” sluiten met de beheerders, met het doel de ontwikkeling van de natuur te integreren in de stadsinrichting en in het beheer van de infrastructuur en hun omgeving. Hierbij wordt vooral gedacht aan de actoren die verantwoordelijk zijn voor:

- de stadsinrichting;
- de inrichting van de groene ruimten;
- het beheer van de natuurlijke en agrarische milieus;
- het beheer van het water en van de ad-hocinfrastructuur;
- het beheer van de stedelijke infrastructuur en uitrustingen.

In ruil voor het engagement van de beheerders om praktijken aan te nemen die gunstiger zijn voor de natuur en de biodiversiteit, zal het Gewest zich ertoe verbinden:

- de beheerders alle relevante informatie te bezorgen om beter rekening te houden met de biodiversiteit in hun activiteiten;
- de beheerders op voldoende wijze te ondersteunen in hun werkwijze, volgens de geschikte vormen en binnen de perken van de beschikbare middelen (advies, opleidingen, uitlening van materiaal, overname van beheer, enz.).

De aard van de contracten zal worden aangepast aan de verschillende partners:

- overeenkomsten voor de gewestelijke besturen;
- aanpassing van beheerscontracten voor de parastaten;
- contracten voor de federale instanties.

VOORSCHRIFT 1

Leefmilieu Brussel zal een lijst opstellen van prioritaire actoren waarmee bijzondere contracten kunnen worden gesloten, die hij ter goedkeuring zal voorleggen aan de Regering. Mobiel Brussel, Infrabel, Beliris, de Haven van Brussel, de GOMB en Vivaqua behoren tot deze mogelijke actoren.

VOORSCHRIFT 2

De Regering zal Leefmilieu Brussel de opdracht toevertrouwen van onderhandeling van "doelstellingencontracten over natuur en biodiversiteit" met de actoren die hij heeft aangeduid. Deze contracten worden in overleg en zo snel mogelijk gesloten door de Regering en de aangestelde partners.

26DE AANSLUITING TUSSEN DE VERSCHILLENDE SYSTEMEN VOOR BESCHERMING VAN DE GROENE RUIMTEN OPTIMALISEREN

MAATREGEL MET PRIORITEIT 3

BETREFFENDE DOELSTELLING: HET BESTUUR INZAKE DE NATUUR VERBETEREN

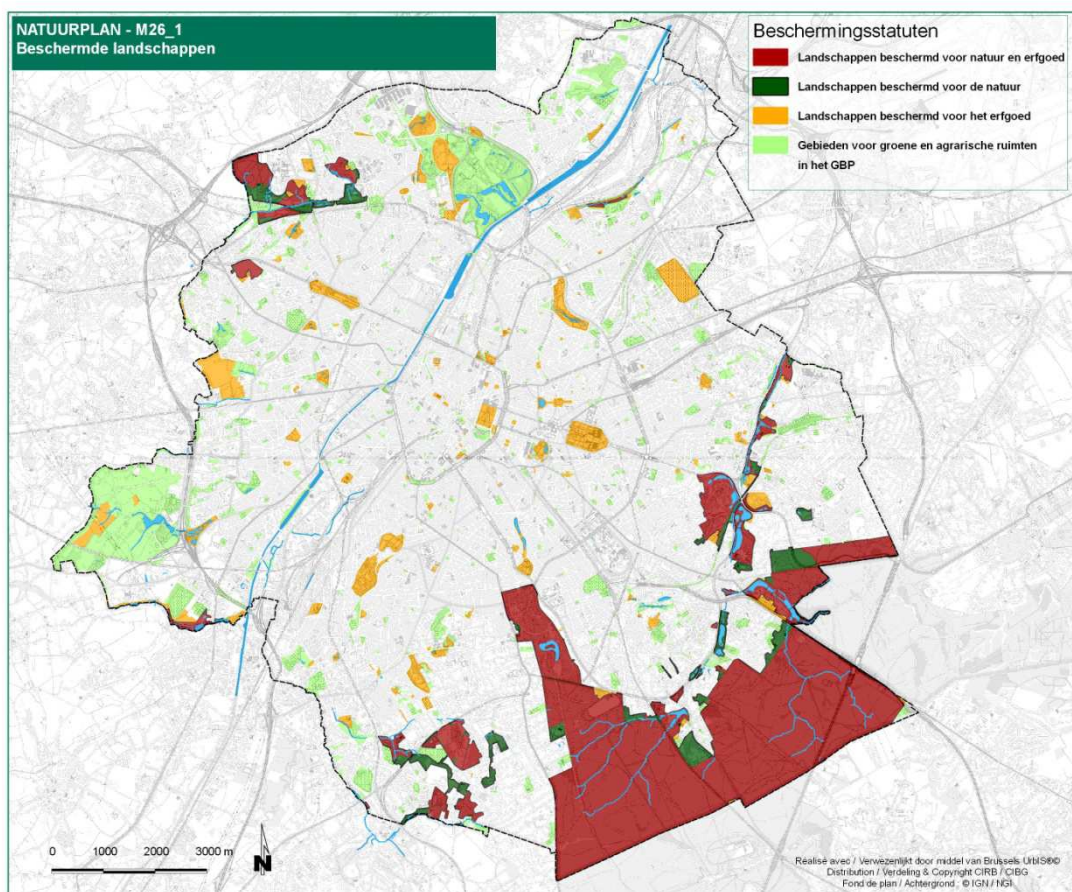
BELANG VAN DE MAATREGEL

Gedurende lange tijd genoten de groene ruimten buiten de groengebieden alleen bescherming uit hoofde van de erfgoedwetgeving. Door dit beleid konden tal van gebieden ontsnappen aan de oprukkende verstedelijking. Dankzij de ontwikkeling van het beleid betreffende het natuurbehoud geniet eenzelfde gebied vandaag vaak bescherming door verschillende beschermingsstatuten (zie kaart hieronder). Om in de toekomst doeltreffender en efficiënter te kunnen werken, zouden de mogelijkheden en kansen van een rationalisering op dit niveau onderzocht moeten worden.

KAART M26.1

Volgens diverse statuten beschermde landschappen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Leefmilieu Brussel – BIM; Bestuur Ruimtelijke Ordening en Huisvesting - BROH

Elementen voor de interpretatie:

- Tot begin jaren '90 was de bescherming van landschappen, buiten de groene gebieden, de enige manier die het Brusselse Gewest toepaste om het natuurlijke erfgoed te beschermen. Vandaag hebben tal van sites verschillende beschermingsstatuten, als groene ruimte, beschermd landschap, Natura 2000-gebied, bosreservaat of natuureservaat.
- De beschermingsstatuten 'natuur' zijn: natuureservaat, bosreservaat en Natura 2000-gebied.
- De beschermingsstatuten "erfgoed" zijn: beschermd landschap en op de bewaarijst ingeschreven landschap.

Met het oog op deze rationalisatie zouden de mogelijkheden van het bestaande wettelijke kader op korte termijn maximaal moeten worden benut.

De recente hervorming van het erfgoedbeleid van het BWRO (zie artikel 12 van de ordonnantie tot wijziging van het BWRO van 15 maart 2013) omschrijft de definitie en de opstelling van het beheersplan voor erfgoed. De aanvragen voor opstelling van een beheersplan voor erfgoed worden onderzocht door de Directie Monumenten en Landschappen van de BROH en worden voor advies voorgelegd aan de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen. Deze aanvragen kunnen zowel uitgaan van een derde als van de Regering zelf. Ter gelegenheid van deze hervorming werd er in het bijzonder op gelet dat het BWRO en de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud goed bij elkaar aansluiten.

De natuurordonnantie bepaalt bovendien dat de Regering beschikkingen treft voor de uitwerking van een gemeenschappelijke goedkeuringsprocedure voor de beheersplannen voor de natuurreservaten, de Natura 2000-gebieden en de erfgoedbeheersplannen voorzien in het BWRO. Dit is dus een eerste werkpiste.

Een werkgroep heeft zich gebogen over een betere coördinatie tussen de besturen op het vlak van milieu en erfgoed voor de bescherming van de gebieden, en heeft besloten dat Leefmilieu Brussel en de Afdeling Monumenten en Landschappen een overlegprocedure voor de besturen zullen invoeren, met vermelding van het voorwerp van het overleg en de termijn waarbinnen het advies moet worden gegeven.

Deze denkoefening voldoet bovendien aan de wens van de Regering om na te denken over een procedure voor raadpleging van Leefmilieu Brussel in het kader van de aanvragen voor bescherming van halfnatuurlijke gebieden (cf. beslissing van de Regering van 28 juni 2012 betreffende de bescherming als landschap van de vallei van de Molenbeek).

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

VOORSCHRIFT 1

Zoals bepaald in de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud zal er een coördinatie komen tussen Leefmilieu Brussel en het BROH, voorafgaand aan de indiening van de beheersplannen van de Natura 2000-gebieden en de reservaten die erfgoedbescherming genieten. Zo kunnen eventuele ontbrekende elementen worden opgespoord, zodat een beheersplan voor erfgoed kan worden opgesteld voor dit gebied. Ook zal Leefmilieu Brussel, in het geval van beschermde landschappen, de Directie Monumenten en Landschappen raadplegen voordat de procedures die, in lijn met de natuurordonnantie, de bescherming van nieuwe landschappen moeten instellen, worden aangevat.

VOORSCHRIFT 2

De Regering zal de nodige aanpassingen aanbrengen zodat:

1. bij aanvragen tot bescherming van gebieden met het oog op de bescherming van het natuurlijke erfgoed die uitgaan van derden, de Regering kan beslissen, wanneer ze hiervan akte neemt, om Leefmilieu Brussel systematisch te raadplegen;
2. indien de bescherming van het gebied (met uitzondering van de bomen) een initiatief is van de DML, deze Leefmilieu Brussel zal raadplegen alvorens haar voorstel voor te leggen aan de Minister die bevoegd is voor Monumenten en Landschappen.

VOORSCHRIFT 3

Leefmilieu Brussel en het BROH zullen de gebieden aanduiden die een of meer beschermingsstatuten genieten (natuur, erfgoed en stedenbouw) en zullen de motivatie voor deze bescherming onderzoeken. Op basis van dit onderzoek zullen ze de Regering een herziening van de beschermingsstatuten voorstellen, met het doel de aansluiting tussen deze verschillende statuten te optimaliseren.

BIBLIOGRAFIE

- Aertsens J., De Nocker, L., Lauwers H., Norga K., Simoens I., Meiresonne L., Turkelboom F., Broekx S., 2012. "Daarom groen! Waarom u wint bij groen in uw stad of gemeente"; Studie uitgevoerd op vraag van ANB – Afdeling Natuur en Bos; 144 p.
- Banting *et al.*, 2005. Report on the Environmental Benefits and Costs of Green Roof Technology for the City of Toronto. Ryerson Univ., Department of Architectural Science.
<http://www.toronto.ca/greenroofs/pdf/fullreport103105.pdf>
- Berman *et al.*, 2008. The Cognitive Benefits of Interacting With Nature. *Psychological Science* 19 (12): 1207–1212.
- Blanc, N., 2010. in Coutard, O. en Levy, J.P. "De l'habitabilité urbaine". *Ecologies urbaines. Economica*. p. 169 – 183.
- Boucher & Fontaine, 2010. La biodiversité et l'urbanisation, Guide de bonnes pratiques sur la planification territoriale et le développement durable", ministère des Affaires municipales, des Régions et de l'Occupation du territoire, coll. "Planification territoriale et développement durable", 178 p.
www.mamrot.gouv.qc.ca
- Boutefeu, 2010. De la nature en ville: quelles attentes des habitants ? Vers une nouvelle alliance entre ville et nature. 7ème rencontre franco-suisse des urbanistes, Université de Lausanne, 8 et 9 juillet 2010.
http://www.unil.ch/webdav/site/ouvdd/shared/Colloques/ville_et_nature_2010/Programme_Ville_et_Nature_2010.pdf
- Brichau, I., Ameeuw, G., Gryseels, M. en Paelinckx, D., 2000. *Biologische waarderingskaart*, versie 2, kaartbladen 31-39, Instituut voor Natuurbehoud en Brussels Instituut voor Milieubeheer. Mededeling van het Instituut voor Natuurbehoud 15, Brussel. 203pp. + 18 kaartbladen.
- Catanzaro & Ekanem, 2004. Home gardeners value stress reduction and interaction with nature. *Acta Hort.* 639, 269–275.
- Cutler, 2005. Reclaiming Trees, *Urban Land*, 112-117. www.naturewithin.info/Policy/ULI_Trees.pdf
- Deboosere, P. Willaert, D., Wayens, B., Kummert, P., 2009. *Les Bruxellois et la perception de l'environnement. Analyse de l'impact du profil des répondants et des caractéristiques du tissu urbain sur la perception que les bruxellois ont de leur environnement*. Eindrapport voor Leefmilieu Brussel. VUB & ULB. 56p.
- Des Rosiers *et al.*, 2002. Landscaping and House Values: An Empirical Investigation, *Journal of Real Estate Research*, 23(1): 139-161.
- EEA (European Environment Agency), 2010. 10 messages for 2010 – Urban ecosystems. 11p.
- EU (European Union), 2010. *LIFE building up Europe's green infrastructure: Addressing connectivity and enhancing ecosystem functions*. Luxemburg. 57p.
- Franklin, A., Collin, Cl. & Van Goethem, J., 2006. *La biodiversité en Belgique: un aperçu*. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel, 20p.
- Fuller *et al.*, 2007. Psychological Benefits of Greenspace Increase with Biodiversity. *Biology Letters* 3 (4): 390–394.
- Garin, 2004. Les Parisiens rêvent d'une ville plus verte et préservée. *Le Monde* van 23 september 2004.
- Gryseels, M., 2003. "Biodiversity of the Regions and North Sea. Biodiversity in the Brussels Capital Region" in Peeters, M., Franklin, A., Van Goethem, J.L. (eds). *Biodiversity in Belgium*. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel, 416 p.
- Gryseels, M. & Onclincx, F, 1994. *Promotie van het biologisch patrimonium in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest – een document ter oriëntatie*. BIM-rapport 5. Brussel. 2 vol., 201 p. + bijlagen.
- Gueymard, 2006. Facteurs environnementaux de proximité et choix résidentiels, *Développement durable et territoires* [online], Dossier 7: Proximité et environnement.
<http://developpementdurable.revues.org/2716>
- Hartig *et al.*, 2001. Psychological Restoration in Nature as a Positive Motivation for Ecological Behavior. *Environment and Behaviour* 33 (4): 590–607.

- Hendrickx, T., Koedam, N., 2010. Actualisatie van de kartering & analyse van de evolutie van onbebouwde (groene) gebieden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. VUB-APNA. Studie uitgevoerd op vraag van Leefmilieu Brussel - BIM.
- Hermey, M., Schauvliege, M. en Tijssens, G., 2005. *Groenbeheer, een verhaal met toekomst*. Velt in samenwerking met afdeling Bos & Groen, Berchem.
- Herzog *et al.*, 1997. Reflection and Attentional Recovery as Distinctive Benefits of Restorative Environments. *Journal of Environmental Psychology* 17 (2): 165–170.
- Ipsos-Unep, 2008. Les espaces verts de demain, usages et attentes des Français. Persdossier, Parijs, 20 p. in Boutefeu, 2008. La demande sociale de nature en ville: Enquête auprès des habitants de l'agglomération lyonnaise. Les Cahiers du développement urbain durable: Urbanisme végétal et agriurbanisme.
- Ipsos-Veolia, 2008. L'état de la vie en ville, L'observatoire des modes de vie urbains. Veolia environnement, 48 p.
- Keniger *et al.*, 2013. What are the Benefits of Interacting with Nature? *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 10, 913-935.
- KPMG Advisory N.V., Groen, gezond en productief. The Economics of Ecosystems & Biodiversity (TEEB NL): natuur en gezondheid, 2012.
<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/05/16/teeb-rapport-groen-gezond-en-productief.html>
- Kuo & Sullivan, 2001. Environment and Crime in the Inner City Does Vegetation Reduce Crime? *Environment and Behaviour* 33 (3): 343–367
- Leefmilieu Brussel – BIM, 2012. *Rapport over de staat van de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*. Technisch rapport. 158p.
- Lohr & Pearson-Mims. 2005. "Children's Active and Passive Interactions with Plants Influence Their Attitudes and Actions Toward Trees and Gardening as Adults." *Hort. Technology* 15 (3):472–476.
- Louv, R., 2005. *Last Child in the Woods: Saving our Children from Nature Deficit Disorder*. Chapel Hill, NC: Algonquin Books. 334p.
- Maller, 2009. Promoting children's mental, emotional and social health through contact with nature: A model. *Health Educ.* 109, 522–543.
- Maller *et al.*, 2005. Healthy nature healthy people: 'contact with nature' as an upstream health promotion intervention for Populations. Health Promotion International, Vol. 21 Nr. 1 .
- McPherson, 2007. Benefit-based tree valuation. *Arboriculture & Urban Forestry* 33(1): 1-11.
- Morancho A.B., 2003. A Hedonic Valuation of Urban Green Areas. *Landscape and Urban Planning* 66 (1): 35-41.
- Musy, 2010. Quelle végétation urbaine pour la ville de demain ?, Vers une nouvelle alliance entre ville et nature. 7ème rencontre franco-suisse des urbanistes, Université de Lausanne, 8 en 9 juli 2010.
http://www.unil.ch/webdav/site/ouvdd/shared/Colloques/ville_et_nature_2010/Programme_Ville_et_Nature_2010.pdf
- Nowak *et al.*, 2002. Understanding and Quantifying Urban Forest Structure, Functions, and Value, 5th Canadian Urban Forest Conference, 7 tot 9 oktober 2002, York Region, Ontario, p. 27-1 tot 27-9.
www.nrs.fs.fed.us/pubs/jrnl/2002/ne_2002_nowak_001.pdf
- Pretty *et al.*, 2005. The Mental and Physical Health Outcomes of Green Exercise. *International Journal of Environmental Health Research* 15 (5): 319–337.
- Pugh *et al.*, 2012. Effectiveness of Green Infrastructure for Improvement of Air Quality in Urban Street Canyons, *Environ. Sci. Technol.*, 46 (14), 7692–7699
- Régnier & Tasso, 2012. L'agriculture urbaine dans Paris intra-muros. Rapport d'étude pour AgroParisTech.
- Reygrobelle, 2007. La nature dans la ville, biodiversité et urbanisme, Étude du Conseil économique et social de la République française. Les éditions des Journaux officiels.

- Roy, S., Byrne, J. & Pickering, C., 2012. A systematic quantitative review of urban tree benefits, costs, and assessment methods across cities in different climatic zones. *Urban Forestry & Urban Greening*, 11(4), pp.351–363.
- Secrétariat de la Convention sur la diversité biologique, 2012. *Perspectives des villes et la diversité biologique*. Résumé analytique. Montreal. 16p.
- Shinew *et al.*, 2004. Leisure Spaces as Potential Sites for Interracial Interaction: Community Gardens in Urban Areas. *Journal of Leisure Research* 36 (3): 336–355.
- Stjepanovic – Sivcev, V., 2002. *Nature Management in the Urban Environment: The Necessity and the Effect of Public Support*. Thesis Philosophiae Doctor Scientiarum. VUB. 248p.
- Tzoulas *et al.*, 2007. Promoting ecosystem and human health in urban areas using Green Infrastructure: A literature review. *Landscape and Urban Planning*
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0169204607000503>
- Ulrich, 1984. View Through a Window May Influence Recovery from Surgery. *Science* 224 (4647): 420–421.
- Van Calster H., Bauwens, D., 2010. Naar een monitoringstrategie voor de evaluatie van de toestand van de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2010 (INBO.R.2010.37). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. Studie uitgevoerd op vraag van Leefmilieu Brussel-BIM.
- Van de Voorde, T., Canters, F., Cheung-WaiChan, J., 2010. *Mapping update and analysis of the evolution of non-built (green) spaces in the Brussels Capital Region*. VUB. Department of Geography. Cartography and GIS Research Group. Studie uitgevoerd op vraag van Leefmilieu Brussel-BIM.
- Van den Balck, E., 2011. *Opstellen van een structuurvisie voor het Brussels ecologisch netwerk 2011*. Grontmij. Eindrapport, 104p + bijlagen. Studie uitgevoerd op vraag van Leefmilieu Brussel-BIM.
- Van Den Berg & Custers, 2011. Gardening Promotes Neuroendocrine and Affective Restoration from Stress. *Journal of Health Psychology* 16 (1): 3–11.
- Velasquez-Marti *et al.*, 2013. Available residual biomass obtained from pruning *Morus alba* L. trees cultivated in urban forests. *Renewable Energy*, 60: 27-33
- Verdonck *et al.*, 2012. Système d'alimentation durable, potentiel d'emplois en Région de Bruxelles-Capitale.
- Vries *et al.*, 2008. Jeugd, overgewicht en groen: nadere beschouwing van de mogelijke bijdrage van groen in de woonomgeving aan de preventie van overgewicht bij schoolkinderen. Alterra. <http://www2.alterra.wur.nl/Webdocs/PDFFiles/Alterrapporten/AlterraRapport1744.pdf>
- Watson, 2002. Comparing formula methods of tree appraisal. *Journal of Arboriculture* 28(1): 11-18.

LIJST VAN AFKORTINGEN

ANB – Agentschap voor Natuur en Bos
AWV – Agentschap Wegen en Verkeer
BAF – Biotoop-oppervlaktefactor
BBHR – Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering
BBP – Bijzonder Bestemmingsplan
BGHM – Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij
BHRN – Brusselse Hoge Raad voor Natuurbehoud
BIM – Brussels Instituut voor Milieubeheer
BROH – Bestuur Ruimtelijke Ordening en Huisvesting
BVPB – Brusselse Vereniging voor Plantsoen Beheerders
BWRO – Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening
CCIM – Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid
FAO – Food and Agricultural Organization
FODMV – Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer
GBP – Gewestelijk Bestemmingsplan
GCEI – Gewestelijk Centrum voor Ecologie-initiatie
GewOP – Gewestelijk Ontwikkelingsplan
GOMB – Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
GPDO – Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling
IMC – Interministeriële Milieuconferentie
LB – Leefmilieu Brussel
MIVB – Maatschappij voor het Intercommunaal Vervoer te Brussel
NMBS – Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
NYCHA – New York City Housing Authority
OCMW – Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
RLBHG – Raad voor het Leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
SVBD – Secretariaat van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit
UNEP – Union nationale des entrepreneurs du paysage (Nationaal Verbond van Landschapsaannemers - Frankrijk)
VITO – Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
VLM – Vlaamse landmaatschappij
ZGSV2 – Zonale Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening voor het Stadsproject Wet (tweede versie)

INHOUD

Samenvatting	3
Grondslagen en doelstellingen van het Natuurplan	8
Juridische grondslagen.....	8
Nagestreefde doelstellingen	8
Opstellingsmodaliteiten en follow-up-instrumenten	9
Een wetenschappelijke basis, een integrerende methode.....	9
Verschillende evaluatiemomenten	9
Waarom een Natuurplan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest?	10
De natuur: een essentieel onderdeel van het welbehagen van de Brusselaars	10
Brussel, een groene en compacte stad	10
Toch nog ontevredenheid	10
Welke natuur in de stad? Met welke doel?	11
Natuur en biodiversiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tegen 2050.....	16
Twee grote ambities en zeven grote strategische doelstellingen.....	16
Principes die de acties ondersteunen	17
Doelstellingen voor de natuur en de biodiversiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tegen 2020.....	18
1. De toegang van de Brusselaars tot de natuur verbeteren	18
Vaststellingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	18
Doelstellingen & maatregelen.....	19
2. Het gewestelijke groene netwerk versterken.....	20
Vaststellingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	21
Doelstellingen & maatregelen.....	22
3. De uitdagingen op het vlak van natuur opnemen in de plannen en projecten	24
Vaststellingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	24
Doelstellingen & maatregelen.....	25
4. Het ecologisch beheer van de groene ruimten uitbreiden en versterken	25
Vaststellingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	26
Doelstellingen & maatregelen.....	26
5. Onthaal van wilde dieren en planten en stadsontwikkeling met elkaar verzoenen.....	28
Vaststellingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	28
Doelstellingen & maatregelen.....	29
6. De Brusselaars wakker schudden en op de been brengen voor natuur en biodiversiteit.....	30
Vaststellingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	30
Doelstellingen & maatregelen.....	31
7. Het bestuur inzake de natuur verbeteren.....	31
Vaststellingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	31
Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het internationale beleid	32

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het wetenschappelijk onderzoek.....	33
Doelstellingen & maatregelen.....	33
Bepalingen die van kracht zijn en die moeten worden herzien	35
Maatregelenprogramma.....	36
1 Ontwikkelen van een duurzame strategie voor onthaal van het publiek in de groene ruimten	36
Belang van de maatregel.....	36
Beschrijving van de maatregel	37
Voorschrift 1.....	38
Voorschrift 2.....	38
Voorschrift 3.....	38
Voorschrift 4.....	38
Voorschrift 5.....	38
2 De aanwezigheid van natuur versterken ter hoogte van de publieke ruimten.....	39
Belang van de maatregel.....	39
Beschrijving van de maatregel	40
Voorschrift 1.....	41
Voorschrift 2.....	41
3 De aanwezigheid van natuur versterken ter hoogte van de gebouwen en hun directe omgeving.....	42
Belang van de maatregel.....	42
Beschrijving van de maatregel	42
Voorschrift 1.....	42
Voorschrift 2.....	42
4 De toegang van het publiek tot ruigten verhogen en DE begroening van speelplaatsen van scholen vergroten	43
Belang van de maatregel.....	43
De ruigten.....	43
De speelplaatsen van scholen	43
Beschrijving van de maatregel	44
Voorschrift 1.....	44
Voorschrift 2.....	44
5 Zorgen voor aangepaste bescherming en beheer voor de gebieden van hoge biologische waarde en toezien op de uitvoering van het ecologisch netwerk	45
Belang van de maatregel.....	45
Beschrijving van de maatregel	47
Voorschrift 1.....	47
Voorschrift 2.....	47
Voorschrift 3.....	47
Voorschrift 4.....	48

Voorschrift 5.....	48
6 Het grondbeheer van strategische gebieden verwerven.....	49
Belang van de maatregel.....	49
Beschrijving van de maatregel	49
Voorschrift 1.....	50
Voorschrift 2.....	50
7 Een geïntegreerde visie ontwikkelen voor de instandhouding en het herstel van de relic- landbouwgebieden	51
Belang van de maatregel.....	51
Beschrijving van de maatregel	52
Voorschrift 1.....	52
Voorschrift 2.....	52
Voorschrift 3.....	52
Voorschrift 4.....	53
Locatie binnen het grondgebied.....	53
8 Invoeren van de functie “Natuurfacilitator”	55
Belang van de maatregel.....	55
Beschrijving van de maatregel	55
Voorschrift 1.....	56
9 Een synthetische indicator ontwikkelen om te beoordelen in welke mate in de projecten rekening wordt gehouden met de natuur.....	57
Belang van de maatregel.....	57
Beschrijving van de maatregel	59
Voorschrift 1.....	59
Voorschrift 2.....	59
10 De verschillende bevoegdheidsniveaus een gemeenschappelijk referentiesysteem bezorgen voor het ecologisch beheer van de groene ruimten	60
Belang van de maatregel.....	60
Beschrijving van de maatregel	61
Voorschrift 1.....	61
Voorschrift 2.....	61
Voorschrift 3.....	61
Voorschrift 4.....	61
11 Plannen voor de inrichting en voor multifunctioneel beheer van de groene ruimten ontwikkelen en uitvoeren.....	62
Belang van de maatregel.....	62
Beschrijving van de maatregel	63
Voorschrift 1.....	63
Voorschrift 2.....	63

Voorschrift 3.....	63
Voorschrift 4.....	63
Voorschrift 5.....	63
12 Plannen ontwikkelen en uitvoeren voor de inrichting en het ecologisch beheer van de ruimten die verbonden zijn aan de vervoersinfrastructuren.....	65
Belang van de maatregel.....	65
Beschrijving van de maatregel	68
Voorschrift 1.....	68
Voorschrift 2.....	68
Voorschrift 3.....	68
Voorschrift 4.....	68
13 De mechanismen van ondersteuning van de natuur coördineren en in goede banen leiden..	69
Belang van de maatregel.....	69
Beschrijving van de maatregel	69
Voorschrift 1.....	70
14 De goede praktijken voor beheer van de groene ruimten promoten	71
Belang van de maatregel.....	71
Beschrijving van de maatregel	71
Voorschrift 1.....	71
Voorschrift 2.....	71
Voorschrift 3.....	71
15 De beheersplannen van de beschermde gebieden uitvoeren.....	72
Belang van de maatregel.....	72
Beschrijving van de maatregel	73
Voorschrift 1.....	73
Voorschrift 2.....	73
16 Actieve beschermingsmaatregelen treffen voor de planten- en diersoorten die tot het erfgoed behoren.....	74
Belang van de maatregel.....	74
Beschrijving van de maatregel	74
Voorschrift 1.....	74
17 De doorlatendheid van de vervoersinfrastructuren voor de fauna verbeteren.....	75
Belang van de maatregel.....	75
Beschrijving van de maatregel	76
Voorschrift 1.....	76
Voorschrift 2.....	76
Voorschrift 3.....	76
18 Het beheer van de invasieve uitheemse soorten optimaliseren.....	77
Belang van de maatregel.....	77

Beschrijving van de maatregel	77
Voorschrift 1	77
Voorschrift 2	78
Voorschrift 3	78
19 Het beheer van de hinder door fauna en flora optimaliseren	79
Belang van de maatregel.....	79
Beschrijving van de maatregel	80
Voorschrift 1	80
Voorschrift 2	80
Voorschrift 3	80
Voorschrift 4	80
20 Een toezichtsschema voor de natuurlijke habitats, de fauna en de flora opstellen en uitvoeren	81
Belang van de maatregel.....	81
Beschrijving van de maatregel	82
Voorschrift 1	82
Voorschrift 2	82
Voorschrift 3	82
Voorschrift 4	82
21 Een algemene bewustmakingsstrategie ontwikkelen.....	83
Belang van de maatregel.....	83
Beschrijving van de maatregel	83
Voorschrift 1	84
Voorschrift 2	84
Voorschrift 3	84
22 De steun aan verenigingen in het domein van bewustmaking en educatie versterken.....	85
Belang van de maatregel.....	85
Beschrijving van de maatregel	85
Voorschrift 1	86
Voorschrift 2	86
Voorschrift 3	86
Voorschrift 4	86
23 Het participatief beheer van de openbare groene ruimten bevorderen	87
Belang van de maatregel.....	87
Beschrijving van de maatregel	88
Voorschrift 1	88
24 Een echt “Natuurplatform” invoeren, via een hervorming en een uitbreiding van de BHRN... ..	89
Belang van de maatregel.....	89

Beschrijving van de maatregel	90
Voorschrift 1	90
25 De “natuurpartnerschappen” met het Gewest formaliseren door ondertekening van doelstellingencontracten	91
Belang van de maatregel.....	91
Beschrijving van de maatregel	91
Voorschrift 1	92
Voorschrift 2	92
26 De aansluiting tussen de verschillende systemen voor bescherming van de groene ruimten optimaliseren	93
Belang van de maatregel.....	93
Beschrijving van de maatregel	94
Voorschrift 1	94
Voorschrift 2	94
Voorschrift 3	94
Bibliografie	95
Lijst van afkortingen	98
Inhoud.....	99
Colofon	105
Cartografische bijlage.....	106

COLOFON

Coördinatie

Voor Leefmilieu Brussel: GODIN Marie-Céline, KEMPENEERS Serge en VAN DER WIJDEN Ben
Voor het kabinet van minister Evelyne HUYTEBROECK: RADERMAKER Francis

Medewerkers/revisoren

ALAIME Pascale, BARMAN Tulin, BECK Olivier, BOCQUET Renaud, BONDUELLE Marion, DEMONTY Axel, DUTRIEUX Sandrine, DUVIVIER Cecile, ENGELBEEN Mathias, GODIN Marie-Céline, GRYSEELS Machteld, KARAPETIAN Janet, KEMPENEERS Serge, KEUNINGS Roxane, MERLIN Joel, PRIGNON Jean-Christophe, RADERMAKER Francis, ROTSAERT Guy, SPITAELS Aimée; TONDEUR Renaud, URBINA PADIN Andrea, VAN BAMBEKE Joelle, VAN DER WIJDEN Ben; VAN GIJSEGHEM Celine, VAN ROY Xavier, VANDERHULST Robert, VANWIJNSBERGHE Stéphane, VERMOESEN Frank.

Redactieondersteuning

Biomim-Greenloop nv/sa

Cartografie

ENGELBEEN Mathias en SAC Jean-François met de ondersteuning van het Comité Carto

Technische ondersteuning

VANMARSENILLE Evelien en DESAGER Marianne

Vertaling

IGTV bvba, coördinatie CLARA Sylvie en BEX Clara

Foto voorpagina

VANDERHAEGEN Arnout

Natuur

NATUURPLAN

CARTOGRAFISCHE BIJLAGE BIJ HET GEWESTELIJK NATUURPLAN VOOR BRUSSEL

INFO

02 775 75 75
www.leefmilieubrussel.be

Verantwoordelijke uitgever: F. Fontaine en R. Peeters – Gulledele 100 – 1200 Brussel
Wettelijk depot : D/5762/2014/03